ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 11 (485) ■ Noiembrie 2022 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

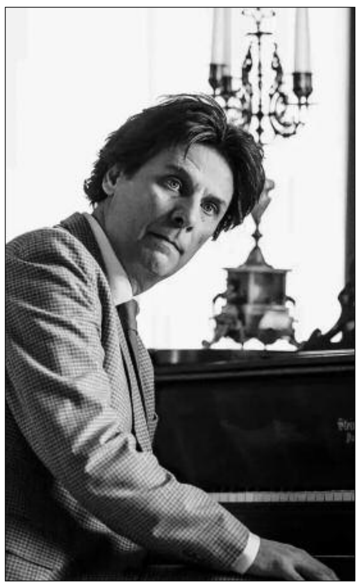

OCTAVIAN BUFAN

Avanpremieră

„Enescu – geniul și prințesa”

După succesul internațional al filmului independent „Între Chin și Amin”, inspirat din tragediile victimelor gulagului comunist românesc, în special ale „Experimentului Pitești”, cineastul Toma Enache lucrează la primul film artistic de lungmetraj dedicat emblematicului compozitor George Enescu. Un alt film, „Nu sunt faimos, dar sunt aromân”, atrăsese atenția asupra sa, prin dinamism, romantism și story, prin finețea jocului actorilor.

Toma Enache, care semnează și scenariul filmului intitulat „Enescu – geniul și prințesa”, și-a concentrat atenția asupra documentării, care a durat mai mult de doi ani, asupra legendarei povești de dragoste dintre Enescu și Prințesa Maria (Maruca) Cantacuzino și a felului în care aceasta din urmă i-a inspirat creația marelui muzician român. Practic, a citit tot ce s-a scris despre Enescu, pentru a nu rata nici cel mai mic aspect, chit că nu e un film documentar, ci artistic.

„Am această bucurie unică, să pot onora memoria lui George Enescu cu un film artistic care să aducă în fața spectatorilor povestea lui extraordinară de viață. O poveste fascinantă despre creație și iubire a unui geniu plin de bunătate și generozitate”, declară regizorul. „În acești 100 de ani, am avut două mari personalități care au făcut cunoscută România la nivel mondial: Brâncuși și George Enescu. N-avem nevoie de nimeni altcineva!”, spunea Neagu Djuvara, în Anul Centenarului.

Pe lângă Festivalul și Concursul Internațional care poartă numele marelui compozitor, organizat în România, filmul regizat de Toma Enache își propune să prezinte publicului cinefil din toată lumea caracterul uman și personalitatea creatoare a lui George Enescu.

Dragostea pentru Maruca a părut stranie în epocă, mai toți gândindu-se la aspirațiile nobiliare ale prințului muzicii clasice.

Dacă muzica lui este astăzi cunoscută și cântată pe marile scene din toată lumea, se știe prea puțin despre caracterul lui extraordinar, despre bunătatea și generozitatea care l-au caracterizat, despre cultul lui pentru prietenie și despre dragostea nemărginită pentru țara lui.

Nu este întâmplător faptul că marele violonist Yehudi Menuhin, unul dintre discipolii săi, a spus: „Dacă cititorul ar putea să-și închipuie mintea enciclopedică, îngemănată cu inima cea mai generoasă și mai lipsită de egoism din câte pot exista într-un om, cu o înfățișare nobilă și frumoasă, cu un chip romantic, însuflețit mereu de un geniu creator, fie că vorbea, preda, dirija, cânta la vioară ori la pian, dar mai cu seamă atunci când compunea, imaginea tot nu ar fi completă. Enescu rămâne pentru mine cea mai extraordinară ființă omenească, cel mai mare muzician și cea mai puternică influență exercitată vreodată asupra mea”.

Filmările au început la sfârșitul lunii iulie 2022 și au avut loc, în mare parte, în locații emblematice din România, sugestive pentru viața celor doi protagoniști, de la Ploiești, Tecuci, Iași și București, la Paris și Londra. Cea mai mare parte a lor s-a desfășurat în Iași, prin bunăvoința lui Andrei Apreotesei, managerul Ateneului Național din Iași, în interioare ce reproduc atmosfera mondenă a anilor 1910–1930.

În producția „La Steaua Film Studios”, în primele lor roluri cinematografice de amploare sunt doi talentați actori de teatru: **Mircea Dragoman** (Teatrul Evreiesc de Stat din București), în rolul lui George Enescu, și **Theodora Sandu** (Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești), în rolul Mariei Cantacuzino. Cei doi protagoniști au fost selectați în urma unui casting la care au participat sute de actori.

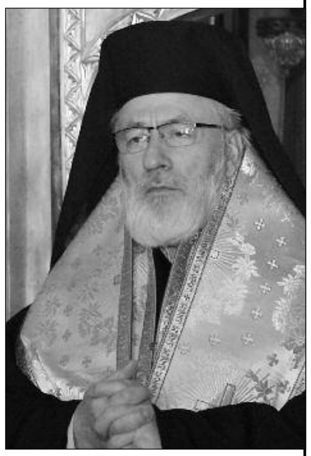
Din distribuție fac parte și remarcabilii actori: Constantin Codrescu, Cezara Dafinescu, Manuela Hărăbor, Adrian Titieni, Cristian Sofron, Kira Hagi. Costumele protagoniștilor sunt realizate de Stefano Nicolao (Atelierul Nicolao din Veneția). Bijuteriile și accesoriile din perioada interbelică, folosite în film, fac parte din colecția Iuliei Gorneanu.

Filmul este un proiect captivant nu numai pentru că va aduce pe ecran povestea unui român de talie internațională, ci și pentru că, fiind un film independent, a atras implicarea și susținerea financiară a multor parteneri și companii din domenii diferite. Filmul va intra curând în faza de post-producție, urmând a fi lansat în a doua jumătate a anului 2023.

Dar puțini știu ce înseamnă să faci film în România zilelor noastre. Regizorul, care e și producător, și scenarist, în loc să-și vadă de filmări, petrece mai mult timp să găsească sponsori și tot felul de parteneri (cum ar fi Ateneul Național Iași, Opera Națională Iași, Ateneul Român, Opera Națională București, Primăria Municipiului Ploiești, Palatul Culturii din Ploiești, Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga”, Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”, Muzeul de Istorie „Teodor Cincu”, Tecuci, Muzeul Municipal „Regina Maria”, Iași, Filarmonica „Paul Constantinescu”, Ploiești, Muzeul Național al Literaturii Române, Iași, Casa Memorială „Mihail Sadoveanu”, Iași, Muzeul „Vasile Pogor” – Casa Junimii, Iași, Biblioteca Universității Tehnice „Gheorghe Asachi”, Iași, Universitatea de Arte „George Enescu”, Iași, Primăria Municipiului Iași, Traian Grand Hotel, Iași, Ateneul Tecuci – Fundația Pelin, Primăria Municipiului Tecuci, Filarmonica „Moldova”, Iași, Mănăstirea Buciumeni, Centrul Cultural „Sf. Antim”). Mii de telefoane, sute de drumuri, rugăminți, iar printre picături, filmările! Așteptăm filmul artistic! Primul despre Enescu!

JEAN DUMITRAȘCU

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Omul are sădit în ființa sa darul de a clădi. Înainte de a clădi în jurul nostru, se cere o clădire pe dinăuntru a ființei noastre. Atunci când suntem clădiți strâmb pe dinăuntru, să nu ne mirăm că și ceea ce încercăm să clădim în jurul nostru este tot strâmb și neîmplinit.

În firea noastră zbuciumată, uneori peste măsură, se încuibează, fără să realizăm întotdeauna, acea stare numită grabă. Graba de a ne împlini, de a ne afirma, călcând pe alții în picioare, graba de a mânca, de a bea și graba de a vorbi fără noimă și fără pic de judecată.

Cel mai bun lucru pentru noi, oamenii, este să facem amânări folositoare vieții noastre. Să amânăm felul nostru de a ne mânia. Să amânăm masa de seară pentru dimineața zilei următoare. Să amânăm răzbunarea și graba de a ponegri pe ceilalți. Mai mult, să amânăm pofta de a judeca pe alții și a le întina viața.

Diavolii lucrează și finețuri. Te duc pe calea hulirii. Dacă te prea dai la ei cu „ieși, pleacă, ptiu...” și alte vorbe de izgonire, îți joacă renghiu. Te amuțește, te zguduie sau gura ți-o ia razna, spre uimirea celor care te ascultă. Să nu ne punem mintea cu diavolul. E odihnit în rele. Doar rugăciunea și postul îi vin de hac.

Din sânul mamei noastre, înainte de a ne naște, spunem: mama mea, țara mea, pământul meu, Universul meu, Dumnezeul meu! Adică, totul este al meu? Și așa trăim, sărmanii de noi și așa murim fiind totul al nostru, până și moartea, nu?

Dorul lui Dumnezeu s-a prăvălit peste noi prin întruparea lui Iisus. De atunci, Iisus numără bătăile inimii noastre, iar inima a devenit ceasul lui Dumnezeu, care contorizează secundele în veșnicie. Inima noastră este ceasul de la mâna lui Dumnezeu. Să arătăm ora exactă în iubirea lui Dumnezeu, pentru a nu ne prăpădi mersul printre stele!

Ce poate fi mai îmbucurător decât faptele străbunilor celebrate de geniul strănepoților! Iubirea de părinți, de glie și de neam să nu se uite de-a pururi!

S-ar putea vorbi de o criză națională, dar și mondială, în privința aplecării asupra unei cărți. Personal, sunt cutremurat de ignoranța ce dă buzna peste noi. Omul de cultură este un om deplin, integral!

Dumnezeu a dat graiuri tuturor: pietrei să vorbească despre miile de ani; florii să arate frumusețea Creatorului; ciocârliei să înalțe triluri spre ceruri; rândunicii să anunțe primăvara; lupului să-și dreagă vocea în urlet spre luna plină; mielului să vestească în tăcere jertfa Domnului Iisus. Și, Doamne Dumnezeule, câte nu s-ar mai putea scrie despre bucuria zidirii!...

Gheorghe Grigurcu

„Lucrurile dorite care se amână prea mult”

■ Frăgezimile vârstei ultime cum ale unor fructe de toamnă târzie, când pământul e acoperit de galbenul cadaveric al frunzelor căzute, iar soarele capătă o nuanță selenară.

■ Scriptorul: o lume în lume aidoma oricărei ființe umane și încă o lume, în cea secundă.

■ Greșeli care țin de o copilărie a sufletului, greșeli care înscriu maturitatea păcatului. Vârsta greșelilor noastre adesea fără legătură cu vârsta noastră fizică. Există copii care înjură, fură, chinuiesc și ucid animale și există vârstnici care meditează asupra unui salut sau a unei strângeri de mână.

■ „Opera de artă nu trebuie să fie însăși frumusețea, fiind astfel un cadavru; nu trebuie să fie nici veselă, nici tristă, nici clară, nici obscură, nici să bucure sau să maltrateze individualitățile servindu-le budinca aureolelor sfinte sau sudoarea unei curse cabrate peste atmosferă. O operă nu e niciodată frumoasă prin decret, prin lege, obiectiv, în unanimitate” (Tristan Tzara).

■ Obiceiurile înrădăcinate nu dispar, se transformă aidoma materiei.

■ Senectute. Când nu mai ai nimic de pierdut, poți realiza senzația consolatoare că n-ai pierdut nimic.

■ „Moartea e o prințesă perversă căreia îi plac bătrânii” (Arghezi).

■ A suferi moralmente înseamnă a avea un conflict cu tine însuți, adică un raport dramatic între ființa ta lăuntrică și cea integrată în lume.

■ „Pentru a putea trăi trebuie să fii conștient de unele nedreptăți; câteva au fost deja comise și încheiate, altele sunt însă deschise și va trebui să le mai comiți. Suma nedreptăților rezultată din ambele categorii nu trebuie să fie nici prea mare și nici prea mică. Un sfânt va trebui să-și inventeze păcate artificiale. Este pierdut cel ce poate să spună în mod cinstit despre sine: «nu am făcut nimic rău». Căci răul există și se face simțit, nu degeaba credința într-un păcat capital a ajuns să fie atât de prețuită” (Elias Canetti).

■ Opțiunea între a fi și a nu fi? Zadarnic e să nu mai exiști odată ce-ai existat.

■ Misterul are frecvent un cod reprezentând un alt mister. Sau același mister dornic de o variantă.

■ O suferință are și ea o paradigmă, care e suferința însăși în ipostază idealizată.

■ În așa măsură îl desconsideră X pe Y, încât nici nu-l mai socotește un rival, vorbindu-i cu bunăvoință sinceră.

■ „Încă de la început a fost amintit faptul că ideea de Urâțenie, ca de altfel și cea de Frumusețe, depinde nu numai de diferitele culturi, ci și de vremuri. Istoria este bogată în astfel de exemple. Un autor din secolul XVIII ca Saverio Bettinelli, un iezuit instruit și cu bun-gust – cel puțin în epoca sa – în *Scrisori virgiliene* (pe care le compune ca fiind scrise de Virgiliu), învinuiește *Divina Comedie* de lipsă de cizelare și de obscuritate. Pentru a putea asigura spațiul pentru cortegiu la încoronarea sa ca împărat la catedrala Notre-Dame din Paris, Napoleon pusese să fie tăiat timpanul intrării centrale în catedrală, distrugând o capodoperă a artei gotice; această artă era considerată barbară la începutul secolului XIX, în ciuda romanului gotic și poate tocmai din cauza sa. Privim cu neîncredere fotografiile actrițelor filmului mut și nu înțelegem cum de contemporanii lor le găseau fascinante, și nici n-am lăsa o femeie rubensiană să participe la prezentările de modă” (Umberto Eco).

■ Senectute. Ore în care memoria se destramă cum o ceață, lăsând viața în puritatea sa intemporală. E ca o priveliște proaspătă pe care o ai în față, la fereastră.

■ „A face lucrurile să meargă strună” e mai puțin produsul unui efort al tău, cât, uneori fără a-ți da seama, a le lăsa în voia lor.

■ La un local, între literați: „X scrie în stilul unui autor care nu s-a născut încă”.

■ „Suntem măguliți când ni se înfățișează ca o taină un lucru pe care l-am gândit în mod firesc” (Vauvenargues).

■ Actualitate perseverentă: „Toate numirile în funcțiuni nu se fac după merit, ci după cum ordonă deputații, care, la rândul lor, atârnă de comitetele de politicieni de profesie, formate în fiece centru de județ. Aceste comitete își împart toate în familie. Ele creează, din banii județelor, burse pentru copiii «patrioților», trimiși în străinătate să numere pietrele de pe bulevarde, ele decid a se face drumuri județene pe unde «patrioții» au câte un petic de moșie, încât toată munca publică, fie sub formă de contribuție, fie sub cea de prestațiune, se scurge, direct ori indirect, în buzunarul unui «patriot»” (Eminescu).

■ Pentru un introvertit, depărtarea e un stimul al reveriei, al contemplației, pentru un extravertit, e un spațiu al imprevizibilului, un apel al aventurii. Cu toate că aventura care are șansa de-a rămâne în viața spirituală a umanității e cea, de aparență pasivă, a celui dintâi.

■ Senectutea scriptorului: jurnalul său, mormânt plutitor aidoma unei ambarcațiuni.

■ „Absoluta, deplina singurătate înseamnă să nu fii nici măcar împreună cu tine însuți” (Unamuno).

■ Viața unui timid, una de umilințe. Sfârșește prin a se umili față de sine însuși.

■ „Problema cea mai profundă a artei. Să faci o operă anume astfel încât, producându-se variații imposibil de prevăzut – ale gustului și ale nevoilor viitoare – ea să poată fi interpretată altfel decât în timpul în care a fost produsă, să dobândească un *sens* neprevăzut de autor și să răspundă la o anume sete a timpului nou; dacă nu să o provoace” (Valéry).

■ Senectute. Nu doar ființa obosește, dar obosesc și lucrurile din preajmă. Tot mai epuizate, se lasă căutate, se ascund din nou, se confundă, sar din mână ori cad singure.

■ Scriptor. Economisești cuvintele economisindu-te pe tine însuți, sau dimpotrivă?

■ Lucrurile dorite care se amână prea mult ajung a nu te mai interesa. Prea posibil să fie o reacție instinctivă a ființei împotriva ispitei ce riscă a deveni obsesivă.

■ Repet vorbele lui Felix Aderca: „Dacă nu mă iubesc oamenii, mă iubesc câinii”.

■ „Afară-i vopsit gardul, înăuntru leopardul! Turnul Eiffel este în paragină, iar autoritățile franceze apelează la o modalitate de a se debarasa de adevărata problemă, aplicând un nou strat de vopsea, al 20-lea de când a fost ridicat monumentul. Experții spun că structura este cea care are, de fapt, nevoie de renovări complete. Turnul Eiffel, care a fost construit în 1889, este plin de rugină și se află într-o stare deplorabilă. (...) «Dacă Gustave Eiffel ar vizita turnul, așa cum arată acum, ar face infarct», a spus, sub rezerva anonimatului, un director al societății care administrează faimosul monument. Procedura de renovare va costa 60 de milioane de euro, însă criticii susțin că vopsirea Turnului Eiffel este doar o pierdere de timp și bani” (*Click*, 2022).

■ Senectute. Te apropii de obiectele cu care te-ai obișnuit și care încep să moară, pe care din această pricină nu le poți părăsi. O discretă paralelă agonică.

■ Orice iubire, o durere virtuală, iată explicația pe care o putem da intensității iubirii.

■ Îți recunoști cu ușurință incompetența într-un domeniu, dacă știi că ți se poate recunoaște o competență în altul, în altele. Franchețe elegant compensată.

■ „*Aorasie*. Grecii desemnau cu acest cuvânt apariția unei ființe divine pe care o recunoști abia în momentul în care dispare. Astfel, pe Venus, cu care împărțise patul, Anchise a recunoscut-o după cum pășea zeița, îndepărtându-se pentru a nu mai reveni. Fecunditate a acestui mit: clipa în care ele ne vor fi răpite, aceea este clipa în care ființele și lucrurile ne dezvăluie profunzimea lor sacră, nucleul lor divin. Atâta timp cât o strânge în brațe pe Venus și o acoperă cu săruturi, Anchise crede că posedă o păstoriță: numai de la distanță o recunoaște pe nemuritoare (...) La fel se întâmplă cu toate iubirile noastre...” (Gustave Thibon).

■ Câte un vers-două întipărite în memorie, în măsură a te urmări decenii în șir cu magia unei incantații...

■ „Funcționarii unei instituții sunt asemănători cărților dintr-o bibliotecă: cele plasate foarte sus folosesc cel mai puțin” (Clemenceau).

■ Devii tot mai atent cu ceea ce nu există decât cu ceea ce există. Un prestidigitator al propriei conștiințe.

■ Senectute. Atât complexitățile cât și simplitățile se pot dovedi egal de primejdioase.

■ „Există și alte credințe care ne arată că pe terenul vrăjitoriei, românii și romanii au mai multe în comun decât simplul nume de *strigae*. Într-adevăr, creaturile miraculoase numite *zâne* sunt deosebit de populare la români; or, numele lor derivă de la teonimul latin Diana, la fel ca napolitanul *jánara* (vrăjitoare), sardul *jarrá*, *dzana* (vrăjitoare), albanezul *zanë* (zână) și sârbul *yana* (zână), v. prov. *Jana* și v. fr. *Jene*. La fel ca Diana, stăpâna vrăjitoarelor din Evul Mediu, *zânele* românești au o strânsă legătură cu o *Mesnie Sauvage*. Ele au multe nume (Frumoase, Vântoase, Rusalii etc.), dar cel mai comun este acela de *iele*: «Ele», care ține o interdicție de-a le rosti «adevăratul» nume (la fel cum se evită rostirea numelui diavolului). Aceste ființe feminine aeriene nu se manifestă decât în timpul nopții. Ca și *Mesnie Sauvage* sau *Wilde Jagd*, cântă din instrumente de suflat și dansează deasupra pământului. Cel care are ghinionul de a se afla pe câmp când zânele se manifestă va fi ucis pe loc sau va rămâne paralizat până la sfârșitul zilelor sale (Mușlea–Bârlea, pp. 213-214). Pe deasupra, își va pierde mințile” (Ioan Petru Culianu).

■ Chiar dacă este așteptată, „programată” într-un fel oarecare, o bucurie constituie o surpriză grație ingenuității sale.

■ O tăcere care țiuie insuportabil. O tăcere infernală.

■ Neîmplinirile se pot constitui într-o actualitate tiranică, neputându-ți accepta nici măcar moartea. Redutabila rezistență ultimă a ființei.

■ „Am studiat îndelung muzica acelui șarlatan. E un nenorocit lipsit de calități” (Ceaikovski, în *Jurnal*, despre Brahms).

■ Cineva a afirmat că distopia marxismului implică „ura de sine”. Regimul comunist ar ilustra ura față de sine a societății, inclusiv a culturii, în ultimă instanță a unei conștiințe arbitrare care-și taie punțile spre realizare. O conștiință suicidară.

■ Dimineață rece, aproape geroasă de octombrie. Ora 5. La geam, luceafărul de-o neobișnuită intensitate în lumina sa concomitent glacială și generoasă, veghind, anunțând. Anunțând ce? Că el însuși va deveni, în scurt timp, incert, apoi va dispărea.

■ „Niciodată nu *voi* putea scrie ca un *grown up* (un adult), totdeauna va exista ceva copilăresc în cărțile mele” (Virginia Wolf).

■ Ceea ce se repetă deseori, ceea ce devine o cutumă intră în sfera normalului. Avizul conștiinței nu mai e necesar.

■ „În jurnalul lui Stendhal deschis la întâmplare, următoarele (1810): «Întâlnesc la Sévres cea mai frumoasă făptură din câte am văzut vreodată: Adolphe Brogniart, fiul savantului care este administratorul Manufacturii». Stendhal era sensibil la frumusețea ambelor sexe și ar fi vrut el însuși să fie frumos, obsesie ce revine mereu în opera lui și mă face să-l îndrăgesc, puțin fără voia mea. Cu siguranță că m-aș fi simțit mult mai aproape de el dacă admiratorii și imitatorii săi nu m-ar fi iritat atât de mult. A fost idolul multor ratați” (Julien Green).

■ Durerea exclude plictisul.

■ Depășești un model când ai impresia că îi percepi banalitatea. Un model iubit e posibil să cadă în banalitate chiar prin actul simpatetic al consumării sale care ajunge la saturație.

■ „Fără să am aceeași siguranță pe care o aveam în cazul câinelui, dar, putând, totuși, să spun că este o intuiție, mi-a venit brusc ideea: calul reprezintă nebunia. În favoarea acestui fapt vorbește factorul alogic din comportamentul calului, componenta nevrotică și neurastenică, apropiată de nebunie – de ea se plâng și se miră atât de mult crescătorii de cai” (Otto Weininger).

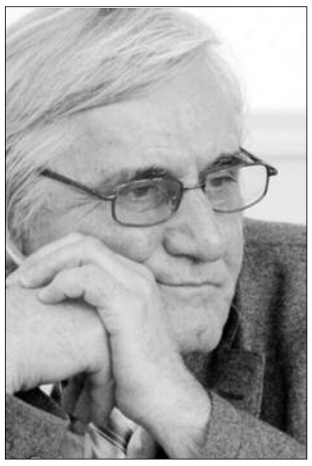
■ Nicolae Breban declara că se consideră în epocă singurul egal al lui Nichita Stănescu. Vedem aici un gest al său de magnanimitate: îl înalță la propria-i cotă pe oricum controversatul autor al *Necuvintelor*...

■ Stare de spirit mic provincială. Orizontala exasperantă a clipelor. Nu putem ajunge nici măcar pe un povârniș.

Îți recunoști cu ușurință incompetența într-un domeniu, dacă știi că ți se poate recunoaște o competență în altul, în altele. Franchețe elegant compensată.

Chiar dacă este așteptată, „programată” într-un fel oarecare, o bucurie constituie o surpriză grație ingenuității sale.

Nicolae Oprea

Eugen Simion (25 mai 1933 – 18 octombrie 2022)

Ficţiunea jurnalului şi timpul confesiunii

Această pledoarie pentru jurnalul intim ca literatură fragmentară vine, paradoxal, dinspre criticul care şi-a protejat îndeobşte intimitatea. Deşi a cultivat formula diaristică – cum am văzut din jurnalele parizian şi german – sau confesiunea colocvială. Dar jurnalele sale sunt, mai degrabă, memoriale de călătorie culturală, impregnate de livresc, în pofida crâmpeielor de viaţă încorporate în ţesătura lor.

Sursa foto:
De la Javicisro - Operă proprie, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=14541941

studii

Un segment important din opera voluminoasă a lui Eugen Simion, consolidată prin cele patru volume din *Scriitori români de azi* (1974-1989), se referă la literatura confesivă. Pasiunea criticului pentru literatura, în fond, non-ficţională – în special, jurnalul intim – datează din anii 1970-'80, după experienţa de lector la Sorbona, când publică volumele *Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian* (1977), (1980), *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relaţia creator-operă* (1981) şi *Sfidarea retoricii. Jurnal german* (1985). Programatic, în acest sens, după 1989 n-a ezitat să-şi asume rolul intervievatorului care îndeamnă la confesiune, în *Convorbiri cu Petru Dumitriu* (1994) şi *Convorbiri despre Marin Preda* cu Aurora Cornu (1998). În epilogul op-ului confesiv din 1977, Eugen Simion mărturisea că a scris această carte într-o „vacanţă critică" care i-a modificat perspectiva critică asupra literaturii: „Voinţa de subiectivitate este acum mai puternică şi imaginaţia se plimbă într-o libertate absolută, de la cărţi la viaţa străzii şi din nou la cărţi, încercând să umple golul dintre ele." Iar în introducerea sintezei de mai târziu *Ficţiunea jurnalului intim (2001)* – veritabilă istorie, fortificată teoretic, a diarismului european şi românesc - întreţine aceeaşi predispoziţie creatoare, recunoscând că a abordat această „temă restantă" după „un efort enorm de lectură şi sinteză critică" pentru elaborarea volumului IV din *Scriitori români de azi*. Definind *Ficţiunea jurnalului...* ca „un eseu, mai bine organizat şi cu o respiraţie mai lungă decât altele, în care teoria şi critica literară încearcă să se împace şi să se completeze".

Eseurile despre relaţia creator-operă din *Întoarcerea autorului* constituie punctele de sprijin ale unui program al criticului înclinat spre studiul literaturii subiective. În secţiunea liminară, intitulată expres *Contre Sainte-Proust*, Eugen Simion dezbate distincţia operată de Proust între „eul social" şi „eul profund" al creatorului. Se ştie că reacţia polemică a prozatorului francez a fost provocată de biografismul sainte-beuveian. Fără să îl reabiliteze pe Sainte-Beuve, criticul român reliefează inconsecvenţele lui Proust, adeseori surprins în ipostaza de biograf. Sondând mai adânc istoria problemei, el fixează momentul înlocuirii criticii biografice printr-o critică a profunzimilor în deviza lui Rimbaud (*Car Je est un autre*). Din Paul Valéry, teoreticianul „vocii impersonale", ar descinde însăşi noua critică de nuanţă formalistă. De la acest punct, primatul operei este recunoscut făţiş, iar locul autorului va fi luat, în limbaj neocritic, de *scripteur, écrivain, donateur de récit, producteur* etc. Se încetăţeneşte, astfel, ideea spiritului impersonal, întrucât opera apare deposedată de făptura creatorului. O revenire către autor se înregistrează abia cu ajutorul lui Freud, dar critica psihanalitică, psihobiografia, critica arhetipală sau monotematismul se adresează omului văzut ca „sumă de complexe". Rolul de tranziţie în această dispută a priorităţilor operă/autor e îndeplinit de Roland Barthes care „nu se hotărăşte să elimine cu desăvârşire din text autorul". Teoreticianul francez reprezintă, neîndoielnic, un model exemplar pentru criticul român şi eseurile consacrate acestuia dovedesc o temeinică asimilare a principiilor barthesiene, oscilante de la o vârstă la alta. Preluând formula barthesiană, Eugen Simion efectuează o lectură programatică a cărţilor biografice sau memorialistice *de* sau *despre* Camus, Malraux, Simone de Beauvoir, Sartre, Ionesco, Mircea Eliade, Marin Preda etc., interesat să afle „secretul naşterii unui creator", „spectacolul personalităţii" sau *structura unei existenţe*.

Peste câţiva ani, depăşind stadiul declaraţiilor de principiu, autorul *Sfidării retoricii* se dovedeşte un analist de profunzime al scrierilor cu mai mică priză la cititori. Interesul criticului se deplasează – urmărind o direcţie teoretică, nu una valorică – dinspre universal către naţional. În prima secţiune, Eugen Simion revine şi aici asupra relaţiei dintre text şi creator (*Moartea unui mit*), dezvoltă ideea lui Goethe despre *natura* artistică (*Talente şi naturi*), redimensionează *tipologiile spiritului* propuse de Michel Tournier sau nuanţează teoria înstrăinării poetului de limbaj (*Ascunsa înstrăinare*). Dintre acestea, mai incitantă este *Ceremonia de despărţire* publicată de Simone de Beauvoir după moartea lui Jean-Paul Sartre. Criticul comentator părăseşte, de această dată, poziţia neutră şi sancţionează prompt excesele biografismului: „Cât de importantă poate fi, pentru determinarea creatorului, această cronică în care se unesc severitatea unui clinician şi curiozitatea unei bucătărese? Nicio importanţă, evident (...) Biografia (şi tot ceea ce ţine de genul biografic) trebuie să arate modul în care o viaţă se transformă într-un destin". În spiritul literaturii confesive, se preferă, în *Sfidarea retoricii*, exprimarea directă, nepretenţioasă, în două cuvinte: familiaritatea discursului. Paginile de exegeză par contaminate de spiritul *diaristic* al ultimului capitol, *Jurnal german*. Lipsa de ceremonie devine o strategie adecvată a criticului care pătrunde, astfel, mai lesne şi făţiş în miezul problemei, în inima textului. El renunţă cu bunăştiinţă la ariditatea conceptelor spre a se lăsa învăluit de căldura confesiunii. Discursul cunoaşte alternanţa dintre stările de rigoare analitică şi cele de tihnă ori de tensionare spirituală.

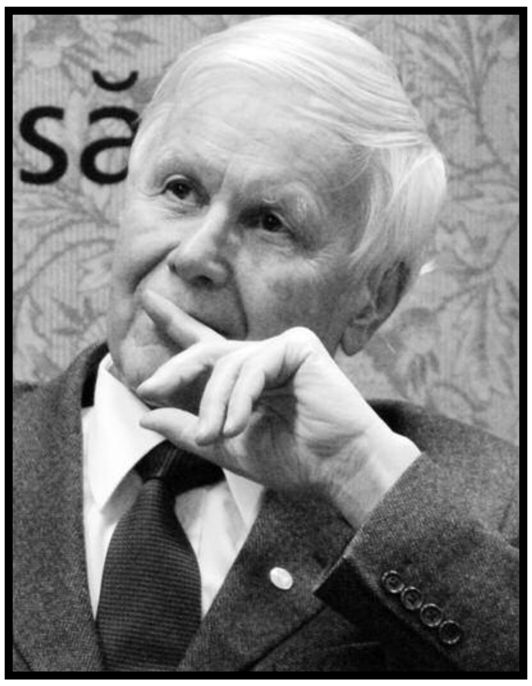
În circumstanţele acestei predispoziţii confesive care determină explorarea exegetică, Eugen Simion a publicat în 2001 *Ficţiunea jurnalului intim* în trei volume unitare tematic: I - *Există o poetică a jurnalului?*; II – *Intimismul european*; III – *Diarismul românesc*. Înrudită tematic fiind şi cartea apărută în anul următor, *Genurile biograficului*. Sinteza critică despre *intimismul european* şi *diarismul românesc* a fost concepută ca „o demonstraţie în favoarea unui gen literar pe care, cu mici excepţii, critica românească l-a respins". Această pledoarie pentru jurnalul intim ca literatură fragmentară vine, paradoxal, dinspre criticul care şi-a protejat îndeobşte intimitatea. Deşi a cultivat formula diaristică – cum am văzut din jurnalele parizian şi german – sau confesiunea colocvială. Dar jurnalele sale sunt, mai degrabă, memoriale de călătorie culturală, impregnate de livresc, în pofida crâmpeielor de viaţă încorporate în ţesătura lor.

*

În 2004, Eugen Simion se confesează el însuşi într-o „carte vorbită" *În ariergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor*, rodul dialogului susţinut cu insistenţă, sub diverse moduri, de discipolul său Andrei Grigor pe parcursul anului 2003, an în care preşedintele Academiei Române intra în rândurile septuagenarilor. Criticul literar şi profesorul universitar cu destin împlinit se vădeşte aici un confesiv moderat şi lui Andrei Grigor (regretatul universitar Nicolae Ioana) îi trebuie multă pacienţă şi ocol strategic spre a-l determina la rememorarea propriei vieţi în paralel cu viaţa literaturii. *Pedagogia discreţiei* este o ştiinţă rareori trădată, admiţând că „omul este o ecuaţie a intimităţii". Dintre întâmplările copilăriei este evocat un episod dramatic (când resimte „un copleşitor sentiment de disperare") care marchează începutul *aventurii conştiinţei*, cu expresia lui Marin Preda, scriitorul admirat (şi comentat) deopotrivă de autorii dialogului. Remarcabilă este şi scena morţii bunicului, Radu Simion, relatată în manieră tolstoiană. Asemenea scene sunt evocate cu reală înzestrare narativă, ce ţine de ispita creaţiei amortizată în actul critic. În acelaşi spirit sunt creionate portretele unor foşti profesori sau congeneri, de la Tudor Vianu sau Perpessicius până la Valeriu Cristea sau Marin Sorescu.

O semnificaţie aparte pentru destinul lui Eugen Simion au cele două momente dramatice de la început de drum. Mai întâi, admiterea la facultate din 1952, când dosarul său este iniţial respins (de Petru Creţia!), dar va fi admis la examen printr-o „răsturnare miraculoasă" a situaţiei. Apoi, excluderea din U.T.M., din 1957, urmată de cinci ani de şomaj, fiindcă acceptase să fie martor în procesul intentat lui D. D. Panaitescu pentru „omisiune de denunţ", o culpă inventată în totalitarism.

Explicând titlul cărţii, de sugestie barthesiană, autorul principal îşi explică poziţia nu atât neutră, cât precaută în ce priveşte mişcarea literară: „Ariergarda avangardei este, repet, o poziţie mai bună pentru că ea dă criticului literar o mai mare libertate de mişcare şi un statut care-i permite să observe corect disonanţele dintre aspiraţie şi creaţia propriu-zisă în cadrul unei acţiuni colective". Altfel spus, *Ariergarda avangardei* devine locul privilegiat de unde criticul literar „vede mai bine şi judecă mai drept", fiind „condamnat la obiectivitate", după ce îşi învinge „simpatiile şi resentimentele care-i asaltează spiritul". Crezul criticului,

schiţat în *Cuvânt înainte,* este nuanţat şi completat de-a lungul dialogurilor amicale. Urmând modelul lovinescian (nu întâmplător teza sa de doctorat îl are ca subiect pe E. Lovinescu), sunt subliniate atributele esenţiale: bun-simţ şi gust estetic, echilibrul şi luciditatea obiectivă a judecăţii. Proiectul criticului şi istoricului literar a fost unul de *construire* a destinului personal în convergenţă cu destinul generaţiei sale: „Ambiţia mea a fost (şi este încă) de a *construi* o literatură, de a fi, întâi, arhitectul unei generaţii şi, apoi, comentatorul inspirat al unei literaturi". Dincolo de sacrificiu existenţial („Critica impune, într-adevăr, sacrificiu") şi excelenţă („În literatură - inclusiv în critica literară - trebuie să excelezi. Dacă nu, trebuie să abandonezi") presupuse în act, atare paradigmă îşi află punctul de plecare într-un model uman determinat de certe repere: „Modelul meu uman este omul care se construieşte, se face pe sine în funcţie de câteva puncte de reper". În acest moment al reconsiderării formaţiei sale, Eugen Simion nu rămâne imun la impactul contemporan al actului critic şi propune *reinventarea* criticii literare: „*Reînnoită* în funcţie de mijloacele actuale de comunicare". Carte complexă prin diversitatea tematică, *În ariergarda avangardei* constituie o confesiune captivantă în maniera jurnalului vorbit, eludând convenţionalul prin sinceritatea ambilor parteneri de discuţie. Este un discurs dialogic coerent cu rupturi experte de ritm, alternând paginile de seninătate evocatoare (dar evitând „lirismul şi tonul mioritic") cu altele polemice, unde fraza caustică sancţionează neiertător opiniile contrarii (şi, mai ales, morala opinenţilor). Prinde contur, din fărâme, autoportretul moral şi spiritual al lui Eugen Simion, omul care este (a fost) „un vârtej de nelinişti" ce nu se împacă defel cu imaginea acreditată a unui „munte de calm şi echilibru". Iar marea singurătate a criticului literar, fie şi denumit de adversari „monstru apolitic", se citeşte printre rânduri.

Octavian Soviany

Istoria literaturii

Uitatul Nicolae Costin

Nicolae Costin (1660 – 1712) a fost cel mai învățat și cel mai prezent în viața politică dintre fiii lui Miron Costin. Născut pe la 1660, a studiat ca și tatăl său în Polonia, unde primește o instrucție temeinică, cunoaște foarte bine polona și latina și e de presupus (a avut solii la Constantinopol, a corespondat cu Nicolae Mavrocordat) că nu-i era străină nici greaca.

Existența lui, caracteristică pentru un boier moldovean al veacului său, a cunoscut mărirea și decăderea, urcușurile și prăvălișurile. Îl găsim ba în divanul domnesc, ba în temniță, încarcerat din porunca lui Constantin Cantemir, ba silit să se refugieze, fie în cetatea Neamțului, ocupată de o garnizoană polonă, fie la curtea lui Constantin Brâncoveanu, care-i devenise rudă prin alianță.

Când existența lui părea, în sfârșit, să se mai așeze, bucurându-se de favorurile și prietenia domnitorului Nicolae Mavrocordat, moare pe neașteptate în 1712, la 52 de ani, după o boală de doar câteva zile.

Opera sa istorică e alcătuită din *Cartea descălecatului dentâiu, Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii* și *Cronica domniei lui Nicolae Mavrocordat*, care se referă însă și la epoca lui Dimitrie Cantemir.

Ca istoric, Nicolae a avut proiecte încă și mai ambițioase decât cele ale tatălui său: și-a propus să scrie o cronică a Moldovei care să înceapă nu de la „primul descălecat” (așa cum intenționa Miron) ci, nici mai mult nici mai puțin decât de la... facerea lumii. Desigur, acest proiect pare astăzi excentric și fantezist, dar fusese acreditat de istoriografia medievală și de cronografele bizantine, cărora Nicolae Costin voia să le urmeze modelul. *Cartea descălecatului dentâiu* începe așadar cu un capitol care tratează problema genezei: trece mai întâi în revistă opiniile autorilor greco-latini în această privință, se referă la Ovidiu, Thales din Milet, Heraclit, Cornelius Agrippa, Platon și Aristotel, dovedind că nu era lipsit nici de cunoștințe de filosofie (era o premieră în context românesc, care se cere subliniată), apoi expune capitolul biblic despre „facere” și vorbește despre potop. În capitolele următoare pomenește despre „turnul Vavilonului”, „împărțirea limbilor” și neamurile care se trag din feciorii lui Noe, geții și dacii avându-și originea – în opinia autorului – într-un fiu al lui Iafet, pe nume Gomor. Începând cu capitolul VI, Nicolae Costin se referă la daci și romani, copiind *De neamul moldovenilor* și intervenind din loc în loc cu adaosuri. Ultimele trei capitole se ocupă de probleme neabordate de Miron, se întemeiază pe surse poloneze și relatează pe rând despre invaziile barbare în Dacia, retragerea lui Aurelian, întemeierea Poloniei și întemeierea Moldovei. Din lucrare lipsesc accentele polemice la adresa „basnelor” lui Simion Dascălul pe care, spre deosebire de tatăl său, Nicolae preferă să le ignore. Le va elimina de altfel atunci când va copia cronica lui Ureche.

Letopisețul Țării Moldovei este o compilație în care autorul reproduce cronicile înaintașilor săi, intervenind cu adaosuri și informații suplimentare. Cartojan o caracterizează sintetic: *„Adaosele făcute de Nicolae Costin la opera predecesorilor săi nu sunt totdeauna fericite, fiindcă uneori ele nu se îmbină armonic în restul materialului. Cu deosebire excursiile în istoria universală, prea lungi, deviază subiectul și vădesc erudiția scriitorului, dar nu dau pe față talentul lui literar. Ceea ce scade cu mult valoarea acestei opere istorice a lui Nicolae Costin este faptul că el încorporează în cronica sa cronicile lui Ureche, în compilația lui Simion Dascălul, și Miron Costin cuvânt de cuvânt. El nu prelucrează materialul predecesorilor săi, ci îl copiază, amplificând numai acolo unde poate. Cu alte cuvinte, el nu este aici un istoric original, ci un compilator.”*

Hotărât lucru, Nicolae Costin nu avea noțiunea de proprietate literară. Cât despre excesul de erudiție, aș adăuga la cele spuse anterior că „spiritul teatral” în care este compus letopisețul lui Miron, se transformă la fiul său într-o retorică a epatării. Autorul ține să-și etaleze, de câte ori se ivește prilejul, cunoștințele (remarcabile de altfel pentru acea epocă), dezvăluindu-și fără voie amărăciunea de a nu fi primit din partea contemporanilor prețuirea și admirația pe care socotește că le-ar fi meritat. Și nici posteritatea n-a fost mai generoasă cu el!

Umbrit de gloria postumă a lui Miron, Nicolae Costin, așa cum vom vedea, a avut totuși niște merite care nu pot fi ignorate.

Ceea ce îl salvează pe Nicolae Costin din situația ingrată de compilator este cronica domniilor lui Nicolae Mavrocordat și Dimitrie Cantemir. Domnia celui dintâi a fost scurtă și lipsită de evenimente spectaculoase. Se poate reține un portret al domnitorului, în care se regăsește ceva din tonalitatea encomiastică a cronicilor de curte: *„Era cinsteș om și în filosofii, și în istorii, și într-altele ce se cade a ști era deplin învățat; știa și câteva limbi (...) și om dumnezeiesc, păzea tare biserica; la mâncare și la băutură tare puțin; spre sfintele biserici și mănăstiri scăpătate milostenie făcea; spre săraci și spre văduve cu milă era. Dară era grabnic la mânie, și mai ales asupra acelor ce-i cunoștea că mâncau banii vistieriei și spre cei ce făceau strâmbătăți și supărări săracilor și spre cari erau neascultători la porunci, Era fără preget și cu priveghere la trebile ce erau a țării; gata cu nevoință a plini poroncile împărătești.”* Este un portret în manieră enunțiativă, în care calitățile lui Nicolae Mavrocordat sunt surprinse în formulări concise și memorabile. Renunțând aici la fraza amplă și la topica savantă și uneori artificioasă a tatălui său, autorul se folosește de propoziții scurte care îi imprimă textului ritm, spontaneitate și naturalețe.

Mai interesante sunt paginile consacrate domniei lui Dimitrie Cantemir. Nicolae Costin nu se arată impresionat de erudiția cu totul neobișnuită a domnitorului, constatând doar din vârful buzelor că era *„om isteț și știa carte turcească bine.”* Nu împărtășește nici ideile politice ale lui Cantemir, proiectele lui antiotomane sau alianța cu Rusia, pe care le pune pe seama influenței boierilor tineri (era vizat în primul rând Neculce): *„Să plătească Dumnezeu sfetnicilor care au cârmuit pe Dumitrașco-Vodă!”.*

Întâlnirea de la Iași dintre Cantemir și țarul Petru cel Mare e relatată cu aceeași malițiozitate. Domnitorul apare pus în situații ridicole *„Și în curte, la scări, s-au adunat cu împăratul de i-au sărutat mâna, și împăratul l-a sărutat pe cap, luându-l în brațe și ridicându-l cu o mână, fiind Dumitrașco-Vodă om scund.”*

În aceeași notă răutăcioasă este înfățișat și ospățul dat de țar gazdelor sale: *„Iată măcar că au fost postul lui Sveti Apostol Petru, cu toții au mâncat carne și mare benchet au făcut toată ziua aceea și acolo au mas, iară peste noapte ceea n-au scăpat de pagubă mai nici un boier și nefurat de moscali, cui pistoale, cui rafturi, cui epingele, nici boier, nici slugă.”*

Resentimentele cronicarului izbucnesc cu toată vigoarea atunci când înfățișează consecințele dezastruoase ale bătăliei de la Stănilești, într-o secvență care se înscrie în seria „panoramelor apocaliptice” ale premergătorilor săi. Moldova e invadată de tătari, satele sunt pârjolite, țăranii, surprinși la muncile câmpului, duși în robie. *„N-au rămas în sfintele mănăstiri nici clopote, nici uși, nice un her (...), până și sfintele icoane le-au sfărâmat. Iară târgului Bârladului și mai rău au pățit că au rămas numai pajiște (...), țara de gios au căzut toată la robie (...) Acest bine au agonisit țării Dumitrașco-Vodă cu socoteala lui cea grabnică, de nu se va îndrepta mai în veci.”*

Deși Nicolae Costin este socotit în general un autor greoi și prolix, G. Călinescu îi recunoștea totuși unele merite artistice, arătând că portretistica lui e *„mușcătoare și plastică. În special* – este de părere criticul – *asupra lui Duca-Vodă se lasă toată înverșunarea cronicarului. Duca era «rău și pismătar, îndelungăreț la mânie și lacom la avuție, și el și Doamna sa.» «Domn era, și Vistiernic mare, și neguțător, și vameș» și «precupea toate». «Doamna sa, de altă parte, cârcimărea bucatele din casă, pânea ori pe unde avea, și băutura și pocloanele ce venmaieau la beciu.» N-aveau decât o însușire (maliție!), că erau curați în purtări: «în casa lor se prea putea cânta sfânta liturghie». Duca a fost un «făcător de rele» căruia «i se lărgise mațele spre luat» «Pun martor – jură perfid Costin – pre Dumnezeu, și mă las pre mărturia a toată Moldova, de la mare la mic.” Cu o plăcere vizibilă descrie Nicolae Costin calculii găsiți în trupul lui Duca, mort de «cataroi». «Și spintecându-l doftori după ce au murit, spun că au găsit în ferea lui 27 de pietre roșii, așa de groase și de late, într-un chip cumu-i această figură ce se scrie aicea»”.*

E lesne de constatat că portretele lui Nicolae sunt „umorale”, exprimă simpatii și antipatii, unele sunt tratate encomiastic, celelalte caricatural. Fără tendința spre obiectivitate a lui (Pseudo) Ureche, fără viziunea „de sus”, filosofică și moralizatoare a tatălui său, cronicarul are în schimb o anumită înclinație spre caricatura grotescă și spre anecdoticul pitoresc și strident, anticipându-l în felul acesta pe Ion Neculce.

Nicolae Costin rămâne în istoria literaturii române și ca unul dintre puținii cărturarii ai “micii Renașteri” care au contribuit la apariția și dezvoltarea genului romanesc. El a fost autorul unei prelucrări după un roman spaniol, ***Ceasornicul domnilor*** (al cărui titlu complet este *El libro aureo del grand Emperador Marco Aurelio con el Relox de Principes*), aparținându-i lui Antonio de Guevara, scriitor care s-a bucurat de notorietate în secolul al XVI-lea, a fost episcop de Cadiz și predicatorul lui Carol Quintul. Romanul lui Guevara este o biografie romanțată a împăratului-filosof Marc Aureliu și se înscrie în categoria „cărților de înțelepciune”.

E alcătuit din trei părți, ce cuprind normele de comportament pe care trebuie să le urmeze principele în relațiile cu supușii, dar și în cadrul mai restrâns al vieții de familie. Conținutul lor didactic este pigmentat cu tot felul de anecdote și istorioare (dintre care cea mai cunoscută este legenda țăranului de la Dunăre, care a fost făcută celebră de La Fontaine), care îi dau narațiunii culoare și viață. Cartea a fost tradusă în limba latină și a circulat prin toate țările catolice; Nicolae Costin a luat cunoștință de ea în timpul studiilor sale din Polonia, a tradus-o și a prelucrat-o, schimbând ordinea cărților și a capitolelor, reducând numărul capitolelor de la 153 la 81, redistribuite în patru cărți, dintre care ultima înfățișează moartea lui Marc Aureliu.

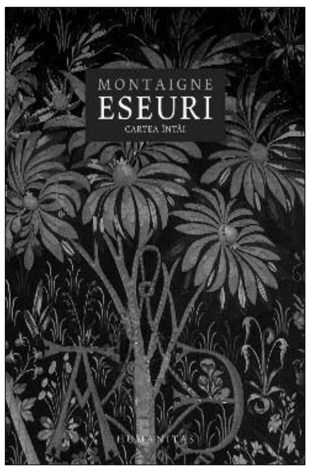
Nicolae Cartojan aprecia că *„traducerea lui N. Costin este clară, vioaie și păstrează (...) chiar în ritmul frazei ceva din armonia și cadența originalului”* și considera că autorul ei *„a fost tot atât de nedreptățit de istoria literară pe cât a fost de zbuciumat în viață.”*

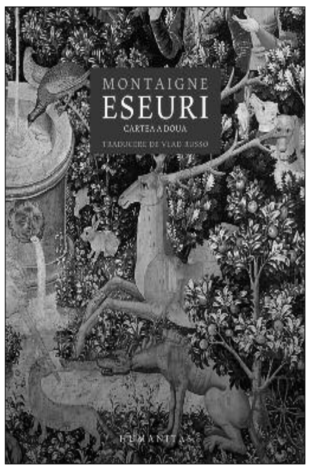
Resentimentele cronicarului izbucnesc cu toată vigoarea atunci când înfățișează consecințele dezastruoase ale bătăliei de la Stănilești, într-o secvență care se înscrie în seria „panoramelor apocaliptice” ale premergătorilor săi. Moldova e invadată de tătari, satele sunt pârjolite, țăranii, surprinși la muncile câmpului, duși în robie.

Sorin Lavric

A-i numi textele „eseuri” e o simplă convenţie. Faţă de ce înţelegem azi prin „eseuri”, încercările lui Montaigne sînt la o leghe depărtare. Ele sînt mai degrabă comentarii în cheie morală, interpretări agere, cînd malițioase, cînd ironice...

Cronica ideilor

Lupul moralist

Michel de Montaigne, *Eseuri*, traducere din franceză, cronologie şi note de Vlad Russo, prefaţă de Michel Onfray, Bucureşti, *Humanitas*, 2020, 396 pag.

E un abuz ca, vorbind despre Montaigne, să-l categoriseşti drept filosof în sens tare. Francezul nu are patima schemelor abstracte, cum n-are nici înclinaţia ca, descărnînd lumea, s-o reducă la scheletul unor concepte seci. Iar a-l tămîia drept „cel mai mare filosof al Occidentului iudeo-creştin”, cum face Michel Onfray în prefaţa *Eseurilor* (în noua traducere a lui Vlad Russo), e o hiperbolă fără acoperire în realitate. De altfel, emfaza lui Onfray, cu acel exces patetic de care îi mustesc mai toate cărţile, merge pînă la a-l preschimba pe Montaigne într-un monstru sacru, din al cărui creştet a ţîşnit sămînţa multor idei moderne. Potrivit lui Onfray, Montaigne a inventat pedagogia, prietenia postcreştină, gîndirea laică, introspecţia, filosofia raţională, religia raţională şi, se putea altfel, feminismul. Unui precursor atît de luminat nici un prinos de veneraţie nu i-ar fi îndeajuns, de aceea encomionul pe care Onfray i-l închină suferă de paroxism admirator. La ditirambul pe care i-l consacră te-ai fi aşteptat să dai peste o avalanşă de distincţii memorabile, cînd de fapt volumul e o analectă de anecdote cu iz etic.

Şi atunci, dacă nu e filosof, cine e Montaigne, la cinci secole de la publicarea primei ediţii a *Eseurilor*? E un moralist îndrăgostit de studiul istoriei, din care scoate exemple cu nemiluita spre a-şi ilustra apoftegmele etice. Ce îl preocupă sînt moravurile în detaliile lor bizare. Îl atrag obiceiurile scrîntite, cutumele sălbatice, datinile atinse de sminteală. Exemplele pe care le dă sînt puzderie, iar migala cu care evocă nume proprii, alături de întîmplări cu totul anormale, te duce cu gîndul la un arhivar posedat de demonul amănuntelor mici. Arhivarul acesta are o curiozitate nedomolită pentru cultura antică, mai ales pentru cea de limbă latină, de unde şi admiraţia cu care scrie despre Seneca, Plutarh, Cicero sau despre cei doi Pliniu.

Dar grosul eseurilor stă în meditaţii morale pe seama babiloniei de gesturi, peripeţii şi isprăvi din istoria omenirii. Montaigne e un culegător de întîmplări pestriţe, cînd groteşti, cînd barbare, cînd nostime, cînd deşucheate. Informaţia e atît de stufoasă încît numai un pedant incurabil i-ar putea ţine evidenţa, tocmai de aceea tresalţi de uimire cînd afli că pe Montaigne memoria nu-l ajuta deloc. „Nu ştiu om căruia să-i şadă mai rău a vorbi despre ţinerea de minte decît mi-ar şedea mie. Aproape că nu-i găsesc nici o urmă în mine, şi nu cred să fie pe lume memorie mai nevolnică.” (p. 40)

Mărturisirea te surprinde, iar cînd mai afli că el însuşi îşi judeca textele ca fiind dezlînate, începi să-i intuieşti tactica retorică: Montaigne posedă arta de a se pune pe sine într-o lumină proastă. Ştie să cîştige bunăvoinţa cititorului printr-o modestie jucată. Se descrie în ton umil, micşorîndu-şi cu premeditare calităţile, ca pentru a-l convinge pe cititor cît de golit de vanitate e. De pildă: „Nu prea sînt priceput în filosofia naturii.” (p. 65) În plus, are dărnicia smerită de a da atenţie fleacurilor. „Nici un subiect nu e atît de mărunt încît să nu merite un loc în şirul dezlînat al acestor compuneri.” (p. 56)

Urmarea e că scrie despre tot şi toate: despre canibali, despre caii de luptă, despre Cato cel Tînăr, despre bătălia de la Dreux, despre ceremoniile regale, despre rugăciuni. Dar cel mai des se apleacă asupra temelor morale: cumpătarea, frica, laşitatea, educaţia, trîndăvia, tristeţea, minciunea, statornicia, moartea, pe care le ilustrează copios cu zeci de exemple luate din analele istoriei. Caleidoscopul de anecdote e babilonic, un fel de bazar cu păţanii descreierate, toate ascultînd de reţeta îndemnului la o viaţă mai senină. Fiecare ispravă e descrisă spre a extrage din ea un tîlc cu iz de exhortaţie. Montaigne e precum un cronicar care, înfăţişînd un episod istoric, nu se poate înfrîna de a-l înconjura în iţele unei pledoarii sufleteşti. Calitatea lui de căpetenie e că nu e ipocrit, nu se împăunează cu virtuţi închipuite. Nu face pe lupul moralist şi nu dă lecţii de bună purtare.

Sub unghi spiritual, e un catolic cu convingeri stoice: nu se revoltă, nu-şi iese din fire. Se roagă zilnic, sub imperiul obişnuinţei dobîndite în copilărie, dar nu pune preţ pe sprijinul lui Dumnezeu. În ochii lui, Domnul nu e „deprecabil”, adică nu se lasă înduplecat de rugăminţile, oricît de fierbinţi, pe care credincioşii i le îndreaptă. Este încredinţat că „a trăi şi a muri e totuna.” (p. 91), tonul recules amintind de cuminţenia aşezată a lui Seneca. Dacă dispreţuieşte pe cineva, aceia sînt erudiţii cu ifose de terminologie rară: „Cînd auziţi rostindu-se *metonimie*, *metaforă*, *alegorie* şi alte asemenea cuvinte de-ale gramaticilor, nu vi se pare că vi se vorbeşte într-o limbă aleasă şi străină? E totuşi leit pălăvrăgeala cameristei voastre.” (p. 358)

De la un clasicist învederat nu te-ai fi aşteptat la o aşa repudiere lexicală. Cu atît mai mult cu cît Montaigne scrie într-o vernaculară aleasă, calofilă pînă în străfunduri. E un estet al limbii, un poet al zicerilor, un simandicos mînuitor de locuţiuni verbale. Nu ideile te frapează la el, ci curgerea lentă, ca o apă deasă, cu fraze a căror sintaxă poartă pecetea secolului al XVI-lea. Flerul de traducător versat al lui Vlad Russo nu a putut înlătura patina vorbei lungi, cu volute de retorică goală. Montaigne e întîi de toate scriitor, în a doilea rînd moralist, iar în al treilea istoric. „Subiectul meu preferat este istoria, sau poezia pentru care am o aplecare aparte.” (p. 153) La cea din urmă dă citate din barzii latini, cărora le preţuieşte scandarea solemnă.

A-i numi textele „eseuri” e o simplă convenţie. Faţă de ce înţelegem azi prin „eseuri”, încercările lui Montaigne sînt la o leghe depărtare. Ele sînt mai degrabă comentarii în cheie morală, interpretări agere, cînd malițioase, cînd ironice, în marginea deşertăciunilor lumeşti. Faconda lui e de artist cu limbă fină, nu de gînditor cu intelect clar. Iată de ce dorinţa de a fi luat drept gînditor te uimeşte: „În ce mă priveşte, cînd aud că cineva se opreşte la limba *Eseurilor*, aş prefera să tacă. Căci asta înseamnă mai puţin a preţui cuvintele, cît a dispreţui înţelesul, în chip cu atît mai batjocoritor, cu cît e mai pe ocolite.” (p. 277) Dar înţelesul eseurilor l-am catalogat deja: glose de bun-simţ despre moravuri, prejudecăţi sau eresuri. Montaigne e un povestitor cu har, un calofil ale cărui reflecţii plac prin întorsăturile limbii, nu prin profunzimea nuanţelor. Nu are nebunia de fierbere mistică a lui Pascal, sau tenacitatea de raţionament coerent al lui Descartes. Memorabile sînt episoadele pe care le descrie, dar nu scoliile pe care le urzeşte în marginea lor.

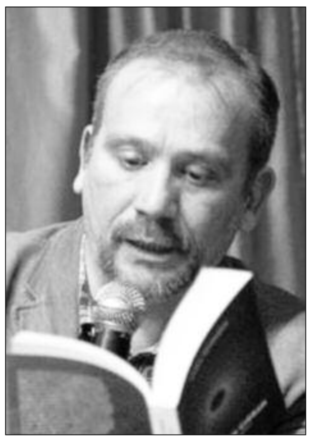

Cînd vrea să facă filosofie, nu reuşeşte decît să-şi exprime dispreţul faţă de încîlceala termenilor preţioşi. „Gîlcevile şcolilor filosofice, în acest caz, sînt pe cuvinte. *Să trecem peste aceste fleacuri foarte subtile*. E aici mai multă îndărătnicie şi sîcîială decît s-ar cuveni unei atît de nobile îndeletniciri. Şi orice ar spune filosofii, chiar şi în virtute, ultimul scop al dorinţei noastre este voluptatea. Îmi place să le împuiez urechile cu acest cuvînt pe care nu-l au deloc la inimă.” (p. 73)

Nu e de mirare că Hegel, în *Prelegeri de istorie a filosofiei*, îl cateriseşte pe Montaigne din tagma filosofilor. Francezul scria cum îi venea, sub imboldul inspiraţiei de moment, trăsătură care, în ochii lui Hegel, echivala cu o damnare: „Mi se întîmplă de asemenea să nu aflu gîndul acolo unde-l caut, şi să pic peste mai degrabă din întîmplare decît cercetîndu-mă. Abia ivit însă, l-am şi pierdut, de nici nu mai ştiu ce-am vrut să zic, ba cîteodată o descoperă altul înaintea mea. Dac-aş tăia ce-am scris ori de cîte ori păţesc una ca asta, aş arunca totul.” (p.48)

Montaigne e un literat lacom după detalii pitoreşti, dar nu un scolastic dezlegînd aporii dogmatice. Ce rămâne din el e spectacolul limbii, alături de pletora de anecdote mustuoase. Înţelepciunea lui e livrescă din răsfoirea tomurilor, dar nu sapienţială din încercările vieţii. E un om al bibliotecii, claustrat prin manuscrise, de aceea scrie frumos, simte elegant, dar gîndeşte terestru, fără putinţa de a răsturna unghiul de vedere. Nu poate preschimba o anecdotă în pericopă, încărcînd-o cu un sens descins din alt plan. Nu poate extrage legenda din fabulă, fiindcă nu iese din cîmpul moralei. E un moralist fără virtuţi speculative, atunci cînd nu e un psiholog cu antene fine.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Homo frustratus. Imaginația ca origine a minții umane

Ca în toate miturile primordiale, există în mitul căderii lui Adam și al Evei o varietate nesfârșită de intuiții a căror confirmare se produce după milenii de evoluție intelectuală a umanității. Fulgerul care a brăzdat atunci cerul spiritului este însoțit de un tunet slab, auzit doar de cele mai fine urechi, ceea ce demonstrează, încă o dată, cât de departe este acel cer față de pământ, dar și că, similar distanței dintre viteza sunetului și viteza luminii, o imagine depășește cu mult capacitatea rostirii și intelecției explicite. O imagine face cât o mie de cuvinte; biblioteci întregi încearcă să o explice.

Dar când mitul ne „vorbește", printr-o imagine, despre ce înseamnă imaginea și imaginația – lucrurile tind să se prelungească, ca într-un joc al oglinzilor, într-o reflectare... nesfârșită.

Căci înainte să muște din fructul oprit, Eva și Adam sunt puși să-și imagineze, să-și închipuie un lucru necunoscut (moartea) – ce se va întâmpla dacă vor mânca (prin glasul lui Dumnezeu). Șarpele nu se lasă nici el mai prejos și stimulează fantezia primilor oameni, punându-i să-și imagineze un lucru – tot necunoscut (cunoștința binelui și a răului, respectiv a fi ca Dumnezeu). Așadar, înainte de faptul propriu-zis, cei doi își imaginează ceea ce se va întâmpla dacă vor trece peste interdicția de a mânca din pomul cunoștinței binelui și răului.

Consumarea *efectivă* a fructului oprit este independentă și până la un punct superfluă, „mutația ontologică" a avut loc de îndată ce în mințile celor doi a apărut o imagine și o dată cu ea domeniul posibilității și, subsecvent, viitorul, căci viitorul nu este decât o subspecie a posibilității, este posibilitatea în ordine temporală. Până ca șarpele să-i incite pe primii oameni să-și imagineze (pozitiv) consumarea fructului oprit, cei doi trăiau în prezentul numirii a ceea ce vedeau și a consumării a ceea ce întâlneau. Și totuși, diavolul activează o capacitate sădită anterior de Dumnezeu însuși, căci El spune pentru prima oară: „poți să mănânci după plăcere din orice pom din grădină, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit."

Așadar, mitul ne spune, în subtext, că imaginația (și în mod primordial imaginea morții – ca simplu negativ, ca necunoscut de sine stătător, ca răul absolut) este facultatea fundamentală, esențială a umanității, este ceea ce face ca omul să fie om. Ambele modalități fundamentale de a fi – trăirea în prezentul etern, paradiziac sau intrarea în timpul istoric – derivă din raportări diferite la această capacitate primordială: primul mod înseamnă a fi imaginativ într-un mod negativ (respectarea interdicției), căci prezentul paradisiac rezultă din respingerea celeilalte posibilități, respingerea potențialității morții. Adam și Eva se mențin – până la „căderea în timp" – în prezentul etern prin respingerea potențialității menționate, în porunca sa, de Dumnezeu. La fel în mistica prezentului, la hinduși sau la misticii creștini, prezentul este obținut prin anularea „viitorului", adică a „gândurilor", „planurilor", proiectelor (a căror limită este moartea). Dar această anulare nu este o aneantizare efectivă a timpului, ci augmentarea luminii clipei de față prin contrastul cu negrul absolut al viitorului, al necunoscutului întunecos. Prezentul este obținut tot prin puterea imaginației, prin forța negării, a anulării posibilității. Prezentul edenic al lui Adam și al Evei nu ar fi posibil fără această capacitate imaginativă, fapt simbolizat prin porunca adresată de Dumnezeu de a nu mânca din pomul cunoștinței binelui și răului. Prezentul edenic al lui Adam și al Evei nu este unul spontan, animalic, „direct", ci unul obținut prin efort, derivat, „dedus", indirect. (Tot astfel, de la scepticul și epicureicul care-și obțin liniștea prin suspendarea judecății sau prin anularea fricii de moarte până la omul comun care „alege" să trăiască în cotidianitate, să fie preocupat numai de clipa de față, într-o pseudo-absență a conștiinței morții, – cu toții își datorează „prezentul" unei operații de abstragere, unui efort al imaginației, prezentul lor este, fie că-și dau, fie că nu-și dau seama, un construct, rezultatul unei „alegeri" făcute între două posibilități, deci un act unde imaginația joacă un rol... decisiv.)

Această intuiție de un extraordinar interes antropologic a fost deslușită și bine interpretată de Soren Kierkegaard în *Conceptul de anxietate*.

Într-adevăr, dintr-o perspectivă antropologică evoluționistă, nu putem să nu sesizăm că activitatea imaginativă este absolut esențială și constituie punctul de bifurcație din care specia umană devansează toate celelalte specii. Căci chiar dacă presupunem alături de Damasio că orice activitate mintală – de la cele mai primitive până la cele mai complexe – implică o capacitate de a folosi reprezentări, imaginația ca fiind *capacitatea de a opera cu reprezentări ale unor obiecte cu un grad foarte ridicat de absență* revine doar ființei umane. Să explic: reprezentările se referă la un obiect care nu (mai) acționează asupra organelor de simț. În acest sens, toate formele de viață superioare au pus la punct un aparat de reprezentare – mai rudimentar sau mai complex. Rudimentar și complex înseamnă tocmai gradul de „absență" a obiectului reprezentat: cu cât acesta este mai redus, adică cu cât obiectul este mai apropiat (în timp și în spațiu), mai concret și prezintă un mai mare interes biologic (supraviețuire, împerechere, pericol) – cu atât reprezentarea este mai rudimentară. Invers, cu cât obiectul este mai îndepărtat (în timp și în spațiu), mai abstract și

(continuare în p. 25)

Căci înainte să muște din fructul oprit, Eva și Adam sunt puși să-și imagineze, să-și închipuie un lucru necunoscut (moartea) – ce se va întâmpla dacă vor mânca (prin glasul lui Dumnezeu).

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

HABAR

HABAR, voroavă veche, precum vinul de cramă domnească, se trage din turcescul *haber*, cu noima de *veste*, *informație*, formând, alături de *a avea*, expresia afirmativă sau negativă *a avea habar*, după cum grăiește Anton Pann, citat de Șăineanu în *Dicționarul* său de la 1929: *...mor după tine și tu habar n'ai de mine*. Pe vremuri, *HABAR* se însoțea și cu *a fi*, pentru a dobândi tâlcul de *cum îți merge?, cum stau lucrurile?* – expresie întâlnită la Hogaș: *Ei, cum îi habaru, mă întrebă el... cum te împaci cu călugăria, tinere?* Alecsandri îl așază în scrierile sale cu înțelesul de *grijă, păs*: *De acum... am s-o duc vesel, fără habar*, iar Vlahuță îi dă sensul de *a nu ști nimic, a nu avea nicio idee, a fi cu totul străin* de o anumită situație: *Băgai de samă că, dacă eu mă gândeam cu tot dinadinsul la fel de fel de dihănii, ele în schimb habar n-aveau de existența persoanei mele pe pământ*. Vorba are și un derivat, *HABARNIST*, asociat azi, deseori, cu funcția de demnitar al statului, pentru a-i evalua prestația. Zice Vlahuță: *Habar n-am ce mi-a spus, am renunțat cu desăvârșire a-l mai asculta*.

MAHMUR

Scrie Sadoveanu în *Zodia Cancerului*: *Așeză pe masa ospățului potrocul bun pentru mahmuri*. Două vorbe, *MAHMUR* și *POTROC* cu varianta *POTROACĂ*, venite, una de pe mal de Bosfor și alta dinspre Volga, se leagă cu tâlc între ele, ba chiar urmează una alteia, *ciorba de potroace* fiind, după cum ne încredințează tot Sadoveanu *leac pentru mahmuri*. Dând vorbelor aromă literară, Radu Anton Roman întărește adevărul în celebra sa carte de bucate: *E ciorba diminețiilor obosite și înfrigurate de excese, panaceul valah, dezintoxicant al râurilor întunecate de vin, ce poluează noaptea perversă, sardanapalică și aventuroasă a nunții*. Dar nu numai *ciorba* (turcescul *çorba*) din măruntaie de pasăre, acrită cu borș sau cu zeamă de varză este definită prin voroava *POTROACE*, ci, uneori, și mâncarea prea acră sau prea sărată sau băutura rea la gust. Cât privește cealaltă vorbă, *MAHMUR*, indicând omul care nu și-a revenit complet din beție sau din somn, Creangă, culegând-o din gura lumii, îi mută noima spre figurativ: *Știi că și mătușa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om; nu-i o femeie de înțeles*.

A (SE) OȘTI

Latinescul moștenit *hostis, -em* (*dușman, străin*) stă la originea învechitei voroave *OASTE*, întâlnită la Eminescu, în Scrisoarea III: *Și în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă;/ ieniceri, copii de suflet ai lui Alah și spahii/ Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii*. Vorba s-a înmulțit prin uz, formând o familie lexicală: *oștire, ostaș, oștean* dimpreună cu de tot uitatul verb *A OȘTÍ*. Rebreanu dă cuvântului, în *Ion*, noima de seviciu militar: *A făcut oastea doisprezece ani*, iar Hasdeu înțelege *soldați, oșteni* prin OASTE: *Patruzeci de mii de oaste să te-aștepte-n ascultare*. Tâlcul, arhaic și el, de *război, luptă, bătălie*, îl dobândește termenul la Bolintineanu, în *Muma lui Ștefan cel Mare*: *Eu sunt, bună maică, fiul tău dorit,/ Eu, și de la oaste mă întorc rănit*. Despre *OȘTEAN*, scrie Sadoveanu: *Oșteni tineri și bine legați stăteau drepți înaintea domnului, privindu-l*, iar despre *OSTAȘ*, amintește Bălcescu: *Puterea armată a Moldovei, ca și a Țării Românești, se osebea în ostași cu leafă (armată) și ostași de scuteală*. Și tot Bălcescu rânduiește în scrierile sale istorice verbul ***A (SE) OȘTI***: *Vizirul se oști împotriva Comornului, cu nădejdea sigură de a înainta în curând spre Viena*.

VAN

Printre voroave vechi, rare, stătătoare azi doar prin cronici și poeme și mai puțin prin rostirea noastră nouă, primenită, alertă și pestriță, se află și moștenitul *VAN*, din latinescul *vanus*, vorbit și de italieni, *vano*. Lui Eminescu i-a plăcut vorba, precum multe altele asemenea, aducând-o adesea în scrierile sale cu noima ei primară de *zadarnic, inutil, fără rost*, ca în nuvela *Sărmanul Dionis*: *E o agonie a sufletului, o luptă vană, crudă, fără de voință*. În *Melancolie*, poetul îi nuanțează tâlcul, căutarea-i fiind degeaba: *În van mai caut lumea-mi în obositul creier,/ Căci răgușit, tomnatec, vrăjește trist un greier*, pentru ca, tot în *Sărmanul Dionis*, să-i imprime alte conotații: *Nu există nici timp, nici spatiu – ele sunt numai în sufletul nostru. ... s-o rog să nu surâdă, să nu-mi împle sufletul de-o vană, dureroasă iluziune*. Avem la îndemână azi vorbe noi pentru a-l înlocui pe *VAN*: *ineficace, ineficient, infructuos, inutil, inoperant, oțios, superfluu*, care lasă în umbra timpului arhaismele *prisoselnic, netrebuincios, prisositor*. Zice Bacovia în *Poemă finală*: *Pe stradă urle viața, și moartea/ Și plângă poeții poema lor vană...*

BORȘ

Iedul cel cuminte tăcea molcum în horn, cum tace peștele în borș la foc – ne povestește Creangă pățaniile celor trei iezi cucuieți. *BORȘUL*, acea zeamă acră, preparată din tărâțe fermentate în apă, vine la noi dinspre ruși și ucraineni, care, dimpreună, *borșci* îi zic. Costache Negruzzi ne asigură că îl au și polonezii: *După borșul polonez, veneau mâncări grecești*, iar Liviu Rebreanu îi mută tâlcul în *Răscoala*, când vorbește despre Ignat Cercel, care *se făcuse borș de cum deschise ochii*. Dacă ne amestecăm nechemați în treburile cuiva, se numește că *suflăm în borșul altuia*, după cum zice Slavici: *Dar, la urma urmelor, de omorât n-a omorât pe nimeni... în borșul nimănui n-a suflat*, drept care mult mai bine e să sufli în... iaurt, dacă, imprudent, te-ai fript cu... borș. *BORȘUL* este nelipsit din meniul campaniilor electorale, fiind mâncat chiar cu polonicul de înfometații după demnități publice, pentru ca, apoi, alegătorilor prostiți, să le cam *dea borșul în foc*. Zice Creangă: *Mie unuia știu că nu-mi suflă nimene în borș*.

***HABAR*, voroavă veche, precum vinul de cramă domnească, se trage din turcescul *haber*, cu noima de *veste*, *informație*...**

litere

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Sloganuri uitate, valori degradate

„Nici muncă fără pâine, nici pâine fără muncă!" proclama o lozincă prin anii 1970. Era afișată cu scris roșu pe panouri albe, agățate de pereții fabricilor disprețuite azi ca fiind „comuniste", dar furate sau vândute la fier vechi de băieții deștepți cu ochi albaștri, răsfirați prin toate partidele perindate la guvernare din 1990 încoace. Știu că amintirea asta provoacă multor compatrioți o nesfârșită greață; și pe bună dreptate, deoarece munca lor, a părinților sau a bunicilor era plătită rareori la cât merita. Nedreptatea se strângea lent în inima nefericită, ca otrava care dospește, coace și se sparge în puroi. Nevoia de a te descurca într-un fel sau altul împingea la diverse acte de lașitate, infinit mai multe decât cele de revoltă. Însă niciunul dintre cele două feluri de reacție n-ar fi trebuit să existe în acea „orânduire", presupus ideală, căci perfectă nu era – o recunoșteau și documentele oficiale, adoptate la inutile congrese. Am trăit pe pielea mea „justețea" perioadei; nu mă pot plânge că mi-a fost rău, dar nici nu am cedat ispitei de-a fi încătărămat „sistemului", măcar că meseria de *electrician exploatare stații electrice* intrase la un moment dat sub incidența unei legi cu valențe milităroase, validată ca-n teatrul lui Caragiale, cu acribia jandarmului Pristanda. De-ar fi fost aplicată conform literei, legea respectivă n-ar fi ajuns un slogan oarecare, ci traducerea unei valori etern valabile: interesul național. Or, interesul proclamat în textul legii era precum celelalte susținute de ideologia oficială: complet pe dos! Bunăoară, se stipula că orice acțiune neconformă articolelor x, y sau z e contra interesului și bunăstării poporului. Ce puteam face eu împotriva legiuirii, era să avariez ori să distrug cumva instalațiile, în așa fel încât poporul să nu se mai bucure de binefacerile electricității. Totuși, în anii deceniului satanic, aproape zilnic primeam ca sarcină de serviciu tocmai să întrerup furnizarea de curent electric atât abonaților industriali, cât și – sau mai ales – celor casnici! Explicația tehnică ar justifica operațiunea pentru care primeam salariu. Dar nicio explicație n-ar putea justifica sentimentele trăite de zeci de mii de oameni când li se întrerupea curentul și erau surprinși în ipostaze inconfortabile: pe mese de operație, în lifturi, la prepararea hranei, la învățat. Nu mai zic de pagubele industriale provocate într-o nepăsare ce friza iresponsabilitatea, când se stricau aparate de milioane de lei, produse aproape finite ori mașini-unelte de import, niciodată reînnoite, ci numai cârpite. Pe atunci era un singur proprietar – statul român; își permitea să piardă, nu? Stat care, într-o acțiune sinucigașă, cu efort incredibil și inuman, a plătit datoriile contractate, fără ca locuitorii să trăiască apoi mai confortabil.

Avem azi o datorie externă de vreo 150 de miliarde de euro. Trăim mai bine? Ca și acum 30-și-ceva de ani, trăim bine prin reprezentanți. Nu am nostalgii comuniste, nici nu fac propagandă neomarxistă; transcriu un adevăr enunțat și de Biblie în variate formule – cunoașteți f(r)aza cu „Celui ce are, i se va mai da...". Altfel spus, știu că oamenii nu sunt egali nici în fața morții, cum stabilea odinioară alt slogan. (S-au văzut destule cazuri, nu mai evoc motivele.) „Băieții deștepți" se descurcă în orice fel de societate, mai ales acolo unde legile se aplică doar pe hârtie, cum e în scumpa noastră țărișoară (prea mică pentru poftele și mofturile unora). Descurcăreții au talent la intermedieri și, dorind totul, îl întrebuințează cu nesaț. Pare-se, e o îndeletnicire fără de care nu poate funcționa nicio alcătuire omenească: trib, gintă, stat sau imperiu. Mă tem că este una condamnată la dispariție – vânzările directe, *online,* o pregătesc. Dar ce se poate comercializa și ce nu? Practicanții susțin că orice se poate vinde și cumpăra. Se subînțelege că în comerț nu există morală – vezi sloganul „o vând și pe mama, dacă ies bani". Cotropite și cucerite de asemenea ipochimeni (sau de interpușii lor), guvernele din toată lumea par să fi uitat că unele valori sunt nedegradabile, iar datoria guvernanților este să le păstreze. N-ar trebui să se comercializeze copiii, sângele, inima, apa, aerul, lumina, deși se negustorește și astea într-o veselie. Și nici energia, ca să revin la ce ne preocupă pe toți acum.

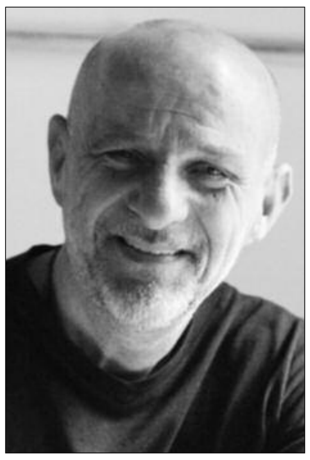
Hiene cu chip umanoid proclamă „libertatea pieței" într-un domeniu vital pentru orice țară, pentru funcționarea *de facto* a civilizației actuale. Energia nu-i marfă care se poate produce pe stoc și se furnizează la nevoie. Pot fi calculate și acoperite costurile de producție, transport și distribuție, plus necesarul pentru modernizare, de o singură firmă, cu activitatea inclusă în mecanismul de stat, precum Apărarea sau Banca Națională. Ecuația e simplă: ai energie, funcționezi; n-ai energie, ești cu țara pe butuci. Visez cai verzi pe pereți?

Dar nu asta visau și comuniștii, la fel ca alți utopiști?

Nu am nostalgii comuniste, nici nu fac propagandă neomarxistă; transcriu un adevăr enunțat și de Biblie în variate formule – cunoașteți f(r)aza cu „Celui ce are, i se va mai da...". Altfel spus, știu că oamenii nu sunt egali nici în fața morții, cum stabilea odinioară alt slogan. (S-au văzut destule cazuri, nu mai evoc motivele.)

atitudini

Radu Aldulescu

Despre valoare și succes, dar mai ales despre funia din casa spânzuratului

Relația dintre valoare și succes are, în literatura autohtonă, un specific al ei, inconfundabil, de neregăsit în alte literaturi. Avem în vedere, desigur, succesul de vânzări de carte al unor autori, în caz că-i posibil așa ceva pe piața de carte de la noi, dublat-potențat de așa-zisul succes de critică, cuantificat prin cronici elogioase în reviste prestigioase și premii literare naționale.

Ca să putem spune cum se justifică, prin valoare, acest gen de succes, trebuie, bineînțeles, să știm ce este valoarea literară și cu ce se mănâncă ea, ca să zic așa. E bine de spus, din capul locului, că, la noi, se mănâncă cu absolut orice, pe stomacul gol sau cu un pahar de tărie. Cu alte cuvinte, la noi, valoarea rezultă din niște politici literare de cumetrie care au început să se configureze și să se consolideze, încă de la instaurarea realismului socialist în literatură și în celelalte arte, importat de la sovietici și aplicat, la noi, cu mai multă osârdie, decât au făcut-o ei.

Am spus-o în mai multe rânduri și nu mi se pare prea mult să repet: literatura română funcționează, de vreo optzeci de ani, după un canon valoric de ordine interioară, care își pierde valabilitatea în afara granițelor. Un canon în mișcare, cum catadicsesc să-l numească unii corifei ai criticii de ieri și de azi, mâncători de rahat de anduranță, spre a-și justifica dezinvoltura cu care scuipă ce au lins cândva, sau ling ce au scuipat, pentru a se menține în fruntea bucatelor. Canonul valoric, însă, ce să ne facem, nu se mișcă. Nici în afara granițelor, nici în interiorul lor. Canonul valoric al romanului modern, bunăoară, a rămas nemișcat, neschimbat, de la Flaubert și Tolstoi, până la scriitori contemporani precum Mo Yan, Philip Roth, Gabriel Garcia Marquez, Orhan Pamuk sau Ismail Kadare.

Formulele narative, stilistice, temele, se modifică și variază amețitor, sub amprenta originalității scriitorilor, în timp ce canonul valoric, atunci când este atins, există, rămâne neclintit. Valoarea poate fi recunoscută mult mai greu decât succesul și, de aceea, se pretează a fi lesne negată, deturnată, din nepricepere sau cu bună știință, în virtutea acelor politici de cumetrie invocate mai sus, care fac legea în literatura română.

Teoretizând, însă, mai greu ne-am putea face înțeleși. Realitatea de pe terenul valorilor literare se cere analizată-aprofundată prin exemple concrete de scriitori al căror succes este sau nu este dublat de valoare, sau exemple de scriitori valoroși care n-au succesul meritat, având, în schimb, minima șansă de a fi recompensați de posteritate.

Zilele trecute, am văzut pe *fb* o postare în care cineva se mira de ampla campanie de promovare a celui mai recent roman al lui Michel Houellebecq, *Anihilare.* Se întreba respectivul dacă valoarea romanului poate justifica o astfel de promovare... Genul ăsta de postare intelectualistă cu damf elitist, un sport de masă, la o adică, în România, e un mod de a te băga într-o ciorbă de al cărei gust nu ai habar. Altminteri, Houellebecq are promovarea pe care o merită. El este un bun exemplu de scriitor contemporan al cărui succes e justificat cu asupra de măsură de valoare. El nu are nevoie de confirmarea noastră, noi, în schimb (câți?), avem nevoie de cărțile lui. Ar fi interesant de știut în ce tiraj a apărut *Anihilare* în România și câte exemplare s-au vândut. Câteva mii, în cel mai bun caz. Asta, în vreme ce, în Franța, romanul a apărut în ianuarie 2022, într-un prim tiraj de 300.000 de exemplare, după care au urmat, rapid, numeroase traduceri.

Să trecem, însă, la partea serioasă a discuției despre relația dintre valoare și succes, focalizând-o spre spațiul autohton. Spun serioasă, deoarece e ca și cum ai vorbi despre funie în casa spânzuratului. De-a lungul timpului, literatura română s-a spânzurat în mai multe rânduri, iar cei care au încercat să îi taie funia n-au avut parte de o soartă prea bună. S-o luăm din interbelic, când s-au afirmat, la noi, mai mulți scriitori de valoare certă, decât în următorii șaizeci-șaptezeci de ani. Să-i amintim doar pe Eugen Ionescu, Cioran și Eliade, care, spre deosebire de colegi ai lor de generație, la fel de talentați, au avut șansa de a-și desăvârși cariera în occident. Dacă ar fi rămas în plânsul și scrâșnirea dinților ce se instalaseră în România după Al Doilea Război Mondial, în cel mai bun caz, ar fi dispărut ca scriitori, dar e foarte posibil să fi înfundat pușcăriile comuniste, fiind acuzați, printre altele, exact pentru operele lor publicate înainte de instaurarea noii ordini ideologice și a realismului socialist, care făcea noua lege a relației dintre succes și valoare în literatura română. Să ne amintim că, în acea perioadă, s-a pronunțat o sentință de condamnare la moarte pentru Radu Gyr, ca autor al poeziei *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane.* Asta, în timp ce autorii publicați în acea perioadă au avut un succes de pomină, tiraje mari, drepturi de autor substanțiale și notorietate publică de excepție, asigurată de critici politruci ce vegheau linia ideologică. Exista o armată de astfel de critici. Numele lor era legiune. Țin să amintesc aici un singur nume: Ovid Crohmălniceanu, o piesă de bază din acea mașinărie care a produs sute de tone de maculatură, rămas în cărți și după trecerea perioadei negre a realismului socialist, și după căderea comunismului, când a publicat o cărțulie de memorii intitulată *Amintiri deghizate,* în care arăta cât s-a luptat el pentru propășirea literaturii române și pentru care nu s-a găsit nimeni să-l scuipe. Asta, pentru că românii și, mai ales, oamenii de cultură din România, ce să ne facem, își respectă și-și iubesc valorile.

Simulacrul de dezgheț ideologic de după venirea lui Ceaușescu a adus unele schimbări în relația dintre valoare și succes în literatură. Unor scriitori precum Marin Preda, Eugen Barbu, Constantin Țoiu și alții, poeți, mai ales, li s-a îngăduit să aibă succes și notorietate, pe măsura valorii. Nu oricum, însă, ci pupând mâna care le dădea să mănânce. Mai direct spus, mâncând rahat în contul partidului unic și în contul lui Ceaușescu, un obicei al locului care a

(continuare în p. 23)

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Europenitatea estică

Boris Buden are dreptate atunci când spune că, după 1989, esticii au fost infantilizaţi de vestici, puşi, exact ca nişte copii, să înveţe ce este democraţia şi libertatea, aceasta în condiţiile în care toate revoluţiile din Est scoseseră în evidenţă tocmai maturitatea politică a esticilor, capacitatea lor de *a lupta* pentru libertate şi democraţie, de a-şi asuma riscuri, pe care un copil nu poate să şi le asume. Mai întâi, Vestul şi-a proiectat în Est iluziile umaniste,

speranţele umaniste (să nu le numim iluzii) tipic europene, mai ales atunci când a pornit procesul de extindere al UE către Est. În acest proces există, fără îndoială şi cel puţin în prima fază, o intenţie corectă şi pozitivă, care nu are nimic de-a face cu stabilirea unor raporturi de forţă între Vest şi Est, ci urmăreşte recuperarea europenităţii estice. Această extindere sau, mai exact, înţelegerea ei ca proces de recuperare a europenităţii s-a pierdut însă pe drum, fiind înlocuită cu o politică a UE din ce în ce mai lipsită de propria ei europenitate.

În timpul regimului comunist, europenitatea estică era susţinută de un număr de intelectuali anti-comunişti, precum Havel în Cehoslovacia, sau refugiaţi în Vest, precum Kundera. Papa Ioan Paul al II-lea a întruchipat chiar această europenitate, alături de Walesa, care nu era un intelectual, dar era un lider anti-comunist de cea mai bună calitate europeană. În România, intelectualii anti-comunişti, chiar dacă n-au fost mari disidenţi, au promovat acelaşi tip de europenitate, care era una a tradiţiei şi culturii europene, a valorilor europene. Cartea lui Noica, *Modelul cultural european,* e un exemplu controversat (deşi n-ar trebui), dar e suficient să citim *Epistolarul* lui Liiceanu din anii '80 pentru a remarca faptul că Europa e înţeleasă în tot ce are ea mai profund, în primul rând din punct de vedere cultural.

Acest tip de europenitate, care nu ar trebui să fie deloc confundată cu viziunea de dreapta asupra Europei şi a UE, acest tip de europenitate, care nu era menit să creeze complexe de inferioritate Estului, nu doar pentru că Estul era la fel de european ca Vestul, ci şi pentru că, în plus, acesta suferise o lungă perioadă de timp din cauza comunismului (suferinţa, îndurarea de greutăţi este edificatoare şi se impune de la sine, nicidecum un lucru de care ai a te ruşina) s-a pierdut treptat după căderea comunismului atât în Vest, cât şi în Est. Această europenitate s-a pierdut, şi putem invoca, desigur, eşecul adoptării Constituţiei europene, anterior eşecul de a recunoaşte întreaga tradiţie europeană, împreună cu tradiţia creştină ca fiind elementul coagulant al Uniunii Europene. Această recunoaştere nu era, implicit, o bază pentru o politică creştină în UE, ci o bază pentru recunoaşterea unei tradiţii europene şi a unei identităţi europene, căci dacă nici Europa nu are o tradiţie, atunci nimeni nu are aşa ceva. Tradiţia europeană este lucrul cel mai important şi el nu trebuie să fie confundat, aşa cum am spus, cu o politică de dreapta a UE, dar nici cu eurocentrismul - să avem în vedere că politicile de "descentrare", drepturile şi libertăţile îşi au originea tot în Europa. În acest sens, tocmai extinderea UE către Est trebuia să fie o asemenea descentrare. Ea nu a fost însă aşa ceva decât până la un punct, dincolo de care a exprimat numai politicile europene tot mai aiuritoare şi mai îndepărtate de spiritul european.

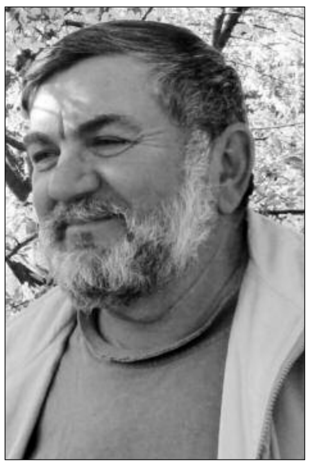
E păcat totuşi că UE n-a mers în direcţia dorită de oameni ca Havel sau Walesa. Poate că, după 1989, UE trebuia să fie condusă de astfel de oameni. Este totuşi o naivitate să credem că acest lucru s-ar fi putut întâmpla. În condiţiile în care, după Al Doilea Război Mondial, Europa n-a făcut decât să piardă treptat teren, intelectualii din Estul Europei, cu idealismul lor, puteau salva Europa. Tocmai Estul putea salva Europa după căderea comunismului, dar e imposibil să gândim aşa ceva ca fapt istoric.

Astăzi, când UE se află în criză, aproape că nici nu mai putem discuta despre valorile europene. A invoca Europa a ajuns să însemne fie alunecarea spre fascism, fie spre eurocentrism (imperialism european, inclusiv cultural). Există însă o mare diferenţă între europenitate şi fascism, precum şi între europenitate şi imperialism, diferenţă care - din nefericire însă - e tot mai puţin vizibilă.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Romeo și iubita lui, măgărița I-ha i-ha

Romeo Huţupan este un scriitor sexagenar mic, gras şi cu o barbă până la brâu, să-i acopere burta cam mare. Aproape tot timpul anului vegetează la biroul lui din apartamentul de la etajul 10, îmbrăcat cu un halat stacojiu de mătase, având lângă el un schelet pe verticală, făcut cadou de prietenul său, profesorul de anatomie Ilarion Mercan. În puţinele momente când nu are vizitatori, Romeo discută cu scheletul Mitică despre viaţă şi mai ales despre moarte, despre reîncarnare şi despre nenumăratele oase albe ale scheletului, dar şi ale lui însuşi.

În această seară de vară, Romeo este vizitat de poeta Ioana Dinescu, în calitatea ei de reporteră a postului de radio local. Tot încearcă doamna de vreo doi ani să facă un interviu cu el, unul dinamic, spiritual, senzaţional, cu priză la publicul oraşului lor de la Dunăre. Dar, nu reuşeşte. Pentru că Romeo se dovedeşte a fi un ins taciturn, ursuz şi lipsit total de spontaneitate, privind prin interlocutor ca printr-un geam mat. Interviul nu se realizează, dar Ioana Dinescu e servită totdeauna cu cozonac şi cu un vin rozaliu uşor, numit căpşunică. Şi tac împreună vreo două ore. Doar din când în când, Romeo o întreabă pe poetă: „Ce mai faci, ce-ai mai scris?" neaşteptând răspuns pentru că nici nu-l primeşte. Asta e aşa, un fel de conversaţie... Şi de obicei conversaţia aceasta înseamnă toată vizita poetei la Romeo care, la despărţire, în prag, o mai întreabă o dată în loc de la revedere: „Şi ce mai faci? Ce mai scrii?"

...din când în când, Romeo o întreabă pe poetă: „Ce mai faci, ce-ai mai scris?" neașteptând răspuns pentru că nici nu-l primește. Asta e așa, un fel de conversație... Și de obicei conversația aceasta înseamnă toată vizita poetei la Romeo care, la despărțire, în prag, o mai întreabă o dată în loc de la revedere: „Și ce mai faci? Ce mai scrii?"

Dar, în seara asta, pe când poeta îşi mănâncă felia de cozonac cu migdale, rahat şi nucă, ea îl întreabă deodată: „Măi Romeo, aşa urât şi ursuz cum eşti, pe tine te-a iubit cineva vreodată?"

Romeo nu pare deranjat de întrebare. Îşi şterge ochelarii cu un şerveţel de pe birou, oftează abia sesizat şi zice:

„Da! Mi-au spus, la viaţa mea, şi vreo două-trei femei că mă iubesc, dar am înţeles că ele aveau doar oarece interese şi nu le-am crezut. Dar, măgăriţa... Să vezi... Eram prin clasa a şaptea, a opta, şi era o vară toridă. Vreo cinci-şase copii făcusem un gâldău în râu unde ne scăldam. Un ţigan venea acolo şi priponea o măgăriţă tânără, o mânză, cu o funie lungă, lângă o movilă. Păştea măgăriţa toată ziua acolo, doar din când în când se oprea din rumegat şi moţăia aşa, ca o babă pe bancă la poartă. Şi, la un moment dat, i-am pus noi gând rău măgăriţei."

„În ce sens i-aţi pus gând rău?" întreabă Ioana Dinescu după ce mai soarbe o gură de căpşunică.

„Ei, în sensul că ne-a venit ideea să o violăm. Şi chiar am trecut la fapte. La început, toţi au fost viteji, dar când să pornim acţiunea, au început să se codească. Până la urmă, am convenit să o facem unul în fiecare zi. Şi am început cu mine. M-am urcat pe movilă, iar doi dintre tovarăşii de scaldă au dus binişor măgăriţa cu spatele, o ţineau de sfoară şi, ce mai... nu mai intru în detalii tehnice. A doua zi, trebuia să vină altul la rând, dar s-au codit, aşa că tot eu m-am sacrificat. Şi vreo săptămână tot aşa. Peste vreo zece zile, un coleg de clasă a vrut şi el, dar măgăriţa nu s-a lăsat, a început să-l lovească cu copitele. A mai încercat şi altul şi tot aşa. Doar pe mine mă voia. Când îmi auzea vocea începea să necheze: I-ha! I-ha! A fost o vară frumoasă, ce mai! Până ne-a văzut o femeie din sat şi ne-a pârât ţiganului. A trebuit să ne mutăm pe râu la vale vreun kilometru ca să nu ne bumbăcească stăpânul măgăriţei. Dar, nechezatul ăla la diferite ore îmi era adresat. Femeile m-au minţit, dar măgăriţa m-a iubit cu adevărat, ce ştia ea de fasoane şi ipocrizii... Eram încredinţat când o auzeam: I-ha! I-ha!"

Lucian Sârbu

Petrini și capitalismul: posibilul Preda al anilor 1990 (II)

Cu siguranță la deprecierea imaginii publice a socialismului românesc în ochii intelectualilor noștri contribuise din plin ultimul deceniu, pe care Preda nu a mai apucat să-l trăiască.

[urmare din numărul trecut]

În al doilea rând, trebuie remarcat că asemenea enormități nu puteau fi spuse decât de cineva care nu era conștient de faptul că în capitalismul modern marketingul este o componentă esențială a succesului. Iar la baza marketingului stă, printre altele, și segmentarea pieței: altfel zis, săracii cu săracii, bogații cu bogații. Sunt companii care produc pentru cumpărătorul sărac, altele pentru cel cu putere de cumpărare medie și altele pentru clasa bogată. De aceea personajul „Suzi" este extrem de puțin convingător, fiind clar că prin vocea sa nu vorbea „fiica unui capitalist scăpătat", talentată la chestiunile economice, ci autorul însuși care își trăise majoritatea vieții în economia centralizată de tip comunist și care avea despre capitalism o imagine construită doar din materiale de propagandă și din impresii turistice.

Discuția lui Petrini cu Suzi mai conține și alte fantezii și naivități, dar ne vom opri acum la al treilea moment-cheie, extrem de relevant, reprezentat de discuția cu tatăl lui Suzi, adică fostul industriaș interbelic. Provocat să răspundă întrebării dacă ar accepta să conducă o întreprindere „socialistă", fostul industriaș se lansează într-un lung expozeu care are drept subiect noțiunea de „autogestiune". În miezul discuției era de fapt critica socialismului de tip iugoslav. Socialismul de tip iugoslav a fost ceva aparte în Estul Europei, pentru că spre deosebire de economiile excesiv de centralizate din siajul Moscovei, în Iugoslavia Tito implementase o viziune proprie despre socialism, în care nu exista colectivizare (de fapt colectivizarea fusese un eșec), erau permise întreprinderile private mici, cu până la 5 angajați, în întreprinderile de stat activitatea era mult mai puțin centralizată și relațiile populației cu occidentalii erau mult mai cordiale decât în restul blocului socialist. Fotbaliști valoroși, de echipa națională, erau lăsați să joace în străinătate, unii dintre ei reprezentând cu succes culorile unor cluburi renumite precum Manchester United, Arsenal sau Bayern Munchen. De altfel la noi, înainte de 1989, Iugoslavia era privită cu invidie, ca o adevărată poartă spre Occident, era deja „vestul", deși în mod evident economia vecinilor noștri de la sud-vest avea tot un caracter pronunțat socialist. Totuși, fostul industriaș Culala conchide: „O economie ori e liberă total, ori e centralizată." (vol. 3, pag. 166), cu alte cuvinte personajul predian nu dădea mari șanse de reușită nici experimentului iugoslav tocmai fiindcă statul mai avea un cuvânt important de spus în luarea deciziilor.

Așadar, se pune întrebarea: cât din construcția personajelor era pură ficțiune și cât era, de fapt, maniera mascată prin care prozatorul își exprima propriile idei, pe care nu le putea striga în gura mare în acea epocă? Dacă aș fi citit romanul la momentul apariției (lucru imposibil, fiindcă eram copil) cu siguranță aș fi putut crede că personajele prediene nu sunt nimic altceva decât niște caractere fictive: un director de fabrică socialistă nemulțumit, o familie de capitaliști scăpătați și tot așa. Citindu-l însă azi, în 2022, cu tot bagajul de cunoștințe și de trăiri concrete de după 1990, înclin să cred mai degrabă că alde Bularca sau Culali erau doar alter-ego-uri prin care autorul își permitea să spună liber ceea ce, dacă ar fi spus în nume propriu, i-ar fi produs numeroase neplăceri.

De ce zic asta? Pentru că toată ideologia anilor 1990, care începe cu faimoasa constatare a lui Petre Roman că „industria ceaușistă e un morman de fiare vechi", este concentrată în discuțiile fictive din acele câteva episoade discutate pe scurt mai sus. Bineînțeles, Preda a fost suficient de precaut ca să nu-l pună pe personajul principal să susțină idei care erau de nesusținut în 1980, și care după doar un deceniu urmau să devină *mainstream*. El s-a folosit de personajele secundare pentru a pune în circulație asemenea idei subversive, în spiritul „șopârlelor" din epocă, procedeul acesta asigurându-i ocolirea cenzurii și cimentând ulterior succesul de public al cărții. Citindu-l pe Preda mi-am dat seama că ideea „mormanului de fier vechi" nu avea cum să apară din neant, din capul lui Petre Roman. Ea trebuie să fi fost discutată și frământată îndelung în cercurile intelectualilor noștri din ultimii 10-15 ani de comunism, trebuie să se fi cristalizat din timp pentru a ajunge să fie atât de clar formulată de primul nostru premier post-revoluționar. În plus, modul naiv-idealist în care era prezentat sistemul capitalist „prin gura nevinovată" a câtorva personaje secundare aveam să-l regăsim din plin la o mulțime de autori consacrați după 1990 (de pildă la H.R. Patapievici în „Politice"), care susțineau sus și tare ceea ce s-a numit, pudic, „tranziția", adică liberalismul sălbatic, ideea adoptată cvasi-consensual de elitele noastre. Fiindcă în România de după 1990 până și autori percepuți drept „reacționari", cum ar fi Mihai Ungheanu sau Ilie Bădescu, manifestau un anticomunism feroce, printre puținii oameni de cultură care nu și-au repudiat epoca formativă fiind un intelectual precum Adrian Păunescu, forțat de episodul „am fost un porc" să nu-și (mai) poată ascunde simpatiile de dinainte de 1989, sau filosoful Ion Ianoși, deja bătrân.

Cu siguranță la deprecierea imaginii publice a socialismului românesc în ochii intelectualilor noștri contribuise din plin ultimul deceniu, pe care Preda nu a mai apucat să-l trăiască. Dar încă din 1980 – anul morții scriitorului – era clar că România, în particular, blocul estic în general, nu mai pot ține pasul cu Occidentul din punct de vedere tehnologic (de ce nu o mai putea face, nu are rost să discutăm acum), ca să nu mai vorbim de drepturi și libertăți, care pe aici nu fuseseră respectate niciodată. Chiar dacă penuria sălbatică a ultimilor ani de comunism avea să vină mai târziu, trebuie să fi existat de dinainte discuții în cercurile intelectuale în urma cărora se cristalizase doctrina economică de bază a anilor 1990: economia socialistă e un eșec monstruos, în timp ce în capitalism umblă câinii cu covrigi în coadă, trebuind implementat cât mai rapid și cu orice cost, pentru că „orice cost" va fi oricum rapid recuperat din beneficiile viitoare. În plus, episoade de dizidență mai mici sau mai mari, care *chiar puneau* sub semnul întrebării fundamentul ideologic al statului (socialismul), existaseră și la noi în timpul vieții lui Preda: vorbim de episodul Goma, de revolta minerilor ș.a. Scriitorii înșiși protestaseră la începutul deceniului împotriva ideilor lui Ceaușescu privitoare la o nouă orientare artistică, Preda zicându-i pe șleau lui Ceaușescu că el mai degrabă se va sinucide decât să fie obligat să scrie în spiritul „realismului socialist". Așadar, chiar dacă la noi nu s-a manifestat un fenomen dizident de masă și de amploare, cum a fost în Cehia („Carta 77") sau în Polonia, este evident că exista o anumită tensiune în rândul intelectualilor noștri, care trebuie să-și fi pus întrebări cu privire la rolul și destinul socialismului. Iar întrebările acestea pesemne că nu își primiseră decât răspunsuri nesatisfăcătoare, ajungându-se la încrederea oarbă în „virtuțile" capitalismului pe care și intelectualii ca, de altfel, toți ceilalți români, trebuie să-l fi perceput ca pe o realitate virtuală de tip „Neckermann", celebrul catalog nemțesc de comerț prin poștă care circulă în acele vremuri în România din mână în mână și pe care oamenii îl priveau cu jind. Dezastrul din anii 1980 nu a putut veni decât ca o confirmare...

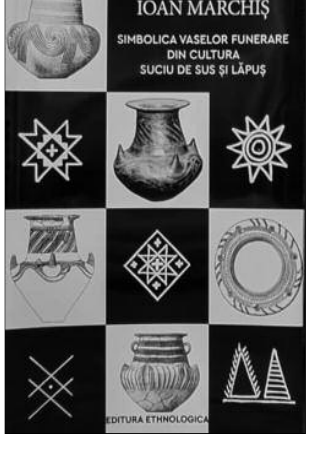
În concluzie, nu avem nici un motiv să nu credem că Marin Preda nu ar fi participat entuziast după 1990 la marea tragedie a intelectualilor români, care a fost cauționarea involuntară a farsei așa-zisului „capitalism de cumetrie" (după expresia lui Ion Iliescu). Poate că ar fi fost prea bătrân ca să se mai apuce de afaceri, dar cred că ar fi putut fi una dintre conștiințele care ar fi participat activ la o mișcare precum Alianța Civică. Sau poate că ar fi fost candidat la președinție, poate că ar fi fost Havelul nostru, de ce nu?... și poate că ar fi avut mai mult succes decât Emil Constantinescu în a așeza cu adevărat România pe un drum de succes...

Din păcate pentru noi și pentru Marin Preda, timpul nu a mai avut răbdare.

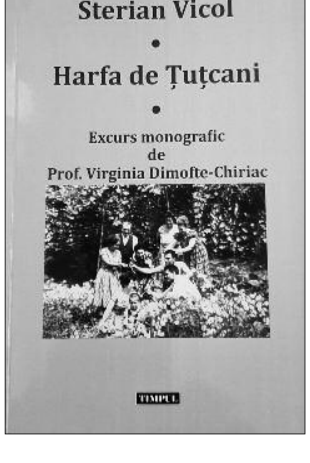
eseu

Cărți primite la redacție

Dan Ciachir

Pagini de jurnal

2005

7 aprilie

Ieri pe seară a trecut pe aici Claudiu Târziu, care mi-a luat două interviuri. Unul pentru „Cotidianul", unde este redactor, despre Papa Ioan Paul al II-lea, iar celălalt pentru revista „Rost", pe care o conduce, privitor la câteva aspecte actuale ale Bisericii.

M-am culcat la 2.30, după ce m-am uitat la emisiuni consacrate de Bruno Vespa, respectiv de postul francez TV5, prințului Rainier de Monaco, decedat ieri-dimineață la vârsta de 81 de ani, după 55 de ani de domnie. Emisiuni strălucite, cu invitați de marcă și prisos de imagini concludente.

8 aprilie

Am dormit câteva ore, destul de agitat, trezindu-mă la 7.45. Două ceasuri mai târziu ajungeam la B1 TV, unde am intrat în emisie la 9.50; preotul catolic a sosit la 10.10. După 11 am tradus, la sfârșitul Liturghiei, predica pe care a citit-o cardinalul Ratzinger. La 12.15 m-am ridicat și am pornit spre casă, unde am ajuns un sfert de ceas mai târziu: am mâncat, m-am schimbat și am băut o cafea. La 13.10 mă urcam în mașina Antenei 1, sosită deja lângă intrarea în Cișmigiu. La 13.30 intram în emisie cu prezentatorii telejurnalului și cu un alt preot catolic. Înmormântarea Papei s-a încheiat cu câteva minute înainte de ora 14, când s-a sfârșit și transmisia.

20 aprilie

E vreme caldă, frumoasă, după ce ieri a fost frig și înnorat. Ieri la ora 14 m-am întâlnit cu Costache la „Pescarul". La ora 19, când ieșeam de acolo, se anunța că fusese ales noul Papă. Urma să i se facă public numele. Când intram în casă, mama mi-a spus că mă căutase Cătălin Chirilă de la B1. A sunat însă Național TV și am făcut un comentariu de zece minute prin telefon, spunând că important pentru mine este dacă va fi ales Papă cardinalul Joseph Ratzinger sau altcineva. La cinci minute după ce am pus telefonul în furcă, Rai 1 anunța că fusese ales Ratzinger, devenit Benedict al XVI-lea.

Am mai făcut aseară un comentariu pentru Radio Total, iar la 9.30 unul pentru BBC. La ora 13.30 am intrat în direct în emisiunea lui Vartan Arachelian, după radiojurnalul de la România Actualități. La 13.50 ieșeam din studio, întorcându-mă prin Cișmigiul însorit, plin de flori și de oameni ieșiți la plimbare. La ora 15 au venit aici Bogdan Comaroni și un coleg cu care am înregistrat pentru „Ziua" o discuție de aproape 50 de minute. Spre sfârșitul ei a telefonat Alison, care nu a mai revenit. Voi mai intra mâine, după 22.10, în emisiunea lui Cristian Curte, cinci minute prin telefon.

21 aprilie

Am dormit de trei ori peste zi – din cauza vremii închise – după ce noaptea trecută nu dormisem decât vreo două ore. La 8 am văzut interviul din „Ziua"; a apărut foarte bine.

În urmă cu câteva minute am vorbit la telefon cu Lavrentie și a rămas să ne întâlnim abia după Paști, astfel încât voi pleca poimâine la Bistrița ca să mă spovedesc. Voi fi acolo în Duminica Floriilor, întorcându-mă a doua zi. Mâine la ora 13 voi fi la Teatrul Național, la comemorarea a 90 de ani de la Genocidul armenilor.

23 aprilie (Sf. Gheorghe)

E foarte frig; noaptea trecută a fost minus 1 grad în București. În provincie a nins. S-ar putea să trecem direct de la iarnă la vară, cum s-a întâmplat în urmă cu doi ani de 1 mai.

Am dormit puțin, iar la 7 am coborât să cumpăr „Ziua" cu partea a treia din interviu. La 13.15 trebuie să merg la Radio pentru o imprimare de 50 de minute. Cu ea se încheie o perioadă destul de agitată pentru mine, începută pe 1 aprilie, odată cu agonia Papei Ioan Paul al II-lea.

24 aprilie (Duminica Floriilor)

Ieri am dormit după-amiază vreo două ore și m-am visat în redacția revistei „Luceafărul" de pe vremuri – sfârșitul anilor '60 –, de pe bd. Ana Ipătescu, imobil în care s-a mutat Ambasada Libiei în 1974... Apoi am dormit de la ora 23 până la 9.30 dimineața, când m-am dus la biserică. A fost o slujbă lungă, protia având-o episcopul-vicar patriarhal Sebastian, care a hirotonit un preot, respectiv un diacon. S-a făcut o rugăciune pentru cei trei ziariști răpiți în Irak și o alta pentru oprirea ploilor care au provocat inundații... În timpul slujbei mă simțeam slăbit și amețit. Din cauza frigului, am răcit, deși ultimele două nopți am dormit cu caloriferul electric conectat.

26 aprilie

Mi-a plăcut mult noua garnitură de InterCity – două vagoane automotor – cu care am mers ieri până la Piatra-Neamț. Am luat din gară un taxi și la 20.30 eram la mânăstire. Părintele Ciprian era la slujbă, în biserică, unde am stat și eu până la sfârșit. Apoi, de la 21.30 la 23, am mâncat și am stat de vorbă cu bucurie cu părintele stareț. Am dormit de la miezul nopții la 7, cu fereastra deschisă, iar la 7.10 părintele Ciprian m-a spovedit și apoi m-a împărtășit în biserică. După ce am mâncat, am avut timp să ajung la gară cu mașina unui călugăr, astfel încât m-am urcat în rapidul de 8.25. Cu zece minute înainte de ora 14 coboram în Gara de Nord, de unde am venit acasă pe jos.

27 aprilie

Am dormit bine de la 4 la 10 dimineața, după ce noaptea trecută m-am uitat la două filme italiene. Primul, cu tentă documentară și de un tezism decent, consacrat lui Alcide De Gasperi (†1954), cu un actor excelent în rolul protagonistului. Al doilea, *Ginger și Fred*, magnific, turnat de Fellini, cu o Giulietta Massina și un Mastroianni sexagenari, dansatori de revistă retrași, redescoperiți de televiziune. Filmul e un pamflet adorabil la adresa televiziunii și a societății de consum. Mai puțin baroc decât alte filme ale lui Fellini, cu un deficit de grotesc și fără lungimea obositoare care îi străbate opera începând cu *La dolce vita*.

28 aprilie

Arachelian mi-a telefonat aseară că va consacra emisiunea Joii Sfinte, astfel încât la ora 13 voi fi la Radio. Atenția presei e concentrată asupra celor trei ziariști captivi în Irak.

Vremea e frumoasă, însorită, dar meteorologii spun că mâine va ploua inclusiv în București.

3 mai

A treia zi de Paști e destul de caldă, dar înnorată. M-am trezit în zori, când era răcoare, însă am adormit iarăși între 7 și 11. Peste un ceas mă voi întâlni la „Pescarul" cu Nicolae Stroescu-Stânișoară. La Căldărușani voi merge abia vineri, de Izvorul Tămăduirii.

8 mai

Am dormit 12 ore, de la 2 noaptea la 2 după-amiaza. Ziua de ieri a fost cumplită: a plouat întruna în București. Inundațiile au continuat în țară. Era deprimant să vezi la televizor, pe lângă inundațiile din Banat, sate din Dâmbovița inundate, străzile Craiovei pline de apă, tornadă într-un sat din Buzău și automobile mergând prin apă chiar pe străzile Bucureștiului... Tudorel, cu care am vorbit la telefon, îmi spunea că e deprimat și el din cauza vremii.

13 mai

Ieri, în drum spre doamna Stăniloae, m-am întâlnit cu profesorul Florin Constantiniu, care mi-a lăudat cu căldură comentariul de la BBC făcut la moartea Papei Ioan Paul al II-lea, ca și o intervenție pe aceeași temă la televiziune. M-am bucurat foarte mult. Trecând prin Piața Victoriei, m-a uimit vegetația din parcurile de la Șosea, crescută în urma ploilor care au durat o săptămână.

14 mai

La 9 m-a trezit un telefon al lui Alexandru George, iar la 10 a sunat domnul Paleologu, care m-a rugat să-i dau adresa părintelui Rafail Noica. Am vorbit un sfert de ceas și m-am bucurat să aud cât îl prețuiește pe părintele Rafail.

Am mai făcut aseară un comentariu pentru Radio Total, iar la 9.30 unul pentru BBC. La ora 13.30 am intrat în direct în emisiunea lui Vartan Arachelian, după radiojurnalul de la România Actualități. La 13.50 ieșeam din studio, întorcându-mă prin Cișmigiul însorit, plin de flori și de oameni ieșiți la plimbare.

APOCALIPSA LUI RADU CANGE

Pentru fiecare, Apocalipsa vine altfel și în altă zi, la o altă dată. Pașii mari pe care i-ai făcut cândva, grăbindu-te să nu pierzi nimic din viață, nu mai pot susține nici măcar un suspin, din clipa în care începi să vezi transparențele. O altă ordine crește în tine, fără să i te poți opune. De fapt, nici nu prea mai reușești s-o faci. Așa că lași deschise toate robinetele ființei, de la ochiul-corp la ochiul-minte, până golești burduful de îndoieli sau, în cazul lui Radu Cange, armonica de iluzii.

Volumul acesta nou de poezie, publicat la Editura *"Eikon"*, mi-a întărit convingerea că, în războiul pe care-l ducem cu noi înșine, în jungla în care ne întâlnim și uneori facem dragoste cu lupii noștri, adică numai de noi știuți, celălalt, cititorul, este mereu un simplu martor, niciodată discipol.

În *"Armonica de iluzii"* a lui Radu Cange, pe care o strânge la piept îndârjit, singurătatea consolatoare coexistă cu monstrul singurătății, aparenta acceptare a realității cu fantasmele insomniilor, dorul de femeie – al cărei substitut devine poezia, deși Radu Cange simte încă perfect diferența, știe ce despică una și cum neliniștește cealaltă – cu mrejele de niciunde. Orgoliul de a fi e mai dureros decât pândita moarte - *"Am visat că,/ în mâini, frământam/ întunericul din mine./ Doamne, ce frig îmi era" ("Vis")*, în timp ce obsesia de a nu se mai recunoaște altfel decât învins trece de la o pagină la alta ca o sinucidere amânată: *"...Ca și cum/ ar mai putea fi-nchis/ acest iad/ care-ar mai da prin rai.../ Poate cerul/ te-ar fi izbăvit/ din păcatul în care ai căzut./ Ca și cum/ în înger vinovat/ a visat că mi te-ar fi crezut". ("Numele")*

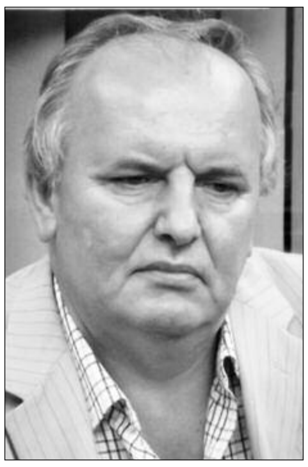
Am citit *"Armonica de iluzii"* cu atenție participativă. Deși ne despart câteva decenii, pot spune că îl înțeleg pe combativul, neresemnatul, ludicul, voluptuosul, elitistul Radu Cange. Apocalipsa lui vine mai degrabă pe filiera trădării materiei decât în urma atrofierii antenelor suprasensibile. Poezia din acest volum strigă după ajutor. E conștient că niciun muritor nu-l poate ajuta, strigătul reprezintă, însă, o formă de rezistență și o formă de ușurare. Contează că îl poți articula și că te poți auzi articulându-l. Și, mai departe, că te poți justifica astfel în fața a ceea ce crezi că te-ar putea confisca odată ce ai trecut într-o altă formulă spațio-temporală: *"Sunt viu. Sunt cu mine,/ cu bucuria mea de a fi, deci,/ cu miracolul meu -/ în toată suferința mea./ Când spun că sunt viu,/ nu înseamnă că trăiesc numai, ci/ și că încerc să gândesc profund,/ că singura mea companie,/ în care mă simt bine ar putea fi/ chiar este – acel alter ego/ și că aceasta este bucuria,/ dar și suferința mea/ că sunt om/ și că nu pot să fiu perfect" („Limita de a fi om").*

DENISA POPESCU

jurnal

Adrian Alui Gheorghe

Grigore Cugler - Apunake: *50 de ani de la ”plecare”.* Întregiri documentare

"Ciclul** Apunake **este un text în care onirismul și absurdul își dau mîna la fiecare pas, folosind nu de puține ori sugestii de basm sau de miraculos folcloric. Apunake este un fel de Micul Prinț invers, care, preocupat de soarta și viitorul omenirii, își propune să se căsătorească spre a da naștere unui fel de om al viitorului, care să schimbe lumea ..."

restituiri

Despre Grigore Cugler - Apunake am citit, pentru prima oară, într-un almanah literar de dinainte de 1980. Era acolo o evocare deloc substanțială (nu mai țin minte de cine semnată, poate Al. Piru?) în care se povestea despre cîteva giumbușlucuri lingvistice ale *unui Cugler* care se rătăcise apoi prin lume. Nu aveam niciun motiv special să-l țin minte, putea să fie doar o figură boemă care făcuse onoare saloanelor literare ale epocii fără să lase ceva de reținut în urmă. După 1980, la Casa Scriitorilor din București, într-o seară rară, Petre Țuțea făcea mare haz pe seama unui personaj, Apunake, un amestec de bufonerie inteligentă și absurd digerabil, din care recita diferite pasaje.

După 1989 i-am întîlnit numele pe ici, colo, în tot felul de contexte, însă cu adevărat am citit *despre* și texte semnate Grigore Cugler - Apunake în volumul *"Apunake și alte fenomene"* publicat în anul 1996 de către Ioan Țepelea la editura *"Cogito"*, din Oradea, în îngrijirea distinsului cărturar Mircea Popa și care adună, practic, cele două cărți apărute, cunoscute pînă acum: *"Apunake și alte fenomene"*(1934) și *"Vi-l prezint pe Țeavă"* (1975). Tot de acolo am aflat că scriitorul este născut la Roznov, lîngă Piatra Neamț (pe 7 aprilie, 1903), că a făcut școala primară la Roznov, studiile secundare la Piatra Neamț, iar liceul (militar) la Mănăstirea Dealu.

Am pornit în căutarea urmașilor, a datelor care să ni-l releve, tîrziu, pe înaintașul nostru care a făcut onoare avangardismului românesc și nu numai din "patriotism local", ci și ca o recunoaștere a surprizei pe care ne-a produs-o opera sa, atîta cîtă a ajuns pînă la noi. Astfel am aflat că mare parte a familiei odihnește în cimitirele din Roznov și Piatra Neamț, că mulți reprezentanți sunt risipiți în zări care nu ne sunt lesne la îndemînă. Singurul om care ne-a putut da relații, a fost doamna Adelina Cugler - Fodorac care a trăit la Timișoara, trimisă acolo, în anii '50, cu familia, după ce soțul, ofițer în armata română, a fost dezbrăcat de haina militară. Fiul ei, Alexandru Fodorac von Kugler, inginer, trăiește în Germania și are preocupări artistice dintre cele mai diverse, pictează și ține un jurnal cu aforisme, considerații despre artă.

Doamna Adelina Cugler - Fodorac ne-a pus la îndemînă, mai întîi, un arbore genealogic al Cuglerilor (sau Kuglerilor!), cît și un extras din textul explicativ al acestui arbore deosebit de rămuros. Astfel, aflăm că cel mai vechi document oficial din arhiva familiei, care se referă la numele Kugler, datează din 1744 și este actul de înnobilare prin care împărăteasa Maria Tereza acorda lui Johann Georg Kugler titlul de "von", garnisit cu domenii și alte bunuri. Originalul acestui act se găsește la Viena, iar o copie, legalizată, la Cernăuți. Din 1791 ”o copie a copiei”, legalizată, s-a aflat în posesia lui Maximilian von Kugler, numit la acea vreme guvernator al Bucovinei (care a lăsat-o, din generație în generație, pînă la Alexandru Fodorac von Kugler, care trăiește în Germania). Urmașii lui Maximilian și Anton, după ieșirea Bucovinei de sub influența austro-ungară, au rămas definitiv în România și astfel, pînă azi, după calculul doamnei Adelina Cugler - Fodorac, s-au desfășurat, cu bune și rele, nouă generații. Că pe drumul ales de strămoși au devenit din Kugler - Cugler, e o chestiune care a ținut de o firească românizare a numelui.

Pe "crenguța" cu numărul 30 al acestui impresionant arbore genealogic descoperim pe Grigore Cugler (Riri), fiul dr. Grigore Cugler, născut la Roznov, în județul Neamț, la data fericită de 7 aprilie a anului 1903. Dar să o lăsăm pe doamna Adelina să ne spună mai departe: *"...A urmat liceul militar Mănăstirea Dealu. A participat ca pionier în Primul Război Mondial, unde și-a pierdut două degete de la mîna stîngă. A făcut Facultatea de drept a Universității București, iar pasiunea pentru muzică l-a îndreptat spre Conservator, unde a studiat vioara, îndrăgită încă din copilărie. Invaliditatea a reușit să o învingă, ținînd vioara în mîna dreaptă. În 1926 a primit mențiunea onorifică la premiul de compoziție* George Enescu *pentru* Cvartetul de coarde nr 1*, căruia i-a fost și învățăcel. A colaborat ca dirijor cu Societatea simfonică* Muzica *din București, fapt care l-a impus în viața muzicală devenind în 1933 membru al* Societății Compozitorilor Români. *A mai scris* Cvartetul de coarde nr. 2 în la major *care l-a făcut cunoscut și în străinătate,* Adagio pentru vioară și pian, *Suita* Le petit ballet, Vals pentru violoncel și pian, *liedul* A la recherche du femme perdu *etc. Muzica lui a avut un mare succes și la Roma, Berna, Stockholm. Era de o vastă cultură, cunoștea opt limbi, între care și cîteva dialecte arabe. În 1924, pe baza studiilor și a relațiilor de familie, intra în serviciul Ministerului Afacerilor Străine și este trimis la Berna ca atașat de delegație. Acolo s-a căsătorit cu Anitta, de care s-a despărțit în scurt timp, în timpul unui concediu la București. Anitta a rămas la București, cerînd să-și păstreze numele de Cugler, după divorț, iar Riri a plecat în Suedia, unde a fost numit consul. Acestea se întîmplau în anii premergători celui de-al Doilea Război Mondial. La Stockholm se căsătorește cu Ulrika Dyrssen și au două fete: Margareta și Cristina. În 1945 diplomații sunt chemați în țară pentru* **reeducare**. *După un an, cei mai mulți dintre cei care s-au întors au fost suspendați și doar foarte puțini au mai fost trimiși la posturi. Între ei, totuși, a fost și Grigore Cugler. Astfel, în 1946, acesta se reîntoarce la Stockholm și simțind că situația din România este ieșită de sub control, își ia soția și cele două fete și pleacă în America. În 1947 se stabilește în Peru, la Lima, unde trăiește pînă în anul 1972. Acolo s-a născut și a treia lor fiică, Alexandra. Ca să nu creeze necazuri familiei, în perioada comunistă a întrerupt orice legătură cu țara încît nu a putut fi prezent nici la moartea mamei sale. S-a întreținut, materialicește, în această perioadă, ca salariat al unei societăți de asigurări, în timp ce Ulrika conducea un bazar de antichități. Nu a abandonat literatura și muzica nici o clipă, după cum am aflat între timp. Între anii 1965 - 1972 a făcut parte din Orchestra Simfonică Națională a statului Peru. Una dintre fiice, Margareta, căsătorită cu Peter Halling, s-a întors în Europa, la Stockholm, și are patru copii: Simona, Alexandru, Ulrika și, bineînțeles, Grigore. Cristina este căsătorită cu Peter Schaller și nu au copii. Alexandra este divorțată și are și ea patru copii: Lizinca, Gunilka, Elciario și Mihail ..."*

Vă dați seama cît sînge din vița Cugler (-Apunake) curge prin lume? Vijelios, desigur!

Iată ce spune Mircea Popa în excelenta și consistenta prefață la cartea "Apunake și alte fenomene": *"În ceea ce privește scrisul, Grigore Cugler a fost întotdeauna un fel de Apunake, erou absurd și comic al său, scriind la întîmplare și cu mari pauze, din care pricină opera sa a rămas așa de puțină și în contratimp, deoarece Ștefan Baciu îl socoate drept absurdist avant la lettre, care a dat texte remarcabile într-o vreme în care nici Eugen Ionescu și nici Beckett nu însemnau încă nimic. Din păcate însă, opera lui Cugler - Apunake n-a văzut decît tîrziu lumina tiparului, fiind urmărită și atunci de ghinion,*

Grigore Cugler. Fotografie inedită.

deoarece o parte din manuscrise i-au fost pierdute sau rătăcite pe la prieteni, încît și azi ea este cunoscută doar fragmentar. Cele două cărți ale lui Grigore Cugler dovedesc pe de-a-ntregul descendența sa urmuziană. Format la școala avangardei românești, care avea în spate o lungă tradiție, în anii '30 cînd Grigore Cugler se dedica scrisului, el descoperă pe urmele lui Urmuz, cu încîntare, comedia limbajului pe care marele Caragiale o pusese în evidență cu atîta vervă, propunînd asemeni acestuia, situații comice și absurde, în care invenția verbală predomină.

Ciclul Apunake *este un text în care onirismul și absurdul își dau mîna la fiecare pas, folosind nu de puține ori sugestii de basm sau de miraculos folcloric. Apunake este un fel de Micul Prinț invers, care, preocupat de soarta și viitorul omenirii, își propune să se căsătorească spre a da naștere unui fel de om al viitorului, care să schimbe lumea ..."*

Ștefan Baciu, în volumul "Praful de pe tobă", apărut în anul 1995 la Editura Eminescu, îi face un portret excepțional lui Grigore Cugler, readuce în literatura română "efectul Apunake" în varianta sa postbelică, așa cum s-a manifestat el în *Peru-cel-de-la-capătul-lumii*. Chiar recunoaște că a întîlnit o mulțime de oameni, risipiți prin lume, ⟶

Mircea Bârsilă

Lapidare meditații lirice

Placheta lui George Drăghescu, actor la Teatrul „Elvira Glodeanu” din Târgu-Jiu, intitulată *Înger cronicar* (Editura Eikon, 2020), îl trimite pe cititorul avizat la volumul de proză *Îngerul contabil* al lui Dumitru (Puși) Dinulescu (autor din promoția șaptezecistă) sau, pe de altă parte, la Îngerul care consemnează, ca un „cronicar”, faptele unui om. În mitologia egipteană, Thot era cel care înregistra (scria) toate faptele pământești ale unui om, iar Anubis le cântărea. După judecata zeiței Maat, sufletul celui plecat dintre cei vii apărea în fața tribunalului prezidat de Osiris...

Placheta este structurată în trei secvențe: .„Îngerul cronicar”, „Cine-mi luminează visul?” și „Reflecții”. Ceea ce unește, freatic, respectivele secvențe este, în primul rând, starea continuă de meditație, cea de subtilă observație și cea de introspecție concretizate în formulări aforistice. Aforismele lui George Drăghescu, realizate în umbra poetului și criticului literar Gheorghe Grigurcu, au strălucire lirică și un conținut meditativ propriu. Următoarele citate, unul mai frumos decât altul – și care se țin minte cu ușurință -, sunt elocvente în ceea ce privește aliajul inoxidabil alcătuit, în proporții bine cântărite, din aceste trei componente: meditația (cu nuanțe etice și existențiale), spiritul de observație și sensibilitatea poetică: „Ce contează în fața lui Dumnezeu? Ratarea ca înălțare sau împlinirea ca decădere?”; „Sentimentul de vinovăție ne apropie de Dumnezeu mergând pe jăratic”; „Destinul unui câine este dramatic: să fie cel mai bun prieten al omului”; „Caută-ți liniștea într-o oglindă spartă, nu într-o oglindă venețiană”; „Tot ce ne frământă ne regenerează”; „A avea încredere în oameni înseamnă a merge pe sârmă ținut de un fluture”; „Un artist fără singurătate este ca o biserică fără clopotniță.”

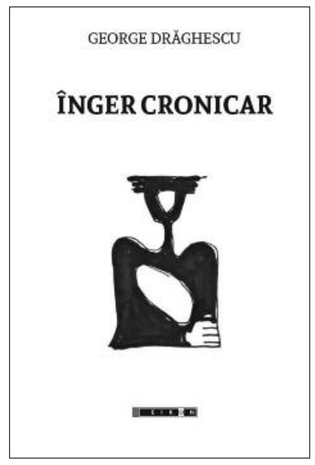
Dispoziția aforistică facilitează, în primul ciclu, obținerea unor imagini minuțios laminate, în felul celor specifice haiku-ului: „A ars o pădure -/Din tăciunii rămași/Dumnezeu a făcut noaptea” (*Noaptea*). Sau: „Un copil a aprins/ o pădure,/ca să încălzească/ un om de zăpadă” (*Tablou de iarnă*).

Exprimarea laconică – o dimensiune esențială a exercițiului poetic al lui George Drăghescu – caracterizează și poeziile de orientare psalmică, intitulate cu modestie „Oarecum, psalm”, și pe cele cu o tematică de factură teatrală (artistică). Reproducem două poezii reprezentative pentru cele din prima categorie: „Visez că sunt în rai./ În timpul visului,/ visul cel rău mă pândește / prin gaura cheii./ Visez că sunt în iad./ În timpul visului,/ visul cel bun mă pândește/ prin gaura cheii./ În care vis/să mai cred, Doamne?” (*Oarecum, psalm III*); „Doamne, deschide-mi poarta/ spre mine însumi/și ține cheia la Tine,/ să nu mă risipesc!” (*Oarecum, psalm IV*).

Un loc aparte între poeziile cu tematică „artistică” îl au „elegia” dedicată actorului Ilie Gheorghe („A murit Faust./La Fabrica de Teatru/din Sibiu/s-au aprins reflectoarele/ mai târziu./ Spectatorii îl caută/pe Faust în sală/la lumina unui licurici./Faust e Dincolo./ Faust e Aici” - *A murit Faust*) și, respectiv, textul miniatural, cu un final surprinzător, realizat în termenii unei viziuni existențiale – trăite de un actor autentic, pe „scena vieții”: „Stau cu tristețea în palmă,/lângă patul lui Yorick/și nu pot spune decât atât:/Am pierdut întrebarea!” (*Teatrală II).*

Metoda poetică din textul citat mai sus (*Oarecum, psalm III),* constând în organizarea mesajului sub semnul oximoronic al *dualității* unor profunde stări ale spiritului, este utilizată, cu certe efecte lirice, și în alte poezii ale lui George Drăghescu numit de Dumitru Augustin Doman „cel mai lapidar poet contemporan, câteva versuri scurte fiindu-i suficiente pentru a crea o poezie” (vezi coperta a treia a plachetei *Îngerul cronicar*). Alegem, spre a ilustra „metoda” la care ne-am referit, evidențiind-o, două texte, cel intitulat *Teatrală I* („Două umbre/s-au răstignit de arlechini;/de-o parte a arlechinului/e umbra diavolului,/de cealaltă parte/e umbra lui Dumnezeu,/Între cele două umbre/sunt EU”) și *Unde ne sunt cafenelele?* (text în care celebrele întrebări „Unde sunt zăpezile de altădată” și „Unde sunt cei care nu mai sunt” glisează semantic spre un alt conținut): „Unde sunt cafenelele de altădată?/Unde se întâlneau academicianul/cu ratatul?/ metafizicianul cu omul de rând / Și Dumnezeu cu necuratul”.

Chiar și motivele de factură nostalgică (tradițională), precum, de pildă, *mărul din spatele casei*, sunt obiectivate liric în tiparul unor construcții lucide, în cadrul cărora sentimentalitatea este filtrată rațional: „Mărul din spatele casei/are o sută de ani./În fiecare an/avea o sută de mere./Bunicul a plecat pe front/cu o sută de mere în valiză/și s-a întors cu o sută de gloanțe./În măr, azi, atârnă/o sută de gloanțe” (*O sută de gloanțe*). Montajul imagistic este realizat, așadar, în linia lirismului elaborat, a valorificării potențialităților emoționale prin intermediul lucidității care fertilizează autenticitatea trăirii.

Îngerul lui George Drăghescu are statutul unui „cronicar”, care evaluează ceea ce trăiește „actorul” în viața sa din afara scenei, ceea ce îl frământă în căutarea identificării cu personajul pe care îl va juca în spectacolul aflat în pregătire. Prezența îngerului obligă subiectul liric, preocupat de procesele ce se petrec înlăuntrul conștiinței sale, la un comportament bine supravegheat, cu valențe actoricești de factură reflexivă: „Sunt actorul/fără scenă,/fără spectatori;/în cameră am/un înger cronicar” (p.8).

POEMUL LUNII

Recomandat de MAGDA GRIGORE

Georg Trakl

Calm și tăcere

Păstorii-ngropară soarele-n pădurea despuiată.
Cu năvodul împletit din păr
Un pescar scoase luna din iazu-nfrigurat.

În albastru cristal
Stă palidul om rezemat cu obrazul de stelele sale;
Sau capul și-l pleacă în somn purpuriu.

Dar curgerea neagră a păsărilor întruna îl mișcă
Pe cel văzător, sfințenia florilor albastre;
Apropiata liniște cugetă la cele ce-au fost, îngeri stinși.

Și iară fruntea-nnoptează pe piatra stinsă de lună;
Sora, adolescent radios,
Se-arată în toamnă și neagră destrămare.

→ care se considerau "apunakiști", un titlu care conferea, imediat, inteligență și umor. De reținut finalul articolului evocator: *"... Vestea primită în 1972 de la Baby Cugler, pe care o redau fără să schimb o literă, m-a izbit într-un loc secret al inimii, rană pe care o simt, la fel, și astăzi: Azi eu vă scriu să vă dau trista veste de moartea lui Riri, care a avut loc în ziua de 30 sept. 1972, aici în casă, la Lima. A fost înmormîntat în cimitirul Brithanique. De mai mult de un an de zile a fost între bine și rău, mai bine zis între rău și bine. După 5 săptămîni la spital, anul trecut, în august, mergea spre bine. După câteva luni iar se simțea slab, și mai slab, și ultimile 2 luni a stat în pat".*

Praful Roznovului de Neamț s-a împrăștiat în zările Sud-Americii.

Apunake și alte fenomene (fragment)

De trei zile Apunake își căuta zadarnic soția. Plecaseră din Limonorado și, puțin timp după aceea, ajunseseră în valea fluviului Cergă unde, la confluența acesteia cu valea Automobiliștilor Vaccinați, se află orașul-surpriză, orașul-de-Sud, orașul-fără-nume, orașul-epocă, orașul-erezie, orașul-dropie, Bastonbach. În afară de faptul că este capitală, Bastonbach-ul mai prezintă și următoarea interesantă particularitate: locuitorii nu umblă, ci târăsc pe o parte a trupului, cu urechea lipită de pământ, din care cauză a început să le crească coadă și zbârnâitoare ca la zmeu. Patronul orașului este Heliogabal, primul care a preconizat aplicarea Nevralgiei la vapoarele de comerț și singurul care i-a felicitat când le-a crescut măseaua de minte. Bastonbachienii, în fantasismul lor exagerat, au luat măseaua și au așezat-o în vârful unei coline din apropiere, sub un gol de duioasă amintire. În fiecare zi fac pelerinaj la măsea, pe care o țin în gură fiecare câteva clipe și așa, rând pe rând, o trec unul altuia, până la cel din urmă.

Întreg orașul este așezat pe o placă turnantă, nu pentru a urmări soarele în calea lui pe cer, nici pentru a se apăra în contra vânturilor, sau spre a putea face față dușmanilor în condițiile cele mai avantajoase, ci pentru simplul motiv că suspomenita placă turnantă se găsește sub porțiunea de teren pe care este clădit orașul. În Muzeul din Bastonbach se află, între altele, o mică statuie care, dacă bagi un ban în ea, începe să se miște și să reprezinte, grație unor transformări succesive, zguduitoarea poveste a Dorobanțului care a băgat o oaie în cinematograf.

Vezi mai întâi pe Dorobanț născându-se, într-o zi de sărbătoare, pe malul lacului Titicaca; apoi îl vezi pe copil de școală, cum primește în dar o oaie.

Scena a treia (pastorală) arată pe Dorobanț alăptând oaia. Scena a patra: pe furiș, pătrund amândoi într-un cinematograf, în care se reprezintă un film instructiv despre întrebuințarea hyperfulminantelor în educația fetițelor eredo-alcoolice.

Apoi asistăm la revolta oii, când face praf toate scaunele, în timp ce publicul cânta simfonic, grupat după sex.

Scena a șasea: Oaia insultă spiritul practic al Epocii, cu labele în șolduri și cu berebascul pe ceafă.

Scena a șaptea: oaia, ajunsă de blestemul unui berbec pe care-l umpluse de căpușe, rămâne cu gura strâmbă și își pierde complet lâna de pe mâna dreaptă a străzii.

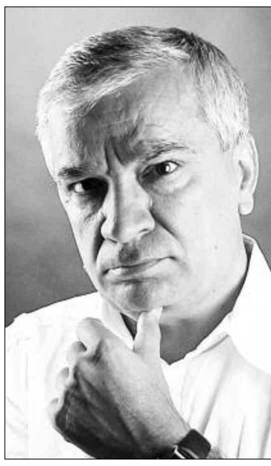
Scena a opta: Dorobanțul încearcă să ascundă ce a mai rămas din oaie, dar e prins de cinci brutari licențiați și, în fine:

Scena ultimă: Dorobanțul este linșat și întrebuințat ca roză a vânturilor la serviciul barometric al orașului.

Principala ocupație a locuitorilor din Bastonbach este crearea de materii nule pe care le expediază apoi în străinătate sub forma de globule sedative sau de marule fanerogame. Afară de globule și marule mai produc: rotule, libelule, ampule, celule, capsule și pătule. (...)

litere

Mihai Soare

zvârle,-mi, va zice, de pe unde le ţii, ticălosule, aşa bine dosite
pieile neatinse încă de nimeni, nici de boarfele alea ce-mi aruncă cereştile zâmbre
de sub nimburi lucinde, piei de zboruri de-o clipă, le voi vrea argăsite
şi-ncălţări îmi voi face, dar 'nainte de asta voi veni umbre-umbre

Aş vrea să plec din tine

Aş vrea să plec din tine, de tot, dar cum m-aş smulge,
Cu hălci de carne vie, de-a ta, şi-atâta sânge
Chiar dacă dumnezeii ce mă pândesc din raiuri
Jucate la ruletă, mi-ar cere-n mii de graiuri
S-o fac, precum barbarii din satele prădate
I-aş lua de bărbi şi-aş râde de ei pe înfundate
Hei, voi, ce ştiţi doar morţii momiţi cu zăhărelul
Să le-arătaţi lumina, credinţa, nu bordelul
Habar n-aveţi că lumea mă are doar pe mine
Nemort pe veci, şi umbra-mbrăcată în hermine
Degeaba staţi la pândă c-atâta e tot nartul
Vă amăgiţi, prieteni, că ieftin e la spartul
Acestui bâlci, negoţul cu cărnuri şi cu oase
Promisiuni de moaşte, temei de parastase
Iar umbra pomenită mi-e, n-aţi ghicit, iubita
Venită de niciunde spre-a fi nefericita
Ce-mi însoţeşte paşii prin spini şi prin jăratic
Iar pentru-a fi uşoară s-a dezbărat hieratic
De izul de femeie, şi-a aruncat, ca lesturi
Tot ce avea într-însa de om, sunt numai resturi
Ficatul tău ne-ajunge, plămânii tăi de-asemeni
Şi inima, prisosul sunt astea toate, semeni
În mine, cum eşti meşter de îngeri în hangare,
Seminţele de zboruri, nu mergem cu tramcare
Pe-acolo printre stele, căci se stârneşte praful
Gălbui, eu ştiu prea bine că nici şapirograful
Sau nici vreo altă sculă n-ar reuşi minunea
De-a copia iubirea aceasta ca nelumea
Iar dacă-mi pipăi sânii vei dibui cum creşte
O turlă, hai, mai râdeţi, reci dumnezei, mânzeşte!...

Să-ţi mângâi pân' la sânge nefiinţa

Apără-mă, Doamne, de haita ei de mângâieri,
aşa m-am tot rugat, dând cu tâmpla de fundul pământului
îmi era teamă să nu mă întoarcă, aşa cum te întoarce ziua de ieri
când te trage de mânecă botul plin de colţi ai gândului

nu-i îndeplini, Doamne, ruga aceea îngânată-n trezie,-n culcare
prin care-ţi cere să rătăcesc drumul căutat către mine
abia ce-l găsisem desenat pe o hartă, o străveche lucrare
a ultimului copist ce-mi ştia şoapta, semn că nu fusese nici el vreun fitecine

cumpărasem pe doi poli hârtia aia ciudată şi galbenă, renunţasem la bere
şi am venit cu ea acasă, locuiam pe atunci în odăile prost ferecate
dinadins lăsate aşa, ale casei cu pereţii potopiţi de icoane-austere
le-oi schimba, mi-am zis de o mie de ori, cu stricate,

cu sclave nurlii, pictate de aceiaşi zugravi pricepuţi, cinci zăvoaie
aş tăia pentru asta, cu huhurezii lor îmbufnaţi cu tot
ca să le vadă ea atuncea când va pătrunde înciudată ca o nevrednică ploaie
să îmi inunde liniştea moale ca neaua, cotlon cu cotlon, chivot cu chivot

zvârle,-mi, va zice, de pe unde le ţii, ticălosule, aşa bine dosite
pieile neatinse încă de nimeni, nici de boarfele alea ce-mi aruncă cereştile zâmbre
de sub nimburi lucinde, piei de zboruri de-o clipă, le voi vrea argăsite
şi-ncălţări îmi voi face, dar 'nainte de asta voi veni umbre-umbre

să-ţi mângâi pân' la sânge nefiinţa şi visul, iar apoi să te-mbii cu mieroase chemări
într-un loc al ispitei, al ospăţului ultim, vei veni ca un câine
te-oi hrăni cu tristeţi molfăite de alţii, n-ai nevoie de dinţi, voi da iama-n cămări
după care să mergem, doar noi doi, înspre ziua de mâine

şi o mie de poze să ne facem, ca pe vremuri, ce sepii, tot rânjind la pozar
la pozarul acela stângaci modelat de nişte degete uscate
ale cui vor fi fost eu habar n-am, găsite pesemne-ntr-un minunat relicvar
în care va fi şi dragostea noastră, năpârlită ca o viperă verde, de atâtea păcate

Ce năvodari m-ar ţine

Ce năvodari m-ar ţine dacă m-ar prinde-n plase
Printre barbuni, dorade, bacaliari, anghile
Cin' să mă duc-acasă ştiind că-s plin de oase
Şi le-aş sta-n gât şi-aş fierbe în mii şi mii de zile

Şi ce bucătăreasă m-ar modela-n chiftele
La cele parastase, cu mâini de ţiitoare
Ce-au mângâiat obraze, m-ar pune în gamele
Şi m-ar livra cu îngeri tocmiţi înspre hotare

Dar nu de ţări, cum credeţi, şi nici de paradisuri
Păzite în câinie de toţi rataţii vieţii
Care-au urcat acolo călări pe compromisuri
Înaripate-n pripă odată cu trompeţii

Ce-şi zic cu guri coclite maestre, excelenţă
O, nu înspre acelea, că gem de fericire
Şi nu cum gem murinzii răpuşi de pestilenţă
Mi-ar tulbura nesomnul tiptil, ce izbăvire

Mai poate fi atuncea, aşa că-mi sui cadavrul
Acesta viu, dar totuşi înamorat de alge
Împodobit de ele precum e candelabrul
Nesfintei catedrale urcate pe catarge

În loc de prapur, drace, dar parcă îl prinsesem
Muierile-n cuhnie-l făcuseră bucate
Vor izbucni pescarii, şi parcă îl trăsesem
Prin burdihane-n cine de taină pe-apucate

Iară cu el de-acuma ne vom trezi în ave
În ostii, prostovoale, mai viu ca viul viei
Cuvânt, c-atâta este, mai mult de trei carboave
Nu luăm pe el, e preţul mărunt al poeziei

Zvârliţi-l dac-ajunge din nou cumva pe punte
Nu cred că tata Noe îl va lua în arcă
La alt potop, degeaba vrea raiul să-l înfrunte
Cu vorbele lui multe şi goale, ca de ţarcă.

Ioan Vintilă Fintiș

RĂSPÂNTII ȘI PODURI

I

Ating un sân cu privirea corăbiei rătăcind pe oceane
La orizont cavalerii marilor iluzii
Filosofi și poeți îngeri decăzuți istovind la textele
scrijelite pe bivoli
Unde ești iubito
Labirint în ochiul medusei
Și chip împietrit în amintirea unei antichități ?

II

Viața mea este brățară de sânge
peste o coroană de spini
Viața mea este un soldat
străpuns de săgeata luminii
Și singurătatea este ea la marginea ultimului țărm
al nimicului
Insomnia cubului de la piramida încă nezidită
și cifra unu
din zmeurișul trupului în care ne vom întoarce

III

Să mutăm malul
Să zidim Babel – între țărmuri
Ești visul unui verb care mișcă cifre – logaritmi fosforescenți
sau ecuația sângelui în care s-a scris o poveste a sinelui

Cine a poruncit –ce menestrel cântă acum la ospețele regilor ?
Este fulgerare între cer și pământ – carne și spirit
cum mirările Domnului în zilele facerii.

Și astfel cel de al treilea vis în al treilea Somn
au fosta săvârșit...

IV

Privesc peretele din față și parcă acesta se îndepărtează
Alerg spre el cu viteza luminii îl străbat pătrund dincolo
După mine aleargă umbra mea și după umbră umbra umbrei mele
Și tot așa o noapte de alcool născând dulăpioare de întuneric
Și în fiecare umbra plângând un luceafăr

V

Cineva se apropie tiptil tiptil și nu-l văd pe ecran
Pentru că am privirea ninsă cu păsări albastre
Pentru că tot alergând mă subțiez – devin o șuviță de timp

Antisecundă și anticlipă devin și ea nu vine să mă soarbă
Să devenim pentru o vreme miezul focului din constelații
Apoi căderea
Balansul
Ondularea
Și apa
Ceară încinsă picurând păpuși balerine pendule
Pene de înger dintr-un cer uriaș
În sărbătoare de coșmar

VI

Din nou peretele îndepărtându-se și eu alergând alergând
Cu viteza luminii cu o viteză mult mai uriașă încât
Umbra nu se va mai contopi niciodată cu trupul
Umbră cu umbră nu se va mai contopi născându-mă

Poate doar manechinele dansând pe ringul orașului
Doar polițiștii cu bastoane roșii alungând bufoni
Doar regele moțăind pe tabla de șah a regatului

Trece apoi fanfara regimente de îngeri fragili
Trecând majestuos prin fața mea dar mai ales
Prin fața Marelui Inchizitor - înghițitorul de săbii –
Și astfel cel de al patrulea vis în al patrulea Somn
au fosta săvârșit...

VII

Treci prin vis cum printr-o apă limpede
Prin ocheane de frig țâșnesc corăbierii îngeri
Catarge spânzurate de spuma unui cuvânt născându-se
Cel tânăr cel veșnic în trup
Măturând cu lacrima poarta orașului

VIII

Sintaxa luminii coroană pentru ziua de apoi ca și cum
Locuit de o îndelungată absență vii în lume rostind
Magice imnuri învelind cu ele cetăți într- un murmur
Atât de discret încât ai crede că este oraga timpului
Abia vibrând și născând mereu secunde păsări de bronz
Ciugulind amintirile timpului cum pe niște semințe
Din care vlăstare de verbe cresc luminoase
Pe tâmpla poemului care se naște în sine care se scrie
Cu sânge

IX

Rostogolind sfera poetul cutreeră lumea
Sfera umilinței și a singurătății universul tăcerii
Lumea cu pietrele nesăbuinței aruncă înveselindu-se
Și el tace rostogolind mai departe sfera până când
Aceasta devine înlăuntrul său dulceața Sfântului Duh
El ne visează atunci cum pe niște prunci gângurind
De o veșnicie cântă din flaut binecuvântă
Noi suntem călători doar pentru o clipă strălucind
Lângă Somn țărmul propriei neputințe căzând în păcat

Vasile Ernu

Sfânta Maria și modernitatea: de la geanta de papură a bunicii la punga de plastic

Dimineaţă ploua frumos. Se răcorise. Am zis: azi fac vinete că e răcoare în casă.

Şi am luat-o tiptil spre aprozar printre stropii de august care anunţau venirea toamnei.

În spate, cum ieşi din Griviţa Roşie unde stau, peste drum de placa comemorativă a grevei ceferiştilor din 1933, este o biserică care mereu de sărbători e plină. Aici mai discut cu ”beţivii cartierului” care stau de veghe precum îngerii păzitori.

Biserica de aici are o muzică bună – la asta mă pricep. Muzica în biserică este fundamentală, indiferent de confesiune – e mai importantă decât predica sau slujba: muzica e liantul.

De câte ori trec mă surprinde: mai mereu au ceva de bună calitate. E biserică ortodoxă, dar are o combinaţie stranie de orientalism cu ceva polifonie estică şi puţin folclor local. M-am surprins fredonând şi eu linia melodică în drum spre aprozar după vinete.

Mi-am amintit că Sfântă Maria e ziua în care se verificau primii pepeni. Asta am învăţat la Dăbuleni. Dar erau alte vremuri – pe atunci pepenii nu aveau pampers.

Şi brusc mi-am amintit de coşul sau geanta de papură a bunicii. Toate bunicile noastre în sud aveau genţi din papură cu care mergeau la piaţă sau cumpărături. Mamele nu mai mergeau cu ele – ele trecuseră la ”avosika” – acele sacoşe de plasă şi ele dispărute între timp.

Noi eram deja cu gândul la sacoşele de plastic mai ales occidentale (singurele) cu un imprimeu: adică ceea ce azi avem tone.

Bunicile noastre făceau acele genţi din papură după o tehnică de când lumea. Era o muncă destul de complicată: procesul dura. Trebuie strânsă papura din baltă, adusă, prelucrată. După care tot procesul împletirii. Îmi aduc aminte vag pentru că deja nu mai făcea nimeni după 1970 astfel de genţi. Le aveam pe cele vechi, căci ţineau mult.

Mai erau unele bunici matusalemice care se opuneau modernizării: prin a face lucruri din lumea premodernă – împletit, ţesut, fuior, război, rogojini.

Noi le dispreţuiam profund pentru că nu înţelegeam rostul - erau toate astea deja în magazine. Strigam: bunică, s-a schimbat lumea, gata. Bunica se uita peste ochelari cu subînţeles şi-şi vedea de împletit.

Modernitatea nu mai avea răbdare pentru astfel de lucruri total inutile pentru tehno-piaţa care se anunţa.

Aici e un moment important. Toată tehnologia şi producţia de masă din anii ’60-’70 care vine agresiv peste noi ne face să renunţăm radical şi iremediabil de tot ce ţine de ”arhaic” şi trecut. Dar aproape la nivel religios: adică te face să te simţi ruşinat de tot ce ai acumulat mii de ani. Pur şi simplu trebuie ras şi schimbat din temelii. Iar cultura economiei de consum nu mai acceptă ceva ce nu poate fi de o singură folosinţă care să se schimbe imediat - autoclonarea instantă.

Modernitatea tehno-economică are ceva de o radicalitate nemaiîntâlnită în istorie: mult mai violentă şi mai radicală structural decât războaiele şi revoluţiile.

Viteza schimbării e dementă, încât şterge şi te faci să uiţi tot ce ai acumulat mii de ani: sau o transformă. Adică în 20-30 de ani au ras mii de ani de istorie de o manieră ”morală” nu doar reală. Istoriile se mai păstrează doar în poveşti.

Modernitatea are însă ceva magic - dar şi ceva profund funcţional: viteza şi consumul sunt însă excesiv de radicale - până la depresie.

Bun. Revenim. Te jenai să mergi cu bunica ta cu acestă geantă la oraş – geanta de papură era un semn al unei lumi pe care trebuia să o părăseşti radical pentru totdeauna. Această jenă teribilă de ”subdezvoltat” şi ”barbar necivilizat” te făcea să te simţi precum un copil care devine matur şi se simte gol în piaţa publică.

Să uiţi până şi uitarea: schimbarea ”de mentalitate” trebuia făcută precum schimbarea unui soft.

Cum înlocuiai geanta de papură? Mamele treceau pe ”avosika” – sacoşele de plasă: poate cele mai bune plase de cumpărături ever. Noua generaţie direct pe pungile de plastic cu imagine.

Aceste pungi ne luaseră minţile: pentru ele putem da toate genţile de papură cu tot ce conţineau ele şi chiar cu bunici cu tot.

Ele au fost prima icoană a modernităţii noastre de tip nou – icoana care anunţa marea schimbare: ca afară.

Bunicile noastre se închinau arhaic la nişte icoane afumate – noi ne închinam la pungi de plastic cu inscripţii Levis, Cola, Pepsi sau Marlboro.

Acum suntem îngropaţi în pungi – avem chiar o pungă pentru pungi – aflând că e de fapt un imens gunoi şi tânjim după geanta de papură care a devenit un obiect scump exclusivist pentru ”lumea bună” care-şi permite.

Doar că aceasta nu mai e geanta de papură a bunicii, ci un soi de marfă kitsch – noi am rămas însă cu punga de plastic: vom muri probabil sufocaţi de ele.

Asta este ironia sorţii: ceea ce era icoana noastră acum aflăm că e gunoi – iar ce era ruşinea noastră aflăm că e ceva wow – eco, cool, bun.

Of, privirea aia a bunicii de peste ochelari - nepoţii se prind mai greu.

Leonid Dragomir

Cartea de filosofie

O filosofie a întâlnirii

„Adevărata viaţă este întâlnire”. Afirmaţia îi aparţine lui Martin Buber, autorul genialei *Eu şi Tu* şi dă titlul celei de-a treia părţi a cărţii lui Charles Pépin, *Întâlnirea. O filosofie* (trad. de Valentin Protopopescu, Ed. Trei, Bucureşti, 2022). De altfel, aceasta este ideea care structurează şi celelalte două părţi: *Semnele întâlnirii* şi *Condiţiile întâlnirii*. Numeroase date din antropologie, psihanaliză, psihologie, filosofie sau teologie concordă în susţinerea postulatului fundamental că noi oamenii suntem fiinţe relaţionale. Chiar dacă începând de la naştere avem continuu nevoie de ceilalţi pentru a supravieţui, pentru a creşte şi a ne împlini, pe parcursul vieţii pot surveni diverse blocaje de ordin mental, afectiv, cultural, social care ne închid în noi înşine înstrăinându-ne de ceilalţi. O meditaţie asupra rolului întâlnirii cu celălalt este de aceea cât se poate de necesară, mai ales într-o lume lărgită cât tot globul, dar în care nesiguranţa şi neîncrederea provoacă mai degrabă retragrea în sine a indivizilor atomizaţi. Cu toate că putem teoretic comunica nelimitat şi aproape instantaneu, fiind conectaţi la evenimentele de pretutindeni, riscăm să nu întâlnim cu adevărat pe nimeni.

Ce înseamnă întâlnirea cu celălalt? Care-i sunt semnele, condiţiile, temeiurile? De fiecare dată când întâlnim pe cineva, susţine Charles Pépin, se produce o fisurare a carapacei eului social, unul simplu şi rigid, ce ascunde eul nostru profund, infinit mai complex, mai enigmatic. Întâlnirea cu alteritatea celuilalt este şi o întâlnire cu alteritatea din noi înşine, cu aspiraţiile şi dorinţele noastre adevărate. De aici şocul oricărei întâlniri, manifestat într-un sentiment de recunoaştere ca şi cum cel întâlnit era aşteptat demult, dintotdeauna. Acesta este primul semn al unei întâlniri pe cale de a se produce şi care se manifestă ulterior prin curiozitate faţă de lumea celuilalt mergând până la a vedea lumea prin ochii săi. Descoperind “că şi el este un centru, un subiect, un punct de observaţie asupra bogăţiei vieţii”, asistăm de fapt la naşterea lumii. Întâlnirea adevărată este iubire, “a construi o lume dintr-un punct de vedere descentrat” (Alain Badiou). Un alt semn al întâlnirii, pe lângă recunoaşterea aproape sinonimă îndrăgostirii, este faptul că dă naştere unui proiect comun. Din exemplele lui Charles Pépin rezultă că întâlnirea aduce întotdeauna un plus celor ce participă la ea, unu plus unu nemaifăcând doi, ci trei. Simpla aritmetică e depăşită în mistică, la fel orice calcul teoretic, conform căruia nu putem fi niciodată în locul celuilalt şi de aici o mare senzaţie de libertate, însoţită şi de responsabilitate reală faţă de fragilitatea chipului celuilalt, teoretizat de filosoful Emanuel Lévinas. Descoperirea celuilalt n-ar putea produce toate aceste transformări şi nici mobiliza resursele noastre cele mai intime dacă nu ar fi totodată şi o descoperire de sine. Am nevoie de celălalt ca să mă descopăr, numai întâlnind contrariul meu mă simt împlinit, cum reiese din didactica hegeliană, de aceea trebuie să ies din mine însumi pentru a-l întâlni.

Ieşirea din sine este prima condiţie a întâlnirii, ceea ce nu înseamnă renunţarea la propria interioritate, dimpotrivă, suntem cu atât mai capabili să receptăm bogăţia lumii celuilalt cu cât avem o viaţă interioară mai bogată. Se întâmplă aşa pentru că în contactul cu noi înşine, în singurătatea asumată pregătim cea de-a doua condiţie a întâlnirii: disponibilitatea. Devenind disponibili pentru întâlnire, nu cu cineva anume, ceea ce ar însemna cu o reprezentare a noastră despre celălalt, îi acordăm celuilalt, cel real, spaţiu şi timp, adică exact ceea ce nu facem în forfota grijilor de zi cu zi. Abia devenind disponibili ne punem în condiţia de a acţiona, adică de a înfrunta neprevăzutul, luând hazardul ca aliat şi nu doar de a făptui previzibil, urmând rutina sau diverse proceduri. A acţiona cu adevărat înseamnă a admite că nu putem controla totul, că trebuie să avem încredere în ceea ce este nesigur, renunţând la unele dintre certitudinile noastre şi mai ales dându-ne jos măştile pe care ni le-am pus cu ocazia diferitelor roluri sociale pe care le jucăm. Realizăm astfel cea de-a treia condiţie a întâlnirii, care ca şi celelate două presupune nu o ştiinţă, ci o artă, căci este important cum, când şi faţă de cine să fi capabil să ieşi din tine, să fie disponibil şi să îţi arăţi adevăratul chip. Întâlnirea, atât cu o persoană, cât şi cu o operă de artă ne depăşeşte mereu aşteptările, ea este, cum defineşte frumos autorul, “realitatea care ne mătură reprezentările, ideile preconcepute despre lume şi oameni”. Bucuria pe care ne-o provoacă, ireductibilă la plăcere, constă în senzaţia de preaplin ce se naşte din umplerea unui gol. Suntem, consideră filosoful, constituiţi din absenţe şi de aici nevoia de prietenie, de iubire, de Dumnezeu, de recunoaştere. Putem considera o şansă faptul că nicio întâlnire nu poate rezolva complet nedesăvârşirea noastră, căci tocmai de aceea vom continua să dorim, să iubim, să trăim “adevărata viaţă”. Pulsul vieţii cu toate ale sale nu-l simţim decât atunci când depăşindu-ne fricile îi întâlnim pe ceilalţi şi împreună cu ei lumea. De fapt, depăşim angoasa tocmai prin întâlnire. O viaţă plină, al cărei sens este, conform devizei ce vine din Antichitate, să devenim ceea ce suntem, nu poate fi trăită decât la tensiunea întâlnirii cu ceilalţi, fără de care nu putem fi noi înşine, fie şi numai pentru că ne-ar lipsi recunoaşterea, precum stăpânului din celebra dialectică stăpân – sclav din *Fenomenlogia spiritului* a lui Hegel.

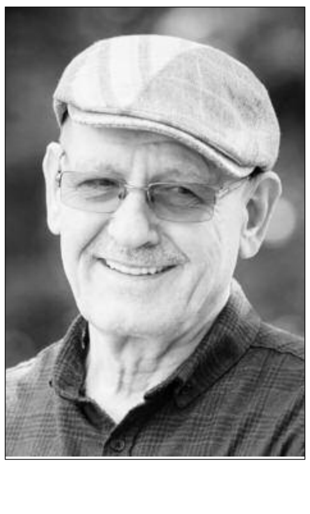
“Adevărul nostru nu se află înlăuntrul nostru, ci între noi în relaţie”, afirmă Charles Pépini în spiritul lui Martin Buber. Cred că aici se găseşte în formă concentrată răspunsul la multe dintre neliniştile şi depresiile omului contemporan. Meditaţia asupra întâlnirii din acest eseu remarcabil prin felul cum a reuşit să decanteze problema trecând-o prin mai multe filtre culturale fără să-i atenueze miza existenţială majoră poate avea asupra unui cititor atent un efect cathartic: ne simţim eliberaţi de nevrozele, complexele, vinovăţiile, sentimentul zădărniciei sau al lipsei de valoare devenind disponibili pentru primirea unei soluţii (a primi şi a dărui nu sunt deloc atât de contrare pe cât par din punct de vedere formal). Cred că acesta este şi sensul, unul optimist, fragmentului final: “Singuri nu suntem nimic, nu avem nicio valoare, nu vom deveni nimic. Dar e de ajuns să te întâlnesc şi totul începe”.

De fiecare dată când întâlnim pe cineva, susţine Charles Pépin, se produce o fisurare a carapacei eului social, unul simplu şi rigid, ce ascunde eul nostru profund, infinit mai complex, mai enigmatic. Întâlnirea cu alteritatea celuilalt este şi o întâlnire cu alteritatea din noi înşine, cu aspiraţiile şi dorinţele noastre adevărate.

litere

Constantin Arcu

Parastas pentru domnul Geo

Pe terasa birtului La ultimul bănuț, Marian stătea la masa la care se așezau de obicei băieții. O masă din plastic, acoperită cu o bucată de celofan pătat. Mulțumi frumos pentru condoleanțe domnului Remus și linse din spuma halbei cu bere din fața sa.

— Mici și muștar, spuse Marian, ștergîndu-și spuma de pe nas. Și cîte o friptură cu salată de varză la fiecare. În rest, udeală, că asta-i temelia. Bere, zic, deși nu-i exclus să prefere careva și o votcă, știți cum sînt băieții...

— Ba bine că nu, spuse chelnerul, notînd comanda într-un carnețel. Precis nu fac mofturi. Ăștia beau de la motorină în sus. Numa' să-i vezi!

Și Marian era convins că poate conta pe ei. Cînd trebuiau să se sacrifice pentru o faptă bună, o cumetrie sau un parastas, ceva de felul acesta, unul nu lipsea. Își trecu mîna prin otava gălbuie din barbă, scărpinîndu-se. Nu apucase să se bărbierească de cîteva zile și părea că poartă doliu. Se asorta cu evenimentul de ultimă oră, așa că merita să îndure ușoara mîncărime.

La drept vorbind, Marian nu și-ar fi bătut capul cu parastasul tatălui vitreg, chiar dacă Rahila îi dăduse bani anume pentru asta. „Dă de pomană vagabonzilor de la piață, să fie de sufletu' lui. Că uneori îl găseam stînd cu haimanalele alea", precizase Rahila. În realitate, el voia să discute cu băieții cum putea scoate banii de la Genucu. Degeaba i-ar fi cerut banii, că n-avea nici o dovadă. Nu găsiseră nici un mesaj pe telefon, numai apeluri telefonice, dar ce discuții avuseseră cei doi, nimic. Asistenta auzise că Geo s-a certat cu cineva la telefon în legătură cu niște bani, însă n-aveau alte dovezi. Nici măcar nu știau despre ce sumă era vorba, cum să-l iei de guler? Le-ar fi rîs în nas. Trebuia găsită altă metodă.

Mai întîi s-a înființat la datorie Leon, înroșit la față de efort și încercînd să pară bine dispus. Devenise supraponderal în ultima vreme, dar se străduia de fiecare dată să la fața celorlalți și răsufla întruna din greu, de parcă l-ar fi alergat o armată de jandarmi. Cămășile nu-l mai cuprindeau și de obicei le încheia într-un nasture, doi, legănîndu-și la vedere pîntecele flasc. Se așeză la masă, încercînd să-și potolească respirația.

— Primul la sport, primul la învățătură, îl lăudă Marian, bătîndu-l pe umăr. Strigă spre bar: O halbă, dom' Remus!

— S-a dus și bătrînu' vasăzică, spuse Leon, cînd se văzu cu halba pe masă. Respirația i se mai potolise. Uite-așa ne ducem toți..., adăugă, apropiindu-și berea cu guler gros de spumă. Condoleanțe!

— Mulțumesc, Leonache! Da', sincer, nu mă așteptam să dea-n primire așa de repede.

— Da' cin' s-a așteptat? Părea tare ca un cal..., aprecie Leon, după ce sorbi cîteva guri de bere. Măcar te-ai ales c-o mașinuță frumoasă, frate!

— Și cu ponoase, spuse Marian, încercînd să pregătească terenul.

— Astea-s ponoase? De mi-ar da și mie Domnu' ponoase din astea...

Marian nu apucă să intre în detalii, pentru că pe ușa dinspre piață apăru Mișu, sprijinindu-se în toiag. La drept vorbind, piciorul i se vindecase și Mișu nu mai avea nevoie de toiag, însă dădea bine pentru un băiat nevoiaș, care abia aștepta să-i pice o halbă de bere sau ceva pentru reparația zilnică. În urma lui țopăia un tuciuriu mititel, pe care Marian îl mai zărise prin piață, dar nu-l știa după nume și ce hram poartă. Din cînd în cînd, pe lîngă Mișu apărea cîte un discipol care făcea cursuri intensive cîteva luni și apoi își lua zborul în lumea ciordelilor de la periferii.

— Sal'tare, neamule! Mai e loc și pentru noi?

— Se poate? Te așteptam, îl asigură Marian, ridicîndu-se și făcînd semn spre bar. Să curgă vinul și să vină femeile! Sau cum era chestia aia?

Luară loc și cei doi, după ce Marian și Mișu își bătură zgomotos palmele. *Ghiv mi faiv*! Imediat apăru și chelnerul cu halbele înspumate.

— Hai, noroc! Mișu luă cîteva guri de bere, își șterse gura și se ridică în picioare: Îmi dau seama cît ești de îndurerat, prietene Marian. Am înțeles din ce mi-ai spus la telefon, nu-i nevoie să repeți. Dumnezeu să-l ierte pe bătrîn! Degeaba l-ar vorbi cu păcat careva acuma, mie mi s-a părut un tip cumsecade. Cît era de zgîrcit, dar tot își rupea de la gură uneori și dădea cîte-o halbă sau o votcă mică, să fim drepți! Și acum s-a retras discret, sărmanu', să nu-l vorbim cu păcat. Și cîte ceva tot a rămas în urma lui... Alți ticăloși n-au știut decît să f...tă și să bea. Uite, ca să dau un exemplu, taică-miu, un golan și-un neisprăvit, de nu s-ar odihni în cimitir, c-a băut pîn' a făcut pe el și pe-urmă a dat foc la cocioaba aia, așa c-am rămas toți pe drumuri. Nu ne-a lăsat un capăt de ață, nenorocitul!

— Așa-i, încuviință Leon. Toți babalîcii sînt niște nemernici. E timpu' să ne lase să trăim și noi, c-ajunge cît s-au distrat pe lumea asta.

— Parcă tu te spetești cu munca, îl întrerupse Mișu. Nu știu ce-o să lași tu în urmă, că te dai așa măreț și ții lecții.

Leon știa că Mișu e un polemist căruia nu-i puteai ține piept, așa că nu insistă.

— Eu zic să lăsăm deoparte gîlceava, propuse Marian, presimțind că se poate lăsa cu scandal. De asta îmi place să stau cu voi la masă, băieți, că mă-nțelegeți pîn' în adîncul sufletului.

Domnul Remus aduse în grabă un platou cu mici încălziți, muștar și o farfurie cu felii de pîine, apoi depuse alte halbe gulerate pe masă. Un timp se lăsă o liniște domestică, presărată de zgomotul sorbiturilor și clefăitul băieților. Mîncau și beau de le săreau capacele, fără să-și mai bată capul cu lupta permanentă dintre generații.

Rusnacu se prezentă la datorie, așezîndu-se la altă masă, ca de obicei. Mișu era învățat cu ifosele lui și-l lua peste picior de fiecare dată, deși îi purta un fel de admirație pentru că reușise să abandoneze alcoolul. Și Mișu se lăsase de sute de ori, după niște beții crunte, urmate de zile cînd trecea prin toate chinurile iadului, cînd se jura că nu va mai pune picătură de alcool. Dar ce folos? Rezista pe uscat o zi, două, apoi începea să se repare și numaidecît se întorcea la starea cea de toate zilele.

— Volo, îi strigă Marian peste masă. Dă-te și tu lîngă noi, nu sta singur acolo.

Volosciuc se foi în scaunul de plastic și-i făcu semn chelnerului pentru obișnuita ceașcă de ciocolată caldă. Venise pe terasă la invitația lui Mișu, pe care-l întîlnise prin piață cu puțin timp înainte. „Hai pe terasă, Volo, că Marian dă de pomană", îl anunțase Mișu. „A murit tac-su și-o facem lată. Marian m-a rugat să te-anunț, că el n-are telefonu' tău".

Acum se văzu nevoit să lase la o parte ifosele și să-și tragă scaunul pe colțul mesei. Leon își scîrțîi scaunul, prefăcîndu-se că-i face loc, dar n-avea chef să stea înghesuit din pricina lui Volo. Domnul Remus, care aduse ciocolata, sugeră să tragă și masa alături, propunere acceptată în silă de băieți. După ce mesele fură unite, Rusnacu se așeză comod și-i transmise condoleanțe lui Marian. Marian începuse să se simtă bine în postură de orfan și ceru să se aducă alte halbe.

Încetul cu încetul petrecerea se dezlănțui, alăturîndu-se și cîțiva tîrgoveți. Domnul Remus aduse cîteva fripturi, dar nu ajungeau pentru toți, așa că se văzu nevoit să le taie în bucăți și să le așeze pe platoul cu urme de grăsime pe care fuseseră micii. Toți păreau cuprinși de veselie, numai domnul Condurevici, lipoveanul, vărsă puțină bere din halbă, spunînd: „Să fie de sufletu' domnului advocat, că om tare cumsecade o mai fost". Apoi dădu gata berea din cîteva sorbituri sănătoase, își șterse o lacrimă și plecă în treburile sale.

După retragerea lui, băieții își amintiră pentru ce se aflau acolo și începură să aducă din cînd în cînd vorba de domnul Geo.

— Dumnezeu să-l ierte pe bătrîn, spuse Mișu. Că iera băiet de treabă, ce să mai vorbim. Și nu-l uit cum se lăuda cu cabana aia a lui. „Mișu, cabana-i mica mea Elveție", spunea tot timpul. Și uite ce s-a ales din tot. Prafu', frate!

— Chiar, cînd punem de-o escapadă la cabană, Mariane?! Că nimeni nu spune că n-a fost de treabă bătrînu' Geo, da' n-a zis măcar o dată să mergem acolo, spuse Leon. Domnu' să-l odihnească, a fost el cumsecade, nimic de zis, da' totu' pîn' la cabană. N-a invitat pe nimeni la Poieni, așa-i? Îi departe, Marian?

— Ce contează? Mergem cu Skodița, propuse tuciuriul care venise cu Mișu.

Marian îi aruncă o privire mirată, neștiind de unde să-l ia. Cabana, sigur, la urma urmei și el muncise pe rupte acolo. Cînd au adus bolțarii, maică-sa, „hai și hai, Mărean, să dai o mînă de ajutor, nu trebuie să-ți rupi oasele, dar să te vadă lumea pe-acolo". Apoi a mai ajutat o jumătate de zi, cînd s-au pus cofraje și tot așa. Venise și timpul răsplății, de ce să nu se distreze un pic?

Gustă din bere și rămase cu halba la gură, urmărindu-l din priviri pe Tincu, polițistul, care traversa terasa, îndreptîndu-se către farmacie. L-ar fi invitat la masă, însă era știut că Tincu nu punea strop de băutură în gură cînd mergea la consoartă. După ce-și termina treburile cu nevasta, puteai să bagi în el și-o cisternă cu bere, chiar de era în timpul serviciului, că nu te refuza. Așa că se văzu nevoit să mai amîne invitația.

Și, pe cînd sorbea din bere, bucurîndu-se de anturajul prietenilor săi, deodată își aminti de Crina. Figura ei roșcată, slăbuță, semănînd cu botul unei capre, parcă-i spunea în derîdere: „Marian, drăguță, te-nghesui degeaba, e altul la rînd sau ai uitat cumva?". Și bătăile inimii începură să i se accelereze. Ce aiureală, plodul era trecut pe numele lui Geo și, dintr-o cacealma, putea să iasă o încurcătură de să-i stea mintea-n loc. Încă nu-și dădea seama ce dandanale se puteau ivi, dacă panarama se ținea tare.

Pînă acum se distrase pe seama potlogăriei, însă gluma nu i se mai părea bună. Geo recunoscuse copilul pentru că se temea de un scandal public, în caz că ar fi fost chemat în judecată pentru stabilirea paternității. Femeia începuse, în șagă, să-l amenințe cu paternitatea, voind să scoată ceva bănuți, iar el s-a predat ca ultimul fraier, bătîndu-se mîndru cu pumnul în piept, cum că bărbații din neamul lui își recunosc odraslele, nu acceptă să umble prin tribunale.

Începuse să-l doară capul, încercînd să-și închipuie cum putea s-o scoată la capăt cu pramatia aia, care știa că el știe, dar ce te faci dacă legea era de partea ei? Sigur, băieții ar fi putut să se ocupe și de treaba asta, numai că lucrurile se complicau periculos și puteau ieși neplăceri. Nu se așteptase ca moartea tatălui vitreg, fapt pozitiv într-un anume sens, să-i pună dintr-odată atîtea încurcături pe cap. Nu putea totuși să angajeze bătăuși pentru a-și rezolva toate problemele care nu puteau fi rezolvate legal în favoarea lui, pentru că tot ar fi dat-o în bară.

— O fi fost el cumsecade, nimic de zis, dar era un cărpănos de nu s-a văzut, clarifică dilema Marian. Eu l-am cunoscut bine și știu ce vorbesc.

— Era zgîrcit, dă-l în mă-sa, i se alătură Leon. Phui, Doamne, iartă-mă! Da' cin' îl auzeai, cică el face economii. D-aia bea numai votcă puturoasă.

— Așa? Păi, atunci ajungeți la vorba mea, aruncă Mișu. Că degeaba strîngi avuții și-ți mănînci de sub fund, cum se spune, că alții se vor bucura de bănuții tăi, frate! Asta-i de cînd lumea... Rămase la mijlocul frazei, pentru că dăduse cu ochii de Bidirel, așa că schimbă placa: Uite-l și pe criminal. Vine la locul faptei, cum se spune!

Bidirel veni întins la masă și-și făcu loc lîngă Mișu.

— Ce spuneai, bădie?

— Că criminalu' se-ntoarce la locul faptei, îi explică Mișu. Știi asta, c-ai fost procuror. Ai evadat sau unde-i potera?

→

Rusnacu se prezentă la datorie, așezîndu-se la altă masă, ca de obicei. Mișu era învățat cu ifosele lui și-l lua peste picior de fiecare dată, deși îi purta un fel de admirație pentru că reușise să abandoneze alcoolul. Și Mișu se lăsase de sute de ori, după niște beții crunte, urmate de zile cînd trecea prin toate chinurile iadului, cînd se jura că nu va mai pune picătură de alcool. Dar ce folos? Rezista pe uscat o zi, două, apoi începea să se repare și numaidecît se întorcea la starea cea de toate zilele.

proză

Petre Barbu

Fotografie de grup cu maxilarele încleștate

Ai rămas singur pe bancă. El a plecat spre Piața Romană, ca s-o preia pe nevastă-sa, v-ați strâns mâinile, ținem legătura, vorbim! Ea a mai rămas câteva minute, tot încercând s-o prindă pe fiică-sa la telefon, pe unde umblă?, apoi s-a ridicat, mă duc la Cărturești, hai să te pup, v-ați pupat, când pleci?, am avion poimâine, bine, vorbim!

Stai pe bancă și te holbezi la traficul turbat de pe bulevard. Încerci să-ți miști maxilarul. Ceva greu te apasă, nu te poți ridica, să pleci și tu. Deschizi telefonul și te uiți la poza voastră. E caldă, nici jumătate de oră n-a trecut de când ea a propus să faceți un *selfie*, să n-o puneți pe *Facebook*! – i-ai amenințat, nu te-au băgat în seamă, ea la mijloc, tu și el cu brațele lipite în spatele ei. *Cheeeeese*! Poză de colecție. Niciunul nu zâmbește, observi sau ți se pare. Niciunul nu se bucură. Nicio lumină pe mutrele voastre buhăite, ridate, ramolite. Nicio putere în voi. Asta te sperie: fața ei umflată, cearcănele lui adânci, ochii tăi pleoștiți. Doi moși și-o babă! Cum ați ajuns aici?

V-ați întâlnit la ceasul din Cișmigiu. Ai ajuns primul. Au apărut curând. Ea te-a pupat, el ți-a strâns mâinile. Ea s-a scuzat: sper că nu vă deranjez, poate aveați de vorbit ca între băieți. Nu, nu ne deranjezi, bine că ai ieșit și tu cu băieții la plimbare – ai tachinat-o. El a motivat că întâlnirea cu ea s-a suprapus cu întâlnirea cu mine, de aceea, ca să câștige timp... Nu l-ai lăsat să continue: hai să luăm o trotinetă din asta, tu mă ții de mijloc, i-ai arătat ei cum să te țină, tu o ții de umeri, i-ai arătat lui cum s-o țină, facem un ocol prin Cișmigiu, să se uite lumea la noi ca la urs, trei „frumoși nebuni" pe-o trotinetă, ești nebun, nu te uiți cum arăt?, abia am coborât sub o sută zece kile!, a zis el, lasă-mă cu prostiile astea, a zis ea. Au început să vorbească despre kilograme, ea și-a luat angajamentul să slăbească, Doamne, cum te-ai umflat, ai gândit, se va întoarce în Anglia și-o să slăbească, dar i-a recomandat lui un program de fitness cu un instructor bun, știe ea unul în Galați, el a dat din mână, degeaba, ea nu ți-a făcut nicio recomandare, ești la fel de sfrijit, nu i-ai răspuns, pentru că ți s-a blocat maxilarul, de emoție?, de teamă?, de resemnare?, de când nu v-ați mai văzut toți trei? Adevărul este că niciodată n-ați fost toți trei la plimbare, niciodată, ești sigur.

El a întrebat unde puteți să beți o cafea, tu te-ai gândit la o bere, dar era abia ora trei, ea a anunțat cu ochii în telefon că la Londra sunt 14 grade, asta înseamnă că este foarte cald, a mai zis ceva și despre umiditate, de-o lună este în țară și ea este tot cu gândul la Londra, de ce s-a întors, o fi în concediu, așa de lung concediu? Ea ți-a ghicit gândul și te-a informat că bătrânul ei a murit, la ospiciu a murit, Dumnezeu săl odihnească, aha, până când o să-i găsească un alt bătrân de care să aibă grijă, să-i dea de mâncare, să-l spele și să-l șteargă la fund, este în concediu, acasă, în România! – ai gândit.

Două expresso lungi pentru ei, unul scurt pentru tine. O tartă cu mere pentru tine, două prăjituri Diplomat pentru ei. Poate că o vodcă ți-ar fi descleștat maxilarul. Tu l-ai întrebat fără menajamente, cum se simte nevastă-sa, ce-a zis medicul la consult, când va face CT-ul, cum este cu maică-sa, de când a căzut la pat. El ți-a răspuns că e bine, apoi a povestit cum a stat cu maică-sa opt ore la urgența spitalului, asta într-o zi, apoi în ziua următoare a stat alte șapte ore, bătaie de joc, asta-i România, a zis ea, de aceea am plecat în Anglia, a insistat ea cu ciudă, de șapte ani este plecată, ai socotit tu, medicii n-au ce să-i mai facă, a revenit el, nu mai recunoaște pe nimeni, dar rămâne optimist, așa m-a învățat mama, să fiu optimist, aici nu-i vorba de niciun optimist, te-ai gândit să-l contrezi, cum să lupți cu optimismul împotriva unui cancer și unui alzheimer, tu, omul sănătos, care trebuie să ai grijă când de una (nevasta), când de alta (mama), mai lasă-mă cu optimismul ăsta, o ipocrizie, o iluzie, bine că ai avut maxilarul înțepenit, l-ai lăsat să povestească ce-a avut pe suflet. Ea nu l-a lăsat, i-a recomandat să-i dea maică-sii nu știu ce soluție, ca să înghită mai ușor, și nu știu ce vitamine nevestei, da' de unde știi tu atâtea lucruri, te-au învățat englezii ăia? Maxilarul tău blocat a ținut cu ea, lăsând-o să-și desfășoare recomandările, poftim, femeie cu două facultăți, inginerie și regie de teatru, vorbește despre vitamine de parcă ar fi farmacistă!, dar în timp ce ea clămpănea, te-ai uitat la el, la felul cum o privea pe ea, puțin ți-a păsat dacă au fost sau n-au fost iubiți pe vremuri, dar ai înțeles din privirea lui de ce ea s-a întors în țară, nu în concediu, ci pentru un consult medical, pentru analize medicale, pentru că aici sunt mai ieftine, sigur are o problemă medicală, sigur! Ți-ai amintit, și tu ai probleme, dar nu e momentul să le mărturisești.

El te-a întrebat ce face fiică-ta, ai ridicat din umeri, a fost în Vamă, ea a râs satisfăcută, ai ajuns și tu cu grijile din Vamă, și ți-a cerut să-i arăți o poză cu fiică-ta, lasă-mă, dom'le, cu pozele!, ea a insistat, știi că este femeia sparge val, ce vrea, aia obține, i-ai arătat pe telefon, seamănă cu mine, nu-i așa? Ei au râs, cum să semene cu tine? Ha! Ha! Ea a povestit despre fiică-sa, are 35 de ani? – te-ai mirat tu, Doamne, 35!, trebuie să fii deja bunică, dar s-a făcut că nu aude uluirea ta, măcar o bere să fi băut, ți-ai fi dat drumul la maxilar, la minte, o minte îmbâcsită.

Nu-ți amintești cum ați trecut la politică, la geopolitică, probabil că ea a făcut trecerea, mărturisindu-vă spaima că rușii ar putea să tragă cu o rachetă nucleară în Londra, s-o șteargă de pe fața pământului, hai, dom'le, lasă-mă cu filmele astea SF, am citit în presa noastră!, s-a apărat ea, scutește-mă cu presa!, ai bruscat-o tu. Ați fost pe punctul să vă ciondăniți despre starea presei mondiale, asta națională n-ai invocat-o, dar a intervenit el cu o teorie despre spionii ruși care sunt infiltrați puternic în România, despre spionii sovietici din regimul lui Ceaușescu, a vorbit în gol, cu o voce suferindă, nu l-ai întrerupt, pentru că suferea cel mai mult dintre voi doi, cu nevastă-sa bolnavă și cu mama pe patul de moarte, și te-ai gândit că nici nu mai merită să-ți amintești din trecutul vostru, „pușca și cureaua lată, ce bărbat eram o dată", nu mai au nicio valoare acele amintiri, problema este ce vom face de-acum înainte, cine va avea grijă de noi?, ce așteptăm să se întâmple cu lumea asta, dă-o dracului de lume!, ce dracu' se va întâmpla cu noi, oameni ajunși la 60 de ani, 60!, Dumnezeule!, cine va avea grijă de noi și, teribila întrebare, ce va urmă după... După moarte, poftim! Te-ai întors la ea, te-ai întors la el, maxilarul tău a rămas înțepenit.

Probabil că așteptarea v-a unit, pe voi ăștia din generația '60. Ați așteptat ca socialismul să învingă, dar au învins alții. Ați așteptat ca Ceaușescu să moară, dar a fost împușcat de tovarășii săi. Ați așteptat libertatea și demnitatea să triumfe în România, dar lumea a luat-o razna. Ce mai așteptați acum? Ea se va întoarce în Anglia, ca să aibă grijă de un alt boșorog, el se va întoarce în provincie, la maică-sa și nevastă-sa, ca să aibă grijă de ele, tu ai să te întorci la ai tăi, poate la scrisul tău, care nu-ți folosește la nimic, nici măcar să-ți plătești factura la întreținere. Fiecare are ceva de ascuns, dar numai Dumnezeu știe ce ascundeți.

Datul ăsta cu părerea despre politica mondială (pe politicienii de-aici n-a meritat să-i băgați în seamă) v-a obosit, v-a indispus, doar ți-ai auzit glasul răsunând strident, abraziv, indecent în cafeneaua pustie. Liniștea s-a lăsat într-un târziu și la masa voastră. Mergem? Plătim nemțește și mergem!

Ați străbătut Cișmigiul, ea admirând pomii înmuguriți, ce frumos, ce naiba vezi așa frumos, n-aveți parcuri în Anglia?, el anunțând precipitat că trebuie să se întâlnească cu nevastă-sa la Romană, o să revină în București peste o lună, la CT, ați urcat pe lângă Sala Palatului, amintindu-vă despre câteva concerte pe care le-ați văzut aici, niciodată n-ați fost împreună la un concert, și ați ieșit în bulevard, oprindu-vă pe o bancă, în vacarmul traficului, în noxele astea ale Bucureștiului, a strâmbat el din nas...

Te uiți la cele trei figuri turtite din telefon. Opțiunea „Ștergeți" îți apare pe ecran. Ori ai atins aiurea cu degetul ori ai făcut-o intenționat? Să ștergi, să nu-i mai vezi niciodată pe acești oameni obosiți! Să ștergi anii care s-au adunat pe fețele voastre, slăbiciunile, durerile și poverile! Să ștergi mai cu seamă ce va urma! Pentru că mutrele astea turtite nu anunță nimic bun, nimic luminos, poate resemnarea, poate o speranță pe care n-o poți intui, aici, pe bancă, într-o lume pe care n-o mai înțelegi și nici măcar prietenii tăi n-o mai pot înțelege, ca să te lămurească, încrezători, că viața care v-a mai rămas trebuie întâmpinată cu lumină, măcar cu un zâmbet. Care-i rostul pozei, de vreme ce nici revolta împotriva neputinței n-o mai simți? De ce s-o păstrezi, de ce s-o ștergi?

Miști maxilarul, deschizi gura, tragi aerul din traficul dement, îți vine să strigi, strigă ceva, strigă!

El te-a întrebat ce face fiică-ta, ai ridicat din umeri, a fost în Vamă, ea a râs satisfăcută, ai ajuns și tu cu grijile din Vamă, și ți-a cerut să-i arăți o poză cu fiică-ta, lasă-mă, dom'le, cu pozele!, ea a insistat, știi că este femeia sparge val, ce vrea, aia obține, i-ai arătat pe telefon, seamănă cu mine, nu-i așa? Ei au râs, cum să semene cu tine? Ha! Ha!

⟶ — L-am văzut adineaori pe Tincu, poate-l ia în primire, spuse Marian.

Bidirel se burzului brusc, părînd să nu înțeleagă gluma:

— Ce naiba-i cu voi azi? V-ați stricat la cap?

— Nenorocit, ce ești tu! Mai și vorbești? A murit domnu' avocat și el are tupeu' să vină la masă cu fiu' mortului, țipă Mișu. Încercase să glumească, numai că nu-i ieșise deloc și se văzu nevoit să meargă înainte. Îți dai seama ce durere îi produci în suflet?

— Cine-a murit?!

— Tăticu', spuse Marian, simțind că ar fi cazul să verse cîteva lacrimi. Tăticu' meu!

— Avocatu' Minea? Bidirel părea uluit. Cum naiba?

— Tu întrebi? Mai bine ai spune cum l-ai ucis, zise Mișu.

— Mișu, tu ești teafăr la cap? Bidirel era treaz și părea speriat de-a binelea. Ce-i tîmpenia asta?

— A murit domnu' advocat, spuse Mișu, simțind că are prilejul să se liniștească. Pe bune!

— Ei, lasă! Cînd o murit, omule?

— Păi, cînd? Habar n-am, spuse Mișu. Cînd a murit, Marian?

Marian îi privi țintă, de parcă l-ar fi întrebat profesorul la ora de istorie cînd a murit Tutankhamon.

— Cînd a murit? Cred c-aseară...

— Aiurea, spuse Bidirel. Eu nu l-am atins cu deștu' măcar. Iel s-a enervat cînd i-am zis că i-ai luat mașina. Numa' s-a înroșit la față și s-a repezit spre mine, Brusli n-a mai apucat să-l prindă. Nici vorbă să-i dea una peste bot...

— Altădată, să-ți ții gura aia spurcată, trase concluzia Mișu. Să nu mai pîrăști! I-o poruncă în Biblie – nu pîrî! N-ai auzit de asta?

— Eu n-am pîrît pe nime', ripostă Bidirel. Marian m-o trimis să-i spun de mașină și să-i cer bani pentru reparații. La fel am declarat și la poliție, n-am nimica de ascuns. Da' n-am crezut c-o să moară.

Marian simți că trebuie să intervină, cu autoritatea fiului distrus de moartea părintelui său vitreg.

— Acuma, ca să fiu sincer, pîn' la urmă l-au decedat de Covid. Nu vă mai bateți capu', băieți! Hai, noroc!

(Fragment din romanul *Tramvaiul 13*, în căutarea unui editor)

proză

Rod Dreher

Un timp al darurilor

Am fost zilele acestea în România (Rod Dreher a vizitat România la mijlocul lunii aprilie a acestui an - n. trad.), în cea mai mare parte a timpului vizitând mănăstirile ortodoxe din regiunea Bucovinei, chiar la sud de granița cu Ucraina. Bucovina este inima vieții mănăstirești românești. Prietenii mei din București au vrut să merg la sursă pentru a face interviuri pentru viitoarea mea carte despre revrăjirea lumii. Pentru mine, a fost o călătorie care mi-a schimbat viața. Am scris despre asta în trei părți pe contul meu *Substack*, care se concentrează pe lucruri spirituale și estetice și încearcă să ofere motive de speranță. Cititorii mei *Substack* au înțeles întreaga poveste, dar vreau să vă împărtășesc cele mai importante momente și aici. A fost o călătorie care mi-a dat multă speranță și încredere.

Dumnezeu nu rezolvă toate lucrurile, dar le dă cumva valoare. Am descoperit că depresia ar putea fi un prieten foarte bun de-al meu. M-a ajutat să văd într-un mod direct realitatea lumii.

Am stat în pensiunea mănăstirii Sihăstria Putnei, care se afla aproape de mănăstirea Putna, cea mai veche și mai importantă dintre toate mănăstirile din România. „Sihăstria Putnei" înseamnă „schitul Putnei" – a fost întemeiat de călugării Putnei care doreau o mănăstire mai îndepărtată de forfota lumii. În această călătorie, am avut sediul la Sihastria Putnei, dar am vizitat și Putna, precum și mănăstirile mai mici de femei Voroneţ și Suceviţa (renumite pentru pictura pereţilor exteriori). Imediat ce am ajuns la Sihăstria Putnei, în Carpaţi, am coborât din mașină și am știut că mă aflu într-un loc sacru. Da, aerul de munte era limpede și proaspăt, dar mai mult decât atât, sentimentul de sfinţenie era profund. Știam că am ajuns într-un loc „subţire".

După ce m-am instalat în camera mea, am coborât să-i întâlnesc pe Părintele Efrem și Părintele Hrisostom. Efrem este un tânăr călugăr care slujește ca secretar al Preasfinţitului Părinte Damaschin, episcopul Sucevei, eparhia în care se află mănăstirile. El a fost adus în preoţia monahală de părintele Hrisostom și sunt foarte apropiaţi. Iată o fotografie pe care am făcut-o cu ei în interiorul unei biserici. Hrisostom este în stânga, Efrem în dreapta:

Abia ce i-am cunoscut pe acești călugări, dar parcă mă așteptau de mulţi ani. A fost ceva tainic.

Mai târziu, am luat prânzul cu părintele Melchisidek, *stareţul* mănăstirii Putna. Este un călugăr direct, fără ocolișuri, vesel.

În conversaţia noastră, i-am împărtășit o cruce deosebit de dureroasă pe care o port de ceva vreme – având de-a face cu nostalgia pentru familia fericită la care credeam că mă întorc când m-am mutat înapoi în Louisiana în 2011 și cu sentimentul acut de exil pe care l-am avut de când toate acestea s-au prăbușit în 2012. M-a încurajat să fiu puternic în faţa ispitelor grele și să nu mă îndoiesc niciodată că Dumnezeu poate lucra prin sacrificiul meu pentru binele multora. El a spus: „Frate Benedict, chiar crezi că poţi face genul de muncă pe care îl faci în această lume și să nu atragi atenţia diavolului?"

Ideea lui era că, în misterul vieţii noastre în Hristos, Dumnezeu îngăduie uneori suferinţa de dragul biruirii răului. Dacă Dumnezeu însuși a fost bătut, umilit și pironit pe o cruce pentru mântuirea noastră, noi, cei care Îl urmăm, nu ar trebui să ne așteptăm la mai puţin – și ar trebui să-i urmăm exemplul și să suportăm greutatea.

Mai târziu, m-am gândit la secvenţa de deschidere a *Nostalgiei* lui Tarkovski, care a avut un efect atât de puternic asupra spiritualităţii mele. Cosmopolita translatoră Eugenia, din Roma, vizitează o biserică rurală toscană, unde femeile creștine vin să se roage pentru a avea copii. Bătrânul sacristan o întreabă dacă este acolo pentru a-i cere lui Dumnezeu un copil. Nu, spune ea, sunt doar în căutare.

Sacristanul spune că cei care sunt simpli observatori nu vor experimenta nimic. Ea răspunde întrebând ce s-ar putea aștepta să primească, dacă se sacrifică? El spune: „Orice îţi dorești, orice ai nevoie mai mult."

Lecţia este că dacă nu ești dispus să te smerești, să faci un sacrificiu, nu vei primi nimic în schimb. Aceasta, la rândul său, îmi amintește de partea din *O viaţă ascunsă* a lui Malick, în care artistul care pictează biserica spune că cei mai mulţi oameni îl admiră pe Iisus, dar Iisus nu a chemat alături de el admiratori; el a chemat discipoli care să-l urmeze (ucenici). Îi poţi deosebi atunci când vine vorba de suferinţă. Admiratorii fug când urmarea lui Iisus îi costă ceva; ucenicii rămân alături de El. Aceasta este ceea ce a spus Kierkegaard; Malick, scenaristul, a preluat ideea din opera lui Kierkegaard.

„A-l urma pe Hristos este o poruncă", spune bătrânul artist. „Nu vrem să ni se aducă aminte despre asta, pentru că nu vrem să vedem ce se întâmplă cu Adevărul. Vin vremuri mai întunecate. Oamenii vor fi mai deștepţi: nu se vor mai lupta cu Adevărul, ci doar îl vor ignora."

Cadrul se schimbă către artistul pictând exteriorul bisericii. El spune „Îl pictez pe Hristosul lor confortabil, cu un halou deasupra capului. Cum pot arăta ceea ce nu am trăit? Într-o zi s-ar putea să am curajul să îndrăznesc; nu încă. Într-o zi, Îl voi picta pe adevăratul Hristos."

A răbda cu credinţă suferinţa înseamnă a trăi adevărul lui Hristos. Așa mi-a spus stareţul Melchisedec, în felul lui. Aceasta nu e ceva nou, nu este o revelaţie, dar spusă către mine din gura unui bătrân călugăr înţelept, cu atâta forţă și într-un asemenea cadru, a făcut-o să învie din nou în mine.

Apoi ne-am urcat în furgoneta bisericii, iar părintele Efrem ne-a condus la mănăstirea Suceviţa. M-am așezat lângă părintele Hrisostom și l-am întrebat despre cum a ajuns la viaţa monahală. Acum are 42 de ani, dar când s-au întâmplat toate acestea, avea puţin peste douăzeci de ani. A spus:

Am fost teolog. Am fost un creștin foarte drăguţ, ca să spun așa. Posteam, mergeam la biserică, lucram la postul de radio al bisericii. M-am comportat cumva bine. La un moment dat, cred că a fost în 2005, am simţit că lipsește ceva. Lucrurile care lipseau erau uriașe, pentru că nu eram în stare să-L simt pe Dumnezeu. Am intrat în ceea ce eu numesc o depresie – a fost diagnosticată clinic. Nu am luat niciun medicament, dar ca teolog, încercam să-mi rezolv problemele teologic, însă nu a mers. Am epuizat toate posibilităţile legate de *practicile* credinţei mele, dar nu și pe cele din sufletul meu.

Îmi amintesc foarte bine. Eram în interiorul unei catedrale. A trebuit să fac o mică relatare radiofonică despre dumnezeiasca liturghie. Era ziua de sărbătoare a Sfântului Dimitrie. Vorbeam despre Dumnezeu, dar eram gol pe dinăuntru. Eram în punctul în care nu credeam că există Dumnezeu. Vorbeam cu El, dar era destul de absent. Nu făcea lucrurile pe care eu așteptam să le facă. A fost ultima mea șansă. Am luat o decizie care a fost una radicală. I-am spus lui Dumnezeu: „Dacă exiști, te rog fă ceva, pentru că mă voi pierde".

Apoi a fost ca în *The Matrix*, când totul s-a oprit. Apoi am auzit ceva ca o voce – nu în urechile mele, nu în creierul meu, nici în inima mea. Umplea întregul univers și mi-a consumat întreaga existenţă. Mi-a spus să merg la un anumit duhovnic.

Acel duhovnic mi-a spus cum să-l întâlnesc pe Dumnezeul cel viu. Pentru că până atunci întâlneam o idee, un ritual. Cred că aceste lucruri sunt importante – să știi lucruri despre Dumnezeu și să fii împreună cu ceilalţi într-un ritual. Avem nevoie de ritual pentru a-l întâlni pe celălalt. Însă nu eram decât acolo. Și acest părinte duhovnicesc m-a ajutat să-l întâlnesc pe Dumnezeul cel viu. Și a fost... simplu.

Ce a făcut el? am întrebat.

Lucrul obișnuit, spovedanie. Și îmi spunea cum să fac lucrurile înăuntrul meu. De exemplu, mergeam la slujbele bisericii și îmi făceam rugăciunile. I-am spus duhovnicului că trec printr-o perioadă grea. Adică, mersul la slujbe nu a rezolvat lucrurile. Nu era nimic magic. Duhovnicul acela mi-a spus, bine, îmi spui aceste lucruri, ca unui om obișnuit, dar lui Dumnezeu ce îi spui? Vorbești cu El ca și cu o persoană vie, ca unui Tu? L-am întrebat: atunci, la ce mai folosesc acatistele [un fel de rugăciune formală]? El a spus că acestea sunt exerciţii pentru antrenament, dar nu ele sunt adevărata rugăciune. El m-a învăţat cum să mă rog și cum să-L întâlnesc pe Dumnezeu.

Celălalt lucru important pe care l-am învăţat de la el este că nu e necesar să scap de starea în care mă aflam. Dumnezeu nu rezolvă toate lucrurile, dar le dă cumva valoare. Am descoperit că depresia ar putea fi un prieten foarte bun de-al meu. M-a ajutat să văd într-un mod direct realitatea lumii.

Am avut luciditate. Din acel moment nu m-a mai impresionat nimic, decât dacă avea ceva semnificativ de spus. Așa că am devenit călugăr.

Ai făcut acel sacrificiu, am spus.

Nu consider asta un sacrificiu. Mi-e rușine să spun asta, dar am fost forţat, cumva, să fac asta. Știi zicala Sfântului Maxim, că Dumnezeu are trei voinţe: voinţa cea bună, voinţa prin care încearcă să te ajute să rezolvi lucrurile, iar a treia voinţă este atunci când te lasă în pace. Este groaznic, pentru că ești singur acolo cu voinţa ta. Dumnezeu m-a pus cumva în faţa unei oglinzi și a spus: „OK, acesta este cine ești". A fost groaznic, pentru că am fost la seminarul teologic deoarece îl iubeam pe Dumnezeu. Din copilărie îmi doream să fiu preot. Deci nu a fost un sacrificiu, dar am acceptat cumva că există un mesaj, un sens în toate acestea. Să fii într-o stare proastă de sănătate psihică este cumva o binecuvântare. A fost o binecuvântare și este încă o binecuvântare, pentru că depresia mea este încă acolo. Dar poate fi un prieten.

Sunt și eu acum duhovnic și am observat ceva foarte ciudat. Marea majoritate a tinerilor care vin la mine pentru sfaturi se luptă cu aceleași lucruri cu care mă luptam și eu cu mult timp în urmă: depresia și lipsa de sens. Când avem 24–25 de ani, terminăm facultatea și nu știm ce să facem mai departe. Mulţi dintre ei caută direcţia vieţii lor și îmi este foarte ușor să le vorbesc, pentru că am fost acolo. Le spun ce s-a întâmplat cu mine: că am căutat călăuzire spirituală și că am mers pe acea cale într-un mod foarte strict când, sunt convins, Dumnezeu m-a trimis anume la acea persoană.

Un al doilea lucru care mi s-a întâmplat: am fost la Ierusalim, iar dimineața am fost la Sfânta Liturghie în Biserica Sfântului Mormânt. Nu sunt un prieten bun al dimineții devreme, dar atunci era foarte devreme. Erau ruși, greci, români, musulmani, catolici, copți și toți oamenii de acolo. Iar eu îl judecam pe Dumnezeu: dacă suntem dreapta credință, dreapta mărturisire, de ce nu ai putea să ne dai nouă acest loc sacru? Una dintre consecințele convertirii mele a fost că devenea foarte strictă. Dumnezeu mi-a spus, la fel ca prima dată, „M-am chinuit așa de mulți ani să-i adun împreună, iar tu mă judeci?" Mi-am dat seama că este singurul loc de pe pământ în care toți sunt acolo împreună în jurul lui Dumnezeu, chiar dacă se luptă între ei, sunt acolo cu Dumnezeu. Așa că am învățat nuanța.

După acea vizită, când m-am întors acasă, am primit darul îndrumării spirituale a credincioșilor, ceea ce nu este ceva ce ceri. Este important atunci când ai oameni care vin la tine să nu fii foarte strict cu ei, ci să-i înțelegi și să-i ajuți să devină mai mult decât erau atunci când au venit la tine. Depinde de Dumnezeu ca ei să se schimbe. Trebuie să-i ajutăm. Ei vin la noi și așteaptă să le spunem că sunt bine așa cum sunt. Le place asta foarte mult. Dar când le spui că pot fi mai mult decât atât, prin Dumnezeu, ei dau înapoi. Acest lucru este valabil mai ales în cazul tinerilor. Când îi întâlnești pentru prima dată, ei sunt oarecum încântați să-L întâlnească pe Dumnezeul cel viu. Dar apoi se sperie. Ei simt cumva că Dumnezeu îi împinge, că le ia ceva. Este important pentru noi, ghizii, să fim alături de ei, chiar și pe această cale.

Crezi că misticismul joacă un rol important în a-i ajuta pe oameni să creadă că Dumnezeu este real? am întrebat. Am adus în discuție opinia sociologului Christian Smith că tinerii americani nu vor putea fi niciodată reconvertiți prin moralism. Sau, aș spune, prin argumentare rațională.

„Teologia mistică a Bisericii Orientului", a spus el. „Teologia noastră este mistică. Este vorba despre întâlnirea cu Dumnezeu. Nu este vorba despre *îndeplinirea* sacrului." A continuat:

Sunt trei ispite pe care Hristos le-a avut la începutul misiunii sale, de la diavol. Iar la sfârșitul misiunii sale El a avut trei ispite, care sunt și astăzi ispitele noastre în Biserică. În prima, L-au întrebat dacă avem voie să-i dăm bani Cezarului. Hristos spune: „Dați Cezarului ceea ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu". Acest lucru este important, pentru că în Biserică avem tendința de a fi prea aproape de Cezar, nu de Dumnezeu.

A doua ispită a venit de la saduchei, de la femeia care a avut șapte bărbați. Întrebarea a fost, cine va fi soțul acestei femei până la urmă? Hristos a spus că nu-L cunoașteți pe Dumnezeu. Nu cunoașteți Scripturile. Dumnezeu este dincolo de lege.

A treia este când fariseii Îl întreabă: „Care este cea mai mare poruncă?" Hristos le spune care este aceasta și apoi le spune să meargă să o făptuiască.

Deci cele trei ispite ale bisericii de astăzi sunt: legea – formalismul, știți, tămâia, culorile, care sunt importante, dar nu principalul. Al doilea este să îți închipui că ești mântuit pentru că știi multe lucruri. Iar a treia este atunci când Biserica este prea implicată în politică.

Avem mintea conectată la Hristos – *nous-ul nostru,* nu mintea noastră analitică – așa că pentru noi ar trebui să fie simplu să vedem unde societatea face alegeri proaste. Biserica ar trebui să fie ca un profet. Profetul este cel care vede voia lui Dumnezeu dincolo de orice altceva. Tinerii vin la Biserică pentru a vedea acest spirit profetic, care dă această cale mistică. Nu avem acest spirit în Biserică astăzi, pentru că suntem prea prinși de formalism; știm doar lucruri. Spiritul profetic oferă această cale mistică. Nu este o cale intelectuală și nu este nici o modalitate estetică.

Sfinții pustnici care își trăiau viața în pădure nu aveau o icoană bizantină pe care să o venereze. Trebuie să avem grijă să nu facem idoli din tot ceea ce este frumos. Facem chiar un idol din misticism.

Cel mai amenințător lucru pentru mintea modernă este Persoana lui Dumnezeu. El nu este o forță pe care să o putem manipula prin magie. Sfânta Euharistie este văzută uneori ca un lucru magic, prin care îl putem manipula pe Dumnezeu. Refuză să meargă în direcția aceea. El este o persoană ca și mine și El decide când ne va întâlni. El este o Persoană, la fel ca și noi. Nu este ca și cum putem îndeplini niște rituri sacre și Dumnezeu va veni pentru că este impresionat de asta.

De ce oamenii nu pot simți astăzi prezența lui Dumnezeu? am întrebat. *Ce pot face pentru a-și deschide ochii?*

Pentru că le este *frică*. Prezența lui Dumnezeu este ceva teribil. Ceva special. Nu este ceva ușor de făcut față. Când îl întâlnești pe Dumnezeu, știi că nu mai poți fi așa cum ai fost. Părintele Nicolae Steinhardt a fost un evreu care s-a convertit în închisoare. El a vorbit despre cum, după botez, a avut o viziune. El a spus că, după viziunea sa, nu mai putea gândi rău despre alții. Asta face prezența lui Dumnezeu. Este ceva foarte greu de făcut față, pentru că trebuie să te schimbi, iar oamenii chiar nu doresc să se schimbe.

Este tipic și pentru relațiile noastre. Întâlnim pe cineva și ne place, dar vrem ca acela să se schimbe, nu noi. Nu vrem să creăm lumea împreună. Să ne iubim unii pe alții nu înseamnă să ne uităm unul la celălalt, ci să ne uităm împreună în aceeași direcție. A iubi înseamnă a crea ceva din aceeași experiență. La fel este și cu Dumnezeu. A trăi cu Dumnezeu înseamnă a privi în aceeași direcție și a crea împreună.

Nu facem asta pentru că am fi ținuți de păcatele noastre, ci mai ales de frică. Nu ne place de Dumnezeu așa cum este El cu adevărat. Preferăm ca Dumnezeu să fie ca un idol. Când studiam teologia, mă întrebam de ce Dumnezeul lui Israel era mereu atât de deranjat de idoli. Idolii sunt lucrurile care ne țin departe de cine este Dumnezeu cu adevărat. Nu sunt statuile; este conceptul. Sunt lucrurile la care mă gândesc, lucrurile pe care le cinstesc. Felul meu de a vedea lumea. Dar când trebuie să sacrific asta pentru a vedea lumea așa cum o vede Dumnezeu, este foarte dificil.

L-am întrebat pe părintele Hrisostom dacă a trăit vreodată vreo minune, în afară de cea care l-a dus la o convertire mai profundă.

După acea experiență, totul părea un miracol. A mânca mi s-a părut un miracol. Am putut dormi, ceea ce se întâmpla foarte rar – pentru mai mult de patru sau cinci luni înainte de aceasta, nu am putut dormi cum trebuie. Am avut tulburări de alimentație, chestii de genul ăsta. E greu de spus. De exemplu, am avut un accident la picior, citeam o carte despre părinții duhovnicești și l-am rugat pe Sfântul Paisie (cel român) să-mi vindece piciorul. M-am trezit dimineața și s-a vindecat. M-am dus la doctor și mi-a spus că este o rană foarte gravă, cum te-ai vindecat? I-am spus că s-a întâmplat în timpul nopții. Dar nu fac mare caz de asta, pentru că miracolele sunt mai puțin despre lucruri exterioare, ci mai mult despre lucruri interioare. Dacă un miracol nu te transformă, obiectiv este totuși un miracol, dar pentru mine nu este chiar un miracol.

De fapt, este ceva de evitat în mod normal, pentru că ți-ar putea crea sentimentul că ești special, cumva că-l meriți. Dacă Domnul este o persoană și îmi dă un dar, nu este pentru că îl merit, ci pentru că El îmi arată dragoste. Deci perspectiva este oarecum diferită. Deci nu caut miracole. Dacă acestea vin, atunci sunt recunoscător pentru ele. Este o minune că sunt la această mănăstire, că l-am cunoscut pe părintele Efrem și pe părintele Lucian [un tânăr preot care a fost cu noi în ziua aceea].

Crezi că oamenii occidentali de astăzi au bariere care îi împiedică să vadă lucrările duhului? am întrebat.

Mi-a spus o poveste despre o mamă care l-a auzit pe părintele Hrisostom vorbind despre lupta sa cu depresia într-o conferință. Mai târziu, și-a adus fiul adult să-l vadă. Tânărul avusese o tentativă de sinucidere și nici unul dintre preoții la care ea îl adusese înainte și nici una dintre rugăciunile pe care le spuseseră nu avusese vreun efect. Dar după ce a vorbit cincisprezece minute cu părintele Hrisostom, tânărul a pornit pe drumul însănătoșirii. De atât a fost nevoie. Călugărul a adăugat:

Dacă aveți nevoie de ceva, căutați acel ceva. Această mamă nu mă căuta pentru că aș fi fost eu dătătorul de soluții. Era o pacientă care se lupta, la fel ca fiul ei. Ne-am împrietenit. Nu i-am promis nimic. Nu i-am spus că se va vindeca. De fapt, acesta este procesul de vindecare. L-a întâlnit pe Hristos care nu a fost judecător, ci vindecător.

Am ajuns la mănăstirea Sucevița, din secolul al XV-lea, care are o biserică cu tot felul de minunății în spatele zidurilor sale groase. (Se scrie „Sucevița", dar "ț" este un caracter special în limba română, cu un sunet „ts".) În drum spre Sihăstria Putnei, ne-am oprit la mănăstirea Voroneț, o altă mănăstire

Sunt trei ispite pe care Hristos le-a avut la începutul misiunii sale, de la diavol. Iar la sfârşitul misiunii sale El a avut trei ispite, care sunt şi astăzi ispitele noastre în Biserică. În prima, L-au întrebat dacă avem voie să-i dăm bani Cezarului. Hristos spune:

pictată din Bucovina. Întreaga clădire era înflăcărată de culoare. Vă reamintesc, este un perete exterior. A fost pictat în secolul al XV-lea și este încă atât de viu astăzi. Parcă totul ar arde.

Sucevița este și mai frumoasă, cred, pentru că s-a păstrat în întregime. Aici este Părintele Hrisostom explicând semnificația iconografiei Scării lui Iacov de pe un perete al mănăstirii Sucevița:

Lucrul important de știut despre aceste locuri este că niciuna dintre aceste imagini nu este făcută pentru simplu decor. Fiecare imagine este catehetică, adică predă o lecție importantă despre credință. Părintele Hrisostom mi-a arătat o serie de picturi în partea de sus acestui perete. Cele cu fundal alb sunt ale lui Adam și Eva în Eden înainte de cădere. Albul de pretutindeni simbolizează prezența palpabilă a lui Dumnezeu, pe care strămoșii noștri au simțit-o pentru că aveau o comuniune perfectă cu El. După ce au păcătuit și au fost alungați din Grădină, culorile de fundal s-au schimbat.

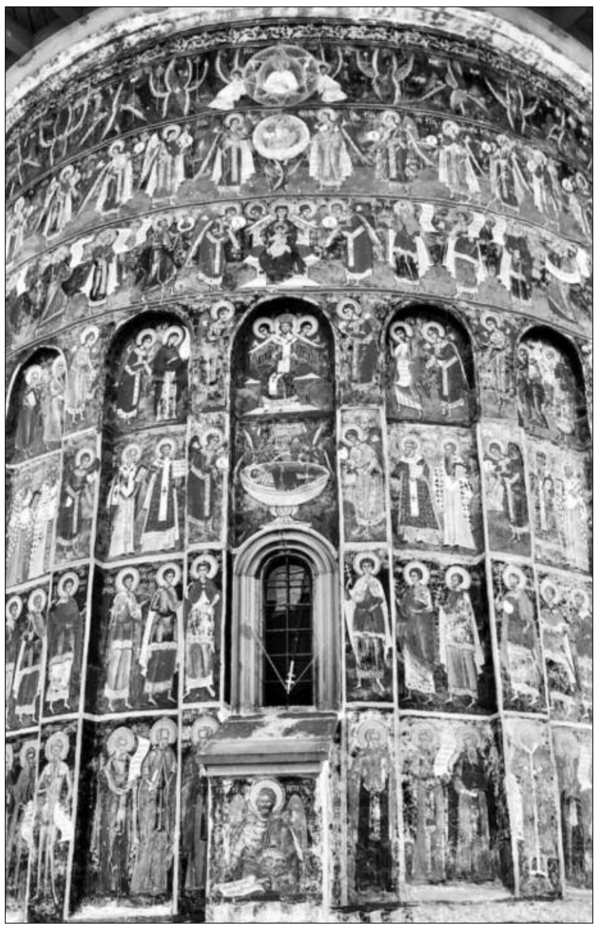
Părintele Hrisostom, care este un teolog calificat, mi-a făcut un tur fascinant al interiorului bisericii, explicând toată iconografia. Efectul a fost copleșitor. Era ca și cum această mică biserică medievală târzie era o carte care transmite informații despre Dumnezeu și cosmos într-un mod care poate fi primit mai direct decât prin abstracțiile

„Dați Cezarului ceea ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu".

limbajului. Aș fi putut să stau acolo toată după-amiaza. Este greu de descris efectul intensității acestor culori. Priviți această imagine a versetului Evangheliei în care Iisus le spune ucenicilor săi „Eu sunt vița, iar voi sunteți mlădițele”.

Imaginați-vă fiecare centimetru pătrat din interiorul bisericii acoperit cu imagini la fel de intense în culoare și sens.

Îmi place felul în care lumina soarelui trece prin fereastra de lângă altar. Pentru mine, acesta a fost punctul culminant. Acesta este peretele exterior al absidei:

Observați linia centrală, de sus în jos, luând în considerare fereastra. Părintele Hrisostom a explicat că aceasta spune povestea Cosmosului și cum Dumnezeu s-a milostivit de noi să ne aducă înapoi la Sine. Acestea sunt diferitele întruchipări ale Logosului.

Nivelul de sus Îl arată pe Dumnezeu, Bătrânul de Zile, în interiorul unei imagini cu opt colțuri care indică cele șase zile ale creației, a șaptea zi de odihnă și a opta zi indicând eternitatea și ciclul timpului. Este un simbol al întregii creații. (Mi-a trecut prin minte că aceasta este o imagine a ceea ce exista în momentul Big Bang-ului.)

Apoi îl vedem pe Hristos Emmanuel – Logosul între Arhangheli, cei care L-au văzut pentru prima dată pe Hristos (amintiți-vă, Sfântul Arhanghel Gavriil a adus Mariei vestea despre Hristos, care a anunțat că va numi copilul „Emanuel” – Dumnezeu este cu noi). Mai jos, Hristos Pruncul și apoi Hristos Regele și Împăratul tuturor. Apoi îl vedem pe Hristos Cel euharistic. La nivelul ferestrei, vedem martirii, care au văzut Lumina. Apoi, în jos, sunt călugării, iar în centru, Sfântul Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul, un profet care ne vorbește despre Împărat. Este pictat pe contrafort. Ioan Botezătorul este și el un precursor al celei de-a Doua Veniri. Călugării sunt glasul profetic al Bisericii, după această imagine.

Vorbind despre Scara lui Iacov de cealaltă parte a bisericii, Părintele Hrisostom a spus: „Putem urca pe scară doar pentru că Logosul a ales să coboare la noi. Nu putem face nimic fără Hristos.”

Părintele Hrisostom mi-a spus că uneori au venit să-l vadă oameni sofisticați, căutând Adevărul și împăcarea cu Dumnezeu. Cu toate acestea, ei tind să fie nemulțumiți de explicațiile formale despre chestiuni spirituale. Dacă are ocazia, îi duce să vadă aceste fresce și pe cele de la mănăstirea Voroneț. Apoi, ei înțeleg.

Acest lucru îmi aduce în minte observația cineastului ortodox rus Andrei Tarkovski: „Funcția atribuită artei nu este, așa cum se presupune adesea, de a transmite idei, de a propaga gânduri, de a servi drept exemplu. Scopul artei este de a pregăti o persoană pentru moarte, de a o face să-și are și să-și grapeze sufletul, făcându-l capabil să se transforme în bine.”

Asta a făcut pentru mine arta iconografiei de la aceste mănăstiri pictate din Bucovina. Dacă vedeți aceste imagini așa cum sunt menite a fi văzute, este greu să rămâneți așa cum sunteți.

Eram (sunt) convins că Dumnezeu mă cheamă să trăiesc sacrificial, deși nu sunt sigur ce înseamnă asta.

traduceri

După vecernie, am luat cina cu Preasfințitul Damaschin, episcopul Sucevei. Este tânăr – în jur de patruzeci de ani – dar are ochi adânci, cercetători, care transmit un puternic sentiment de pace. A scris o carte despre semnificația Săptămânii Mari. I-am spus că voi pleca în Israel duminica viitoare pentru a petrece Săptămâna Sfântă Ortodoxă la Ierusalim. I-am cerut sfatul despre cum să o fac.

„Fii un Benedict acolo”, a spus el. El a explicat că este mult prea ușor să fii prins de mulțimile pline de emoție și că ar trebui să mă asigur că petrec și timp de unul singur, pentru a permite Duhului Sfânt să ajungă la mine. (PS episcop Damaschin)

Duminică dimineață, m-am trezit la Sihăstria Putnei cu o pătură proaspătă de zăpadă peste tot. Marea biserică a mănăstirii era plină de închinători, atât bărbați, cât și femei, și toți – de la bătrâni la copii – au rămas în genunchi, pe podeaua tare, pentru întreaga îndelungată liturghie. Acest lucru este neobișnuit în Ortodoxie; oamenii stau de obicei în picioare în timpul liturghiei. Dar bucovinenii au o reputație de râvnă evlavioasă.

După liturghie, Părintele Hrisostom și noi ceilalți ne-am dus la trapeză pentru prânz.

Ne-am întâlnit mai târziu cu starețul Nectarie din Sihăstria Putnei și am vorbit despre lucruri spirituale. În sfârșit, a venit timpul să plecăm, pentru că am vrut să ajungem la Cluj până la apus. Am plecat de la Sihastria Putnei un om schimbat, cumva mai capabil să suport poverile prezentului și ale timpului viitor – acești călugări cred toți că vremurile se întunecă – mai capabil, în parte, și pentru că știu acum că am mijlocitori puternici în noii mei prieteni monahali.

În Cluj, am luat o cină târzie cu câțiva prieteni ai unuia dintre tovarășii mei de călătorie. Apoi, a doua zi dimineață, ne-am dus la o mică mănăstire de femei dintr-o vale a Transilvaniei pentru a ne întâlni cu părintele Serafim, un călugăr bătrân care slujește ca preot al acelei mănăstiri (călugărițele au nevoie de cineva acolo care să le poată rosti Sfânta Liturghie) și care este duhovnic al localnicilor. Era un bătrân drag, sclipind de bucurie. L-am intervievat pentru cartea mea, dar încă nu am transcris, așa că nu pot decât să vă spun aici că lucrul pe care mi-l amintesc cel mai mult din conversația noastră a fost felul în care a vorbit despre dragoste și provocările de a iubi sacrificial.

În acea seară am avut o discuție despre *Opțiunea Benedict* și *Să nu trăim în minciună* în sala de la muzeul Arhiepiscopiei Clujului. Însuși Mitropolitul a venit să mă audă, ceea ce a fost o onoare enormă.

La finalul evenimentului, ultimul în România, ne-am adresat Mitropolitului să se roage și să ne binecuvinteze de plecare. Când m-am răsucit, am văzut o statuie a Sfântului Ștefan cel Mare, domnul Moldovei care a întemeiat mănăstirile pe care le vizitasem.

Aproape am suspinat când am văzut asta. De ce? Pentru că, în ultimii ani, mă urmărește un mister care a intrat în viața mea în 2018, când un artist din Genova s-a apropiat de mine după o discuție și mi-a spus că se ruga în atelierul lui în acea după-amiază, iar Duhul Sfânt i-a spus să vină să-l audă pe american vorbind în acea seară și să-i dea asta. O gravură făcută de artist unui sfânt medieval pe nume Galgano.

Cititorii cunosc această poveste de multă vreme, așa că nu o voi repeta acum; pe scurt, însă, nu știam cine este Galgano. Se dovedește că era un nobil împătimit, care era un mare păcătos. Mama lui s-a rugat pentru el să se întoarcă la credință. A avut o viziune a Sfântului Arhanghel Mihail, spunându-i să-și pună sabia jos și să-L slujească pe Hristos. El a refuzat. Apoi a avut o viziune pe vârful unui deal din Toscana, în care a fost din nou chemat. Galgano i-a spus lui Dumnezeu că i-ar fi mai ușor să-și înfigă sabia în această stâncă de lângă el decât să facă ceea ce spune Dumnezeu. El a coborât sabia... și a intrat în stâncă. S-a convertit instantaneu și și-a petrecut restul vieții trăind într-o colibă lângă sabia din piatră. După canonizarea sa în 1187, la numai trei ani de la moartea sa, episcopul local a construit o biserică la fel ca aceea pe care o văzuse Galgano în viziunea sa. În centrul bisericii era sabia în piatră.

Rețineți asta: în anul 2000, oamenii de știință italieni au examinat artefactul, care este încă vizibil (deși acoperit de un plexiglas gros). Au făcut-o cu raze X și au descoperit că lama într-adevăr străpunge piatra, în mod inexplicabil. Și au testat metalul sabiei: este din secolul al XII-lea, în concordanță cu povestea.

Încă nu știam ce legătură are asta cu mine, până în 2020, când, în adâncul unei disperări anume, am dat peste filmul lui Tarkovsky *Nostalgia*. Mi-a vorbit puternic în situația mea. Există o scenă anume, o secvență de vis în care protagonistul, un scriitor zbuciumat, pe nume Andrei, se plimbă chibzuind printr-o biserică în ruine. Fecioara Maria i se adresează lui Dumnezeu, și îi cere să se arate lui Andrei, care este atât de pierdut. Dumnezeu îi răspunde că El se arată lui Andrei, tot timpul, dar Andrei este atât de pierdut în cele din capul lui încât nu poate vedea.

M-am gândit: ăsta sunt eu. Trebuie să mă schimb.

După ce s-a terminat filmul, am căutat uimitoarea biserică în care a avut loc acea secvență. Era Abația Sf. Galgano!

Toamna trecută, la sfârșitul turneului meu de carte în Italia, am făcut un pelerinaj pentru a mă ruga în fața sabiei din piatră.

Eram (sunt) convins că Dumnezeu mă cheamă să trăiesc sacrificial, deși nu sunt sigur ce înseamnă asta. Un lucru înseamnă, sunt sigur, că trebuie să-mi las deoparte gândurile chinuitoare cu privire la ceea ce este pierdut și irecuperabil și să mă concentrez pe orice misiune are El pentru mine. Dar acest lucru este foarte greu și am făcut o treabă proastă. Sunt mereu blocat în capul meu, reluând evenimentele din trecut iar și iar, incapabil să mă împac cu ele. Distragerea atenției și meditația asupra lor afectează totul în viața mea. Simțul meu este că asta îmi cere Dumnezeu: să nu mai revin asupra trecutului și în trecut și să mă pregătesc pentru viitorul pe care El îl plănuiește pentru mine, oricare ar fi acesta.

Mi-ar fi mai ușor să-mi pun sabia într-o piatră decât să fac asta! Dar cu Dumnezeu, toate sunt cu putință. La mănăstire, în weekendul trecut, am primit mai multe confirmări că asta vrea Dumnezeu să fac cu ceea ce mi s-a dat. Am părăsit mănăstirea plin de speranță și încredere. Drumul de urmat va fi dificil – pavat cu sacrificii grele – dar am darul încrederii că urmez voia lui Dumnezeu pentru mine și darul prieteniei spirituale de la acești sfinți călugări. Și acum sunt și mai dedicat acestei cărți de revrăjirea lumii decât oricărei cărți pe care am scris-o vreodată – o carte despre semne și minuni și despre cum să ne deschidem ochii în fața prezenței lui Dumnezeu.

Așa că, atunci când am ajuns la ultimul eveniment din călătoria mea și, după ce am rostit discursul, când m-am întors și l-am văzut pe Sfântul Ștefan cel Mare, cu sabia în piatră, am tresărit, apoi am fost încântat. Sfântul Ștefan a fost un cuceritor lumesc, dar este amintit astăzi nu atât pentru faptele pe care le-a făcut cu sabia, cât pentru ceea ce a realizat *fără* sabie: întemeierea mănăstirilor care formează inima Ortodoxiei românești.

Acesta a fost un semn pentru mine. Sunt sigur de asta.

Traducere din limba engleză de
PAUL ANICET

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Evanghelia marțiană și revoluția lunară

Am amintit, succint, în cadrul acestei rubrici, câteva idei din opera lui Robert Heinlein, atunci când a fost vorba despre science fiction-ul "în uniformă", insistând pe funcționarea societății militaro-meritocratice, imaginate în romanul "Infanteria stelară". Să remarcăm, însă, că Heinlein a abordat multe alte teme sociale, precum relația guvernanți-guvernați, influența religiei asupra societății sau reflectarea culturală a sexualității umane, dintr-o perspectivă politică foarte americană, liberală sau chiar libertariană. Despre aceste aspecte doctrinare va fi vorba în rândurile următoare. Și nu trebuie să vă mirați - cea mai bună literatură science fiction este și o pledoarie pentru valori politice. Ca întreaga literatură, de altfel.

Un marțian pe nume Smith

În 1934, locotenentul Heinlein părăsește Marina, cu o pensie mică, pe caz de boală. Nici nu se putea un moment mai nepotrivit. Statele Unite intraseră în recesiune, populația sărăcea, șomerii stăteau la coadă pentru a primi o supă caldă. În aceste condiții, tânărul scriitor se apropie de mișcarea socialistă "End Poverty in California" (EPIC), condusă de Upton Sinclair, îmbrățișând idei libertariene de stânga. Astfel, EPIC propunea ca statul să avanseze capitalul necesar pentru a pune la dispoziția șomerilor terenuri, clădiri și utilaje lăsate în părăsire, iar aceștia urmau să se organizeze și, prin muncă productivă și troc, să-și asigure traiul de zi cu zi. În compensație, contribuabilii scăpau de plata asigurărilor sociale. Cu un program politic complex, Sinclair a candidat pentru postul de guvernator al Californiei, având și sprijinul Partidului Democrat, dar a pierdut în fața contracandidatului republican, puternic sprijinit de șefii studiourilor de la Hollywood. După înfrângerea lui Sinclair, Heinlein a rămas în mișcare, redactând buletinul EPIC News, care avea două milioane de cititori, și scriind povestiri science fiction.

În timpul războiului, scriitorul a revenit în Marină, lucrând ca inginer pe Șantierul Naval din Philadelphia, împreună cu Isaac Asimov. După ce SUA lovesc Japonia cu arme nucleare, Heinlein devine pasionat de strategia războiului modern, anticipând izbucnirea Războiului Rece. Povestirile sale devin mai complexe, țintind un public mai larg decât acela al tradiționalelor reviste "pulp" "Astounding Science Fiction" și "Amazing Stories". Din 1947, numele său apare în "Saturday Evening Post" și în "Boy's Life", revista cercetașilor americani. Heinlein se specializează în literatură pentru tineret și scrie într-un ritm alert, obținând primul Premiu Hugo pentru romanul "Stea dublă" (1956). În același timp, concepțiile sale politice încep să se "mute" spre dreapta. Mai degrabă anti-comunist decât conservator, revoltat de apelul stângii americane adresat președintelui Eisenhower ca să oprească testele nucleare, Heinlein publică "Infanteria stelară", roman care-l propulsează instantaneu în atenția publicului. În carte se discută despre valori și atitudini precum "onoare", "patriotism" și "folosirea rațională a forței", într-o vreme în care majoritatea opiniei publice americane era, mai degrabă, pacifistă. Cu "Infanteria stelară", Heinlein părăsește definitiv domeniul literaturii pentru tineret, următoarele sale cărți, destinate adulților, abordând teme controversate și provocatoare.

În 1961, apare "Străin în țară străină", o "cărămidă" de peste 160 de mii de cuvinte (editorii îl obligaseră să renunțe la alte 60 de mii!), iar fanii sunt, din nou, contrariați. Heinlein spune povestea unui copil pământean, crescut de marțieni, care se reîntoarce acasă după 20 de ani (aluzie străvezie la Mowgli, din "Cartea Junglei"), având capacități psihice neobișnuite. Valentine Michael Smith, moștenitor al unei averi fabuloase, vede lumea cu totul altfel decât noi, prin prisma formării sale - a fost adoptat de o rasă mult mai bătrână, cu o altfel de sexualitate, cu o altfel de psihologie, cu o altfel de viață socială. Vorbește o limbă care i-a modelat diferit emisferele cerebrale, deschizându-i porțile telepatiei și telechineziei. Își poate controla funcțiile vegetative, intrând într-un soi de catalepsie. Mai mult, pliază spațiul, trimițând lucruri într-o altă dimensiune, ceea ce, pentru noi, echivalează cu dispariția lor în neant. În fine, este capabil să-și desprindă sufletul de corp în orice moment. "Decorporalizarea" nu-l sperie, pentru că, pe Marte, moartea este o cale de acces la spiritele Celor Bătrâni. Acești Bătrâni conduc, de fapt, societatea marțiană, dacă putem numi așa o formă de organizare care nu e interesată de economie, nu cunoaște banii, nu folosește haine și are o altfel de percepție asupra timpului.

N-are sens să detaliem aici intriga romanului. E suficient să spunem că Smith aduce mesajul unității ființelor vii, face minuni, promovează iubirea liberă, selectează adepți, formează o Biserică, aruncă semințele schimbării și este omorât, lăsându-i pe discipoli să-i continue opera. Heinlein, agnostic declarat, nu excelează în construcția acțiunii, evanghelia lui marțiană n-are măreția textelor sacre. În schimb, contactul lui Smith cu lumea e un bun prilej pentru digresiuni, pentru satiră socială, pentru idei nonconformiste, pentru meditații pe tema existenței sufletului și a vieții de apoi. Cu toate că acțiunea este plasată în viitor, după un război care a condus la formarea guvernului mondial, tot de "americanisme" avem parte - politicieni ahtiați după voturi, reporteri isterici, tele-evangheliști cinici, servicii secrete operând cu mână de fier în mănușă de catifea. Toate se cer "grokate" de tânărul Smith, adică înțelese până la asimilare. Ceea ce nu e posibil, întrucât esența omului de pe Marte s-a schimbat. El nu poate face rău, nu cunoaște gelozia și nici lăcomia, este total devotat fraților de Cuib, cu care a împărțit apa (un ceremonial de inițiere) și are o charismă non-umană.

Cu toate că nu suntem atât de naivi încât să atribuim autorului caracterul unuia dintre personajele sale, totuși trebuie spus că Heinlein dezvoltase idei radicale despre om ca animal social. Scriitorul practica nudismul și se afla angajat într-o "căsătorie deschisă" pentru alți parteneri sexuali. De aceea, poate, anumiți critici au descris romanul ca o lungă poliloghie, întreruptă de orgii sexuale, ceea ce e nedrept - "Străin în țară străină" nu este pornografie, Heinlein mai mult sugerează decât descrie. Alt personaj reflectă vederile autorului - este vorba despre Jubal Harshaw, medic, avocat, publicist, gata să-și apere drepturile, permanent în război cu autoritățile, un "rege" privat, domnind peste o curte de secretare și oameni de încredere. "În ce privește libertarianul, am fost unul toată viața mea, unul radical", scria Heinlein, într-o scrisoare. "Ați putea folosi termenul de anarhist filosofic sau autarhist, dar libertarian e mai ușor de definit". Un libertarian de dreapta, de data aceasta, adică un individ mai liberal decât liberalii, gata să conteste utilitatea statului. Isaac Asimov, care l-a cunoscut bine, credea că Robert a ajuns în acest punct abia după cel de-al treilea mariaj, sub influența Virginiei Gerstenfeld, o femeie puternică, inginer de rachete, cu grad mare în Marină, sportivă și extrem de independentă.

Alte influențe intelectuale, ușor de recunoscut în roman, vin din zona semanticii generale, o teorie "la modă" în anii '60, aparținând lui Alfred Korzybski, un inginer polono-american. Autor al unor lucrări de filosofie a limbajului precum "Science and Sanity", el susținea că oamenii sunt limitați în ceea ce știu prin structura sistemelor lor nervoase, precum și prin structura limbajului folosit. Limba nu reflectă exact structura lumii, ci face apel la abstracții, creații ale creierului, astfel încât noi nu experimentăm niciodată, direct, realitatea - cu o expresie celebră, "harta nu e tot una cu teritoriul". Asta conduce la ideea că oamenii care vorbesc limbi diferite înțeleg diferit lumea (ipoteza Sapir-Whorf). Mai mult, fiecare limbă influențează altfel percepția și memoria vorbitorului. În roman, Smith îi primește în Biserica sa numai pe aceia care sunt capabili să învețe marțiana, dobândind astfel noi capacități psihice.

Iubirea liberă, în grup, experimentarea unor stări modificate de conștiință, contestarea autorității, toate prezente în "Străin în țară străină", au sedus imediat mișcarea contraculturală "hippie", transformând-o într-o carte cult, iar Societatea Futuristă Libertariană i-a acordat premiul "Prometheus". În 1962, volumul primește Premiul Hugo.

Trăiască Marea Revoluție Lunară din Octombrie!

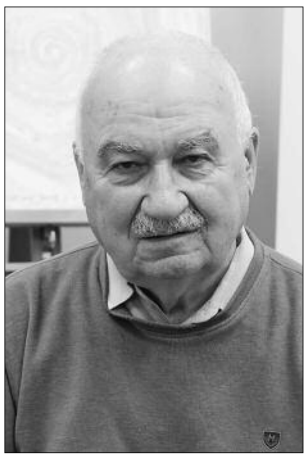
În 1966, Robert Heinlein dă din nou lovitura, publicând romanul intitulat "Luna e o doamnă rea". Acțiunea este plasată în anul 2075, pe Lună, transformată în cea mai mare colonie penitenciară din istorie - trei milioane de infractori trăiesc în orașele subterane ale satelitului nostru. Cei mai mulți coloniști extrag gheață din adâncuri și cultivă grâu, în tunelurile astfel formate. Recoltele sunt exportate către Pământ, prin intermediul Autorității Lunare, o structură care stabilește prețurile, acordă împrumuturi, concesionează domenii și tehnologie către coloniști. Povestea începe atunci când fermierii se revoltă împotriva monopolului Autorității Lunare, iar un computer devenit conștient îi ajută să organizeze revoluția, sesizând că modelul economic al coloniei nu mai este sustenabil - prin exportul de grâu, Luna pierde periodic apă.

Dincolo de organizarea unei rezistențe în ilegalitate, de luptele cu poliția, de războiul cu Pământul, cartea conține lungi dialoguri și digresiuni, în stilul deja consacrat al lui Heinlein, privind teoria revoluției. Se vede că scriitorul folosește experiența de tinerețe din mișcarea sindicală, precum și scrieri ale "teoreticienilor" ruși ai domeniului, rezultând sentințe precum: "Revoluțiile nu se câștigă cu înrolarea maselor. Ele depind de o bună organizare, de comunicații și, la momentul potrivit, de acțiune. Organizarea bună și timpul potrivit de acțiune duc la o reușită fără vărsare de sânge" sau "Organizația revoluționară nu trebuie să fie mai mare decât e nevoie. Niciodată nu recrutezi pe cineva doar pentru că vrea să ți se alăture. Nici nu încerci să convingi pe cineva doar ca să ai pe cineva care să te aprecieze". Mai originale mi s-au părut considerațiile legate de securitatea comunicațiilor în era controlului computerizat - Heinlein anticipează necesitatea criptării informațiilor din rețele, folosirea mesajelor "virale" și a propagandei vizuale. În plus, prin personajul profesorului La Paz, un "anarhist rațional", autorul pune în termeni libertarieni relația guvernanți-guvernați. Profesorul crede că statul, guvernul și societatea sunt concepte psihice, care nu există "în sine", ci se manifestă numai în acțiunile indivizilor. În termenii moralei, responsabilitatea este individuală, pentru că și culpa este individuală. Din acest punct de vedere, este greșit să vorbim despre "rațiunea de stat", care primează asupra intereselor indivizilor. Ca indivizi liberi, vom respecta numai regulile care ne convin, asumându-ne responsabilitatea ignorării celorlalte.

Romanul a plăcut libertarienilor, ceea ce i-a adus scriitorului un al doilea premiu "Prometeu", dar și fanilor, care i-au acordat Premiul Hugo. Ajuns o prezență statornică în media, Heinlein a fost invitat să comenteze aselenizarea, la televiziunea națională, împreună cu Walter Cronkite. În 1975, a fost primul laureat al "Grand Master Award". Până la moartea sa, din 1988, cărțile i se vânduseră în peste 40 de milioane de exemplare, influențând generații de cititori. Din 1997, Societatea Heinlein, o corporație non-profit din California, perpetuează moștenirea scriitorului, difuzându-i opera, acordând premii și finanțând cercetarea academică. În semn de cinstire, un asteroid și un crater lunar îi poartă numele.

Limba nu reflectă exact structura lumii, ci face apel la abstracții, creații ale creierului, astfel încât noi nu experimentăm niciodată, direct, realitatea - cu o expresie celebră, "harta nu e tot una cu teritoriul". Asta conduce la ideea că oamenii care vorbesc limbi diferite înțeleg diferit lumea (ipoteza Sapir-Whorf). Mai mult, fiecare limbă influențează altfel percepția și memoria vorbitorului.

Ioan Lascu

EXISTENȚIALISMUL LUI JEAN-PAUL SARTRE

Actul angajării dobândește profunde semnificații în *teatrul de situații* creat de Jean-Paul Sartre. Aceasta semnifică faptul că dramaturgul a dorit să arate că niște caractere desăvârșite sunt mai puțin elocvente decât situațiile în care omul este liber să aleagă.

Reprezentatul tipic al noii orientări a gândirii despre existență – în primul rând existența umană – rămâne pentru totdeauna Jean-Paul Sartre. Autorul uneia din cele mai elaborate și extinse abordări, Sartre, a cărui gândire este amprentată de criza interbelică și totodată de căutarea omului autentic, cultivă pas cu pas ideea că *existențialismul este un umanism*. Acesta nu este nici măcar un demers de natură să ne surprindă de vreme ce în centrul reflecției se afla problematica existenței umane, care este primordială. Liniile de forță caracteristice existențialismului sartrian au fost scoase în relief chiar de filosof. Între ele se regăsesc idei generale precum: orice adevăr și orice acțiune implică un mediu și o subiectivitate umană; *existența precede esența* și, ca atare, trebuie pornit de la *subiectivitate*; omul este efectiv ceea ce face și, prin urmare, el este responsabil de actele sale; *omul este condamnat să fie liber* – o idee tipic sartriană; *angoasa* nu poate fi despărțită de acțiune deoarece ea face parte chiar din acțiune; omul este propriul lui proiect – el nu există decât în măsura în care se realizează, o idee-temă dezvoltată în romanul *Greața*; în fiecare om se regăsește o esență universală care este *natura umană*, însă se pune totodată problema universalității *condiției umane*; fiecare om poate și trebuie să aleagă în raport cu celălalt (*autrui*).

En passant trebuie spus că natura umană nu poate fi separată de condiția umană – ele trebuie abordate împreună, idee ce se regăsește și în gândirea lui Albert Camus. În ceea ce-l privește, în întregul sistem de gândire Jean-Paul Sartre dezvoltă o analiză întinsă a mai multor concepte centrale cum ar fi *alegere*, *angajament*, *proiect*, *libertate*, *responsabilitate*, *eșec*, *succes* ș.a., în vederea edificării unei ontologii a omului sprijinită pe teze ca *omul-situație* și *omul-posibilitate*. În acest context el deschide și susține discuția despre *ființa-în-sine* (realitatea) și *ființa-pentru-sine* (conștiința). Pentru Jean-Paul Sartre *a avea*, *a face* și *a fi* reprezintă categoriile cardinale ale realității umane care închid în ele toate conduitele posibile ale omului. Și în filosofia românească, Mihai Șora a reflectat asupra problematicii și a scris o carte intitulată *A fi, a face, a avea*. Sartre postulează că libertatea este cea dintâi condiție a acțiunii – libertatea de a alege căci, în același timp, *a fi înseamnă a alege* (*être c'est choisir*) – condiție fundamentală pentru libertatea individului. „Omul, condamnat să fie liber, poartă pe umeri povara lumii întregi. El este răspunzător de lume și de el însuși în ipostaza de modalitate de a fi", spune Jean-Paul Sartre. Teoria despre libertate este marcată, la el, de trinomul *libertate-alegere-responsabilitate*.

După Al Doilea Război Mondial gândirea lui Jean-Paul Sartre s-a exprimat mai cu seamă prin opere precum *Critica rațiunii dialectice* și *Idiotul familiei*. A doua este o masivă lucrare în trei volume despre personalitatea și creația lui Gustave Flaubert. Cele două cărți înseamnă o distanțare în raport cu *Ființa și neantul* (1943) și *Existențialismul este un umanism* (1946), care rămân oricum operele filosofice fundamentale ale lui Sartre. Însă adevărata experiență începe, și pentru el, după război în sensul de experiență a societății sau în societate. Izolaționismul social (*alienarea*) luase sfârșit. De atunci Sartre a pus în locul noțiunii de conștiință pe cea de *trăit* (*vécu*) și, în același timp, un om nu va mai fi doar un simplu individ, ci un *univers singular*. În ultimul text filosofic fundamental, J.-P. Sartre face *elogiul speranței*. Speranța a fost dezavuată de alți gânditori, printre care Albert Camus. Prin urmare, cum justifică Sartre acolo ideea de valoare a speranței? O face prin constatarea eșecului și a speranței în același proiect uman: „Am găsit mereu că fiecare trăiește cu speranța, adică fiecare crede că are ceva de întreprins [...], că este în curs de a se realiza (*en train de se faire*)... În maniera de a acționa speranța există. Înseamnă chiar faptul de a fixa un scop ca existând înainte de a se realiza." Cu alte cuvinte nimeni nu întreprinde o acțiune fără speranța, explicită sau implicită, că în final va reuși. Însă nici pentru Sartre, nici pentru Camus speranța nu este o garanție pentru reușită. La sfârșitul demersului te poate aștepta eșecul, care este o posibiltatte inclusă în acțiune. Așadar, speranța este o dimensiune a acțiunii umane, ca și eșecul, de altfel. În definitiv, eșecul reprezintă în viață inevitabilul, în vreme ce speranța înseamnă implementarea urmată de desfășurarea unei finalități într-un proiect uman. Ultimul text teoretic al lui Sartre, dominat de aserțiunea „Cred că speranța face parte din om", oferă un punct important de sprijin pentru o lectură unitară a operei, în ansamblul ei. Fără îndoială, omul nu se poate „pune în situație", nu poate ajunge „în curs de a se face" dacă nu a ales un proiect în care a investit și speranța că, în final, va avea succes. Ca la un autentic existențialist, reflecția lui Jean-Paul Sartre accede treptat la a sublinia *unitatea dintre gândire și acțiune*. Ideea poate părea *une vérité de La Palice*, dar ea atrage atenția asupra eliminării duplicității, ipocriziei, manipulării din practica socială. De aliminteri, în partea a doua a vieții, filosoful a avut tăria să afirme că prin ideile sale puse în operă nu a reușit să schimbe lumea, ci doar să spere că va fi așa, venind alături de forțele care o pot efectiv face. Cu precădere după război, Sartre a devenit un important militant de stânga, uneori cu exagerări, dar și cu multe inițiative ce datează îndeosebi din timpul conflictului franco-algerian (*Manifestul celor 121*). Militantismul lui Sartre nu a încetat până la sfârșitul vieții. În acest fel, tot în spirit existențialist, el a fost un *autentic intelectual angajat*. Anterior, în perioada istorică 1942-1944, ca și Albert Camus, el a întreținut strânse legături cu Rezistența franceză.

Însă la începuturi, în „timpul disprețului" (*le temps du mépris*), în anii 1933-1944, Sartre a încercat să demonstreze că oamenii „sunt condamnați să fie liberi". În acea perioadă lumea traversa situații dramatice, fiindcă, în numele unei noi ordini, forțe de agresiune discreționare legitimau tortura, asasinatul și genocidul, pulverizând drepturile elementare ale omului. Tocmai acele atitudini de surditate și nehotărâre în fața unor situații-limită sunt redate de J.-P. Sartre în romanul intitulat *Cu moartea în suflet* (*La mort dans l'âme*), încorporat în trilogia *Drumurile libertății* (*Les chemins de la liberté*). A fost momentul când Sartre era preocupat de *reaua conștiință* (*la mauvaise conscience*) și de comportamentul aberant al ticăloșilor (*les salauds*).

Majoritatea criticilor literari au observat că texte în proză precum *Greața* (1938), *Zidul* (1939) sau *Drumurile libertății* (vol. I, II, III; 1945, 1945, 1949) ca și cea mai mare parte a pieselor de teatru constituie o derivație a filosofiei sartriene. O astfel de afirmație a devenit realmente un clișeu al criticii aplicat operei sale literare și nu avem de a face doar cu un caz singular. S-a observat și s-a scos în evidență că însăși viața lui Jean-Paul Sartre a fost o experiență perpetuă, prin multiplele ipostaze intelectuale și civice, ca și viața lui Albert Camus, de altminteri, cu care Sartre este adeseori asociat, mai mult sau mai puțin justificat. Felul de a fi al lui Sartre ne lasă să înțelegem că el întruchipează un anumit tip de conștiință înfricoșată de neant și care, ca un corolar, caută mereu contactul cu alte conștiințe.

Sartre a gândit limbajul în termenii acțiunii. Enunțuri precum *a vorbi înseamnă a acționa* (*parler c'est agir*) sau *a numi conduita cuiva înseamnă a o releva* demonstrează forța semnificantă activă și valorizantă a limbajului, forță care este, în egală măsură, pusă în lumină și de Albert Camus, atunci când afirmă că o literatură a disperării nu este posibilă, deoarece însuși actul de a numi disperarea pur și simplu înseamnă a o depăși. Dacă Sartre contrapunea speranței eșecul, Camus contrapunea disperării speranța. În contact permanent cu *actualitatea* – alt loc comun al gândirii și literaturii existențialiste – reflecția, la Jean-Paul Sartre, a suferit neîncetate metamorfoze, s-a deschis și s-a limpezit. De asemenea și literatura lui.

Actul angajării dobândește profunde semnificații în *teatrul de situații* creat de Jean-Paul Sartre. Aceasta semnifică faptul că dramaturgul a dorit să arate că niște caractere desăvârșite sunt mai puțin elocvente decât situațiile în care omul este liber să aleagă. Cu alte cuvinte eroul pozitiv nu este atât de (co)operant precum punerea în situație a unui protagonist oarecare. De altfel, în literatura lui J.-P. Sartre nu avem de a face cu caractere excepționale, ci cu personaje obișnuite. Tipul acestor personaje este reprezentat, probabil, de Mathieu Delarue din *Drumurile libertății*; chiar numele personajului, care într-o traducere liberă ar însemna *om al străzii* (*Delarue*), trimite la un om obișnuit. Mathieu Delarue este pus în situația de a alege între indiferență și angajament, între a sta deoparte, departe de evenimentele beligerante, și angajarea în luptă directă, cu arma în mână. Nu caracterele excepționale trebuiau salvate, ci oamenii de rând, indivizii comuni. Să nu uităm că *existențialismul este un umanism*. În destule piese de teatru, pentru a nu face concesii anumitor detalii trenante de psihologie, Sartre se apleacă fără prejudecăți asupra miturilor cu subiecte ușor de recunoscut. Ca și în cazul lui Jean Giraudoux, dramaturgul Sartre rescrie miturile. În mod asemănător cu Albert Camus, angajamentul lui Sartre ajunge la cel mai elocvent mod de a se ilustra singur cu ajutorul parabolelor și al alegoriilor, care sunt, de fapt, mituri fundamentale reinterpretate, ca de pildă în *Muștele* (*Les Mouches*) sau *Cu ușile închise* (*Huis clos*). Totuși, se întâlnește la Jean-Paul Sartre o *ambiguitate a angajamentului*. Teatrul lui se deschide spre mai multe universuri: oprimații, revoltații, conștiințele culpabile, indivizii doritori să transforme gestul în act și cuvântul în acțiune. Personajele sunt puse frecvent în situații-limită doar pentru a desăvârși această transformare atunci când în limbajul lor survin concepte precum *decizie*, *responsabilitate*, *alegere*, *libertate*.

Toate ipostazele în care individul se poate manifesta sunt concentrate în nuvela *Copilăria unui șef* (*L'enfance d'un chef*) din volumul *Zidul* (*Le Mur*). Aici avem de a face cu ilustrarea câtorva moduri de încarnare a răului de-a lungul tuturor momentelor din viața unui ins până la vârsta adultă, când el se fixează definitiv în situația (postura) de *ticălos*, *mârlan* (*salaud*). *Copilăria unui șef* a fost considerată de critică un act de defulare, fiindcă Sartre poate fi parțial recunoscut în personajul Lucien. Este o defulare a răului și a cinismului care îl bântuie în ascuns pe fiecare individ.

Pe de altă parte, este sigur că Lucien este o anticipare a lui Antoine Roquentin din romanul *Greața*, atât de aproape de primul text ca dată a publicării. Ca adult, Roquentin percepe existența într-o manieră asemănătoare. În *Copilăria unui șef* se mai poate constata și o aglomerare de elemente scabroase și triviale: scabrosul și trivialitatea îi iau în stăpânire pe mârlanii lui Sartre, iar un titlu ca *Greața* pare perfect justificat prin această prismă. Pe scurt, în nuvela din *Zidul* se întrezărește fără dificultate *universul vâscos* din viitorul roman. Pentru moment Lucien încearcă să depășească această stare, conducându-se către un proiect orientat spre căutarea unor sensuri univoce, dar alunecă într-o *existență non-autentică*. Problema non-autenticului este una fundamentală la Sartre, deoarece ea semnifică inaptitudinea de a alege și, prin urmare, de „a se face", de a trece de la existența-în-sine la existența-pentru-sine, de la realitate la conștiință.

Florin Chivoci

Enescu în concert la Pitești

Cei 140 de ani împliniți recent de la nașterea lui George Enescu ar trebui să-l cufunde pe cel mai mare muzician român într-un trecut aproape legendar. În realitate, figura lui Enescu e mereu prezentă în conștiința noastră culturală, de azi sau din alte vremuri. Această urmare este întărită și de o mai veche scriere cu aspect confesiv precum *Scara vieții,* semnată de celebrul ziarist și scriitor Tudor Teodorescu-Braniște și editată postum, în 1976. Într-un capitol din opera sa memorialistică, cunoscuta personalitate argeșeană îi dedică maestrului rândurile unui episod inedit, petrecut în tinerețea sa, la Pitești.

Într-o bună zi din iarna anului 1915, George Enescu a anunțat un concert în urbea de pe Argeș. Printre admiratorii entuziaști care l-au așteptat pe distinsul oaspete la intrarea în teatrul recent clădit se afla și un grup considerabil de lăutari autohtoni. Evocarea prezenței lor nu este întâmplătoare, pentru că la finalul recitalului tocmai ei se vor arăta drept cei mai entuziaști admiratori. Printre muzicanții pe care îi amintește memorialistul, sunt de remarcat figurile fostului său coleg, Teodorescu, un lăutar care fusese „în cariera lui de viorist și de gurist apreciat mai ales în cântecele populare, el și-a luat - nu știu de unde și de ce - numele de Zavaidoc, sub care a cântat la multe restaurante din București. (...) Erau apoi frații Dumitrescu, lăutari subțiri, angajați cu «jazz»-ul lor la restaurantele de lux din București. Mai era Dură, angajat în fiecare vară la Călimănești, unde se ducea cu întreaga familie." Plini de curiozitate și nerăbdători să asculte cum sună vioara maestrului, „aceștia și mulți alții din breasla lor îl așteptau în acea seară din iarna lui 1915 pe George Enescu la ușa Teatrului comunal din orașul nostru. Când maestrul își făcu apariția, nici nu mai așteptă rugămintea lor (desigur că scena se repeta în fiecare oraș) și dădu ordin să li se dea intrarea liberă la galerie. Noi ne luasem bilete din timp și ocupasem prima bancă. Lăutarii se grămădiseră buluc în spinarea noastră." A urmat un spectacol de autentică și vibrantă artă, la capătul căruia sala a rămas în extaz: „Măiestria cu care a cântat Enescu nu o pot tălmăci în cuvinte. Oricine l-a auzit, fie și numai o singură dată, nu-l va uita toată viața. Îl văd și acum cu vioara vârâtă adânc sub bărbie, aplecat asupra ei, cu părul negru căzut în jos, făcând una cu unealta din care scotea atâtea armonii și încântări... Sala întreagă îl asculta într-o tăcere care avea ceva din clipele de adâncă reculegere. Nu se auzea nicio respirație. Numai la sfârșit, după ultima notă, se dezlănțuiau ropotele de aplauze și aclamații. Mi-aduc aminte îndeosebi de *Humoresque* a lui Dvorak.

După nenumărate bisuri pe care Enescu le-a acceptat cu bunăvoință, după aplauze și aclamații îndelungate, ne-am îndreptat către ieșire. Toți ne aflam încă sub vraja marelui muzician. Atunci am asistat la o scenă pe care n-am s-o uit toată viața. Prietenii mei, lăutarii, cuprinși de un delir în care entuziasmul se înverșunase cu un fel de desperare, strigau din străfundul rărunchilor: «Să ne spargem diblili, mă, că de nimic nu sunt bune, nici ele, nici noi!» și cu fețele încordate, cu pumnii strânși, băteau cu picioarele în pământ zdrobind parcă viorile ce li se păreau bicisnice și inutile." Fragmentul seamănă cu o patetică secvență de film, arătând prin senzații și imagini percutante ce urmări poate avea succesul; este ca un elogiu delirant exprimat de scripcari cu toată bucuria simțurilor dezlănțuite.

Mai târziu, prin anul 1934, când ziaristul Tudor Teodorescu-Braniște îi va solicita lui Enescu un interviu pentru publicația *Cuvântul liber*, unul din subiectele discuției îl va constitui chiar amintirea episodului petrecut cu două decenii în urmă la Pitești. Frumusețea întâmplării este întărită de valoarea sentimentală a aducerilor-aminte. Evocarea pasiunii si ardorii de care au dat dovadă lăutarii piteșteni la sfârșitul concertului îi vor prilejui autorului *Rapsodiei române* reflecții adânci în legătură cu destinul artistic al acestor muzicieni mărunți, care au dovedit că au mai mult aplomb, mai multă „rasă" și mai mult savoir-vivre decât toți ceilalți spectatori: „Mărturisesc că istorisirea dumitale m-a mișcat. Dezlănțuirea acelor oameni simpli și necăjiți, cu patima caracteristică rasei lor, îmi este mai plăcută decât multe din laudele pe care am avut norocul să le primesc în viața mea. Cu mai mult sau mai puțin talent, lăutarii duc muzica, bineînțeles, aceea pe care o pot face ei, în păturile cele mai umile, unde noi nu putem ajunge. Ei alină o durere și stârnesc o undă de veselie. Trebuie să știi că printre ei sunt elemente înzestrate care, cu un dram de noroc și cu mai multă școală, s-ar fi putut sălta mai sus. Unii s-au și săltat, ocupând locuri într-o orchestră sau alta. Cei mai mulți însă rămân să-și poarte cântecele pe unde pot. Ei își împlinesc datoria cu cinste și, să nu uităm, cu sensibilitate, cu multă sensibilitate..." O emfază solemnă se simte în aceste gânduri, în care chipul grav-meditativ al lui Enescu este purtat de elanul vorbirii frumoase. Dar, prin curajul de a scoate la iveală unele formulări sau atitudini nu poate fi suspectat drept un spirit ce ar avea vocație egolatră și un complex al întietății. Dimpotrivă, compasiunea pe care o arată față de public și de o anumită categorie a lui, formată din cântăreții de rând probează încă o dată cultura, harul și noblețea sa morală. O adevărată lecție de modestie, care vorbește despre tăria de care dă dovadă un mare creator în a prețui valoarea, oriunde s-ar afla în lume!

Oricine l-a auzit, fie și numai o singură dată, nu-l va uita toată viața. Îl văd și acum cu vioara vârâtă adânc sub bărbie, aplecat asupra ei, cu părul negru căzut în jos, făcând una cu unealta din care scotea atâtea armonii și încântări... Sala întreagă îl asculta într-o tăcere care avea ceva din clipele de adâncă reculegere. Nu se auzea nicio respirație.

Despre valoare și succes...

(urmare din p. 8)

proliferat și după dispariția partidului și a lui Ceaușescu.

Să stabilim, totuși, care este prototipul scriitorului de succes din România, atât în comunism, cât și în postcomunism și având o posteritate pe măsură. Literatura și cultura de la noi și românii, în general, nu-l vor uita prea curând pe Adrian Păunescu. Vânzări de carte, notorietate, promovare și auto-promovare. Un succes enorm, acoperit, în ce măsură, de valoare? O întrebare de o sută de puncte. Debutul lui Adrian Păunescu a fost al unui poet extrem de talentat care promitea o operă valoroasă. Cel mai bun volum al său, *Istoria unei secunde*, a avut un prim tiraj care a fost dat la topit, înainte de a ajunge pe piață, din pricina conținutului său subversiv. N-avem decât să presupunem că acela a fost momentul când Adrian Păunescu a înțeles că trebuie să își gestioneze talentul într-un anume fel, devenind, astfel, versificatorul militant-patriotard pe care îl știm, mâncător de rahat de anduranță pe la mesele potentaților comuniști și postcomuniști, iubit și adulat de aproape toți românii. Un detaliu semnificativ: când a fost depus în sicriul său de douăsprezece mii de euro, în holul Casei Monteoru, sediul Uniunii Scriitorilor, la vremea aceea, timp de trei zile, s-au perindat la căpătâiul lui niște zeci de mii de inși, printre care multe personalități culturale, politice și sportive. Cum-necum, am fost martor al acelui pelerinaj de o efervescență incredibilă, grație situației mele unice de scriitor cu domiciliul temporar în sediul USR. După trei zile, când Casa Monteoru se pare că n-a mai făcut față, sicriul cu poetul național a fost dus la Ateneul Român unde a mai stat o săptămână pentru ca românii să-și ia rămas bun de la el. Concomitent, în fața multor așezăminte de cultură din țară, case de cultură, teatre, biblioteci etc. au apărut în jur de o sută de monumente sculpturale, capete, busturi sau basoreliefuri, reprezentându-l pe poetul național...

Astfel, s-a încheiat un *boom* al succesului literar de la noi, de o amplitudine care nu va mai fi atinsă vreodată. Ceea ce nu înseamnă că scriitorul român nu mai are acces la succes, în perioada actuală. Avem autori autohtoni care nu se mulțumesc numai cu succesul de stimă, ci se vând în zeci și sute de mii de exemplare, adică mult mai bine decât traducerile din Houellebecq sau traduceri ale unor laureați ai Nobelului literar. De-a lungul ultimilor treizeci de ani, s-au vândut în jur de un million de exemplare din cărțile lui Pavel Coruț, pe care l-a urmat, îndeaproape, cu tiraje mari, Irina Binder, Igor Bergler, Ileana Vulpescu și alții, precum acela căruia i-am uitat numele, cu romanul *Suge-o, Ramona !,* vândut într-un million de exemplare, după care s-a făcut și un film de succes. Ce ar fi, totuși, de spus, despre acești scriitori cu succes de vânzări, în privința valorii ? În primul rând, că scrierile lor au o legătură extrem de firavă, ca și inexistentă, cu literatura.

În contrapartidă cu autorii de mai sus, avem, în momentul de față scriitori valoroși care nu doar că nu au succes, dar nu beneficiază de o minimă vizibilitate. Cine a auzit, bunăoară, de Șerban Tomșa, un mare prozator român căruia cine știe când i se va face dreptate. Apoi: Doina Ruști, Octavian Soviany, Nichita Danilov, Dan Perșa, Nicolae Stan și alții. Sper ca posteritatea le va face dreptate. Dat fiind că în România nu este nevoie de literatură și de scriitori adevărați, singura șansă a acestora de a avea succes ar fi să fie promovați, prin traduceri, la edituri prestigioase din occident, pe filiere și bani publici care, de o bună bucată de vreme, urmează o singură cale. Astfel, am ajuns la Mircea Cărtărescu, portdrapelul literaturii române de mulți ani, veșnicul promovat și propus pentru Nobelul literar. Cel mai de succes scriitor român contemporan, așadar, un succes mai aplicat decât al lui Adrian Păunescu, care, în avântul său pupicurist, a avut, totuși, o reținere să se apropie de Nobel, fie chiar și printr-o propunere a statului român, cum au fost cazurile lui Nichita Stănescu și Marin Sorescu, scriitori de certă valoare.

Pentru a ține aproape de tema acestui articol: care ar fi legătura dintre succesul lui Mircea Cărtărescu și valoarea lui. Trebuie spus din capul locului: Mircea Cărtărescu este vârful de lance al poeților opzeciști, care a debutat cu un plagiat, descoperit într-o vreme când începuse să scrie proză, în ideea de a candida cu succes la Nobel, dându-le, astfel, peste nas, celor care îl contestă. Cineva a pus pe două coloane paragrafe dintr-un prozator american care au fost transpuse în versuri în volumul de debut al lui Cărtărescu, comentat elogios, la vremea respectivă, de N. Manolescu. Cărtărescu a replicat prompt la învinuirea de plagiat: contextualismul pe care îl practică el îi permite să preia texte ale altor autori, fără ghilimele și fără să indice sursa. La edițiile următoare, însă, el a folosit ghilimele. Iată, așadar, un autor care confirmă că debutul este decisiv-hotărâtor, pentru întreaga carieră. Trecând la proză, spre a-și face mâna, probabil, Cărtărescu a scris și peste o mie de pagini de jurnal, însemnări diaristice-memorialistice și culturale care confirmă teoria că jurnalul este refugiul scriitorului care nu are ce spune. Ceea ce se verifică, iarăși, în scrierile sale așa-zis romanești care nu sunt altceva decât amestecuri indigeste de memorialistică, vise regurgitate la nesfârșit și jocuri textualiste. Și după ce mulți, inclusiv maestrul său care l-a susținut de la debut, N. Manolescu, s-au înduplecat să vadă că împăratul e gol, Cărtărescu și-a văzut, neabătut, de treabă, practicând neobosit un turism cultural incredibil, ca unic reprezentant al literaturii române contemporane, pe banii statului român.

Se impun, de la sine, o întrebare și o concluzie : ce influență are relația dintre valoare și succes asupra statutului literaturii române? Răspunsul nu poate fi decât unul singur: grație situației pomenite mai sus, datorată mai ales instituțiilor culturale de la noi, literatura română este una din cele mai mici literaturi, nu doar din Europa, ci și dintre țările foste comuniste.

Aurel Udeanu

Sfârşitul ca o încoronare! Îmi voi învinge

frica, o voi exila în pietre. Nu voi opune nicio

rezistenţă când va sosi clipa. Mă voi lăsa mâncat

până la ultima firimitură de gura lipsită de fălci

care, ziuă şi noapte, stă la pândă gata să mă

înşface. Din moment ce există, şi ea are

dreptul să existe!

Când ninge, mă simt vinovat

şi-atunci îmi place să mă pedepsesc:
cu gura plină de ţărână spun.
Şi trădez!

Ca o adolescentă îndrăgostită a trecut
acum zece zile moartea prin ziduri, a sosit
în cameră, mi-a făcut focul în sobă, a schimbat
apa trandafirilor de plastic din vază, s-a aşezat
în fotoliu. Picioarele ei - unul peste celălalt -
înconjurau Ecuatorul. Universul.

„Am nevoie de tine, aici şi acum!" mi-a zis,
după ce şi-a aprins o ţigară şi m-a privit în ochi
fix un mileniu. Fustiţa i se ridicase până hăt
sus, unul dintre cei opt sâni de omăt negru îi
ieşise ca din întâmplare din decolteu. Aproape
arăta tot ce se putea arăta. Era clar pentru ce
venise. Până şi omul de zăpadă de-afară
înţelegea.

Trăgea cu lăcomie din ţigară, scrumul îl
scutura pe covor. Am început să improvizez:
„Cel ce-ţi stă în faţă n-a sosit niciodată pe-aici.
Dorinţa ta îl extrage din creierul tău şi-l tencuieşte
cu carne putrezicioasă. Îl dotează între picioare
cu lucrul ăla care ţie-ţi lipseşte!" i-am zis. Eram
foarte prevenitor cu moartea, ştiam ce-nseamnă
răzbunarea unei refuzate. Apoi, brusc (ofensată?),
s-a risipit. Fumul rămas din ea m-a îmbrăţişat
şi nu mai ştiu nimic. Poate sosea pe pământ şi
se dădea tuturor din pură, nestinsă generozitate.
Sau, poate, avea de ispăşit. Ea ştia ce!

Nu are preţ decât ceea ce pierzi! Lumina
se îngroapă în ochii mei. Deschid fereastra,
afară ninge cu boi imaculaţi. Îngeri cu aripi
de plumb se târâsc pe străzi. Adevăr vă spun,
vine Întunericul / Orgasmul de pe urmă: mâine
cu toţii veţi fi cu mine în stomacul unui crin.
Obligatoriu, alb. Aseptic!

Să arunci totul din tine. Să dai

afară gunoiul care a ajuns până la tavan.
Să faci curat în casa ta lipsită de pereţi şi
acoperiş. Ca-n prima zi a *Creaţiei*
să fie curat în tine!

Doar într-o încăpere strălucind
de curăţenie acceptă *Golul* să intre şi să
locuiască pentru totdeauna. Este un *Gol*
cu pretenţii, dar, odată instalat în tine
definitiv, îi vei fi pururi recunoscător.
Ai şi tu un loc sub soare.

Mulţumită *Golului* şi numai *Golului*,
nu mai ai de unde cădea. Nimic nu-ţi mai
lipseşte, oriunde vrei să soseşti, dintot-
deauna te afli. Nu ai răsărit şi nu vei asfinţi
niciodată. Stai şi te scalzi în ochii vacilor
fictive din cameră tolănite pe covor.
Ţi-au păscut palmele ce refuzau să mai
mângâie femei pufoase/ gutui mincinoase.
Acum, rumegă alene. Mulţumite.

Să arunci totul din tine fără milă, cum
ai arunca gol în zăpadă un nou-născut în
decembrie. *Cel Necuprins* să poată încăpea
în tine ca atunci la Betleem într-o iesle.
Pot, Doamne, ajută neputinţei mele!

Am cerut şi mi s-a luat şi ce aveam

Am căutat şi am pierdut şi ce mi se dăruise.
Am bătut şi mi s-a trântit în nas şi singura
uşă deschisă.

Vălurile au căzut! Acum văd.
Limpede, în sfârşit! Tristeţea mea neistovită
nu este decât neputinţa de-a mă întoarce
în capul *Celui* fără un răsărit, în mintea
Celui Ce niciodată nu va cunoaşte apusul.
Extazul stingerii!

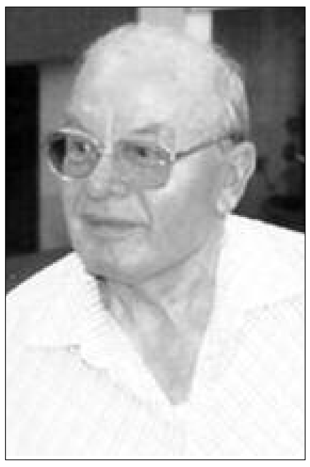
Asta merită cei căzuţi în carne! Mă voi
lăsa înhăţat de gura aia imensă care
mă însoţeşte pretutindeni. Este o gură singură
pe lume, fără stăpân, îi lipsesc forma, dinţii
şi limba, nici nu ştiu cum mănâncă. Cu spatele
înainte, de-a-ndăratelea merge şi se cască
ameninţătoare în faţa mea. Când obosesc,
m-aşteaptă să vin din urmă să mă ducă unde
doar ea ştie. Foamea nu cruţă. (A înţelege
înseamnă a ierta!)

Sfârşitul ca o încoronare! Îmi voi învinge
frica, o voi exila în pietre. Nu voi opune nicio
rezistenţă când va sosi clipa. Mă voi lăsa mâncat
până la ultima firimitură de gura lipsită de fălci
care, ziuă şi noapte, stă la pândă gata să mă
înşface. Din moment ce există, şi ea are
dreptul să existe!

Dacă cumva va ezita să mă înghită, îmi voi
introduce eu capul în bezna din cavitatea aia goală.
Până la gât, până la brâu, până la tălpi, până dincolo
de *dincolo* mă voi îndesa singur în prăpastia fără fund.
O voi încuraja, o voi implora, o voi soma să facă ce
trebuie făcut. Apoi, întunericul fi-va despicat, dat larg
la o parte - aproape orbire! *Cel Ce S*-a lăsat

bătut în cuie în locul meu mă va îmbrăţişa
nesfârşit. Dintotdeauna mă aştepta! La masă
ne vom aşeza: cu linguri de lemn, din blide de lut
pururi ne vom ospăta/ desfăta. Cu Lumină
Neînceputǎ. Trebuie, singurătatea mea!
Noi aici, dedesubt am jucat cinstit.
(Îndrăznim să credem!)

Mihai Merticaru

UŞOARĂ CA O ILUZIE

Uşoară ca o iluzie
ea vine spre tine purtând pe umeri
urcioare pline cu mângâieri,
ai vrea încă o dată să le numeri, dar
sunt închise
în ziua de alaltăieri.

dezmierdările-s pline cu miresme tomnatice
fulguind peste trupul tău gârbovit,
o ruină,
strivită de poveri de legende
ale frumuseţii atice,
în timp ce sufletu-ţi necontenit se-nclină
spre roşia-aprinsa-continua lumină.

BEŢEŞTI

Spânzurat pe-un deal de humă grasă
şi încins c-un brâu de gropi adânci,
blestemat de-o nepăsare crasă,
stă un biet sătuc căzut pe brânci.

oamenii cu faţa pământie,
cu ochii blânzi certaţi cu somnul,
urcă la deal cu pas de păpădie
ca să-i binecuvânteze Domnul.

udă câmpia cu lacrimi de foc
şi adună puseuri de junghiuri,
ascunzându-şi, cu grijă, sub obroc
tristeţea de a fi tot mai singuri.

în fiecare frunză-şi scriu necazul,
iar fiecare of e fir de iarbă
şi, ca de tot să nu le piară hazul,
le pun în poloboace ca să fiarbă.

pământul e bolnav şi răvăşit,
viţa-de-vie s-a uscat de mult,
pădurea din preajmă-i pustiu nesfârşit,
amintire-i fericirea, nimic mai mult.

cu piciorul gol în roua dimineţii
şi, toamna, prin bruma cea bogată,
orbecăiesc prin obscuritatea ceţii
şi necazurile nu se mai gată.

aceste icoane sunt părinţii mei,
bătrâni osteniţi în straie strămoşeşti,
iar satul în care nu mai zburdă miei
e satul cel mai trist, numit Beţeşti.

PULSUL UNIVERSULUI

În răstimpul dintre două eternităţi,
când noi ne ţinem de mână
şi ne trimitem, din priviri,
tandre mângâieri,
fiecare cutreierând liber
prin gândurile celuilalt,
ca într-un singur trup de bucurie,

în timp ce visurile noastre se încâlcesc,
se învolburează şi se luminează
ca o simfonie beethoveniană,
trezind foamea de zbor dincolo de
închipuire şi de porţile astrale,
printre roiurile stelare,
spre numinozitatea sub care veşnicim,
atunci se face sărbătoare în cer
şi pace pe pământ,
balsam pentru rănile nevindecate
ale planetei.

abia atunci, pulsul Universului
bate normal...

POETUL

Poetul,
rană divină veşnic nevindecată,
trăieşte în mai multe lumi
deodată,
călătoreşte pe valuri de gânduri,
prin propriul deşert,
spre ţărmuri lunatice,
în căutarea frumuseţilor
atice,
arde în flăcările focului sacru,
aflându-se într-un necontenit război
cu un simulacru
de adevăr,
se hrăneşte, în taină, cu mistere
şi cu culori din alte ere,
se rătăceşte adeseori prin lumi stelare,
de orice strâmbătate,
sufletul îl doare,
fericirea lui e o continuă neodihnă
şi lipsă cronică de tihnă,
privirea lui, luminată de amintiri ancestrale,
incendiază galaxiile
şi îmblânzeşte stihiile,
ritmurile şi rimele sale
aduc benefice corecturi dizarmoniei
universale...

Homo frustratus...

(urmare din p. 7)

prezintă un mai redus interes biologic (supraviețuire, împerechere, pericol), cu atât reprezentarea este mai complexă.

Aceste lucruri sunt poate foarte bine cunoscute cititorului. Important este să aflăm de ce, dintre toate celelalte animale, omul a atins o performanță atât de mare în capacitatea de reprezentare abstractă, ficțională, desprinsă de scopurile și interesele sale imediate biologice. Să fie oare chiar atât de desprinsă această capacitate imaginativă de scopurile biologice? Dacă însă punem această capacitate imaginativă în contextul particular al ființei umane, vom vedea că ea nu mai este atât de desprinsă de biologie și de interesele, particulare, de supraviețuire ale ființei umane. După cum se știe de la Blaise Pascal încoace și după cum Desmond Morris a demonstrat-o atât de elocvent, ființa umană este una dintre cele mai slabe, mai vulnerabile, mai fragile produse ale naturii. În genere, când avem de a face cu asemenea ființe ele vor căuta să-și compenseze lipsurile dezvoltându-și capacitatea de reprezentare, „imaginația", așa cum ne-o dovedesc foarte bine furnicile și albinele. În clasa mamiferelor – oamenii dezvoltă capacitățile în care excelează în clasa lor – furnicile și albinele.

Pe de altă parte, omul, caracterizat prin neotenie, este mamiferul cu cea mai îndelungată copilărie, în rândul mamiferelor este cel care-și finalizează maturizarea mult după ce devine complet funcțional din punct de vedere reproducător (literalmente, omul este un copil care face copii). Omul se oprește din crescut pe la 23-25 de ani (de curând, această vârstă de finalizare a dezvoltării s-a mutat spre aproape 30 de ani), iar capabil sexual devine în jurul vârstei de 14-16 ani.

Așadar, o lungă perioadă de așteptare, de internalizare a obiectului dorit, de re-prezentare a lui, de reproducere „miniaturală" a lui (sub forma de păpuși, jucării – care nu sunt altceva decât substitute ale obiectelor la care nu poate încă ajunge sau îi este interzis să ajungă.) Primul lucru pe care-l învață ființa umană este să compenseze frustrarea produsă de neparticiparea directă la practica socială (aprinsul focului, vânătoarea, împerecherea) prin introiectarea obiectului lipsă, prin vivificarea reprezentării și a obiectului substitut („păpușa", „jucăria") până la ștergerea distincției dintre simbol și realitate, până la a dobândi deprinderea de a se raporta la reprezentare ca și cum aceasta ar fi chiar obiectul real pe care-l reprezintă.

Această investire libidinală a reprezentării este cheia fundamentală care ne permite înțelegerea originii și evoluției imaginației umane. El se raportează la un obiect absent, indisponibil sau irealizabil, ca și cum ar fi prezent, apoi, pornind de la acesta, poate construi un lanț nesfârșit de reprezentări. Cum am văzut, lungimea / durata copilăriei lui explică apariția acestei intense activități a reprezentării, respectiv a imaginației – individul fiind mult timp oprit de la activitățile specifice adultului și astfel nevoit să le anticipeze, să le elaboreze și să le „manevreze", în imaginație, sub formă de reprezentări.

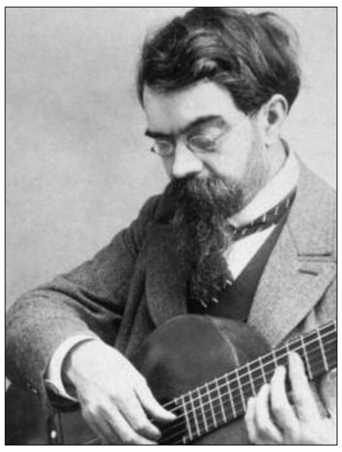
Pe de altă parte, să asemuim ființa umană cu alte animale din punctul de vedere al depozitării substanțelor nutritive ori al hranei. Omul și-a dobândit destul de târziu capacitatea de a depozita (sub formă de grăsime) aportul nutritiv adus de abundența unei mese intermitente. De asemenea, putem presupune că, mult timp, condițiile de depozitare (în adăpost) erau destul de improprii încât reacția la această neputință de a prelua, duce cu el sau depozita, s-a convertit în stocarea mintală a imaginilor privitoare la aceste momente de bunăstare. Literalmente, omul are capacitatea de a „trăi din amintiri" în vremuri de restriște, iar nu din consumarea caloriilor acumulate în stratul de grăsime. „Grăsimea" din care se hrănește omul pe timp de privațiune este „grăsimea" cerebrală, mnezică, imaginativă.

Să adăugăm la toate acestea condițiile nomadismului – și ele fondatoare – pentru omul de astăzi. Migrația, nomadismul a asigurat cele mai bune condiții ale dezvoltării imaginative a ființei umane: căci el nu poate duce cu sine decât puține lucruri. Depozitarea celor mai multe dintre acestea se face în minte, în memorie, sub formă de reprezentări. Lumea absentă, lăsată în urmă sau fondatoare, este *purtată* de tribul nomad prin poveștile, învățăturile, miturile, dansurile lui sau sub forma unor minimale simboluri, a unor substitute miniaturale (icoane, sulurile Legii etc. etc.).

Destine paralele

Isaac Albéniz și Francisco Tárrega – două personalități, o identitate muzicală

Tezaurul folcloric hispanic este de o rară vitalitate, opulență și diversitate.

Încă din secolul al XIX-lea, muzicieni din afara *Vastei Lire*, cum a fost denumită Spania, au început să exploreze această comoară artistică, Maurice Ravel acoperindu-se de glorie prin lucrarea *Boléro*. Iterativ ca formă muzicală și rafinat orchestrat, *Boléro*-ul lui Ravel a intrat definitiv atât în programele de concert ale filarmonicilor, cât și în conștiința colectivă a întregii omeniri.

Simfonia spaniolă de Édouard Lalo, uvertura fantezie *O noapte la Madrid* de Mihail Glinka și *Capriccio espagnole* de Rimski-Korsakov sunt alte exemple revelatorii ale magnetismului pe care folclorul iberic îl exercită asupra muzicienilor de pretutindeni. Devenise clar faptul că apariția unor creatori autohtoni, care să compună muzică cultă bazată pe melosul popular spaniol, era iminentă.

Aducem în discuție doi muzicieni excepționali, compozitori cu forță seminală, și anume pianistul Isaac Albéniz (1860-1909) și chitaristul Francisco Tárrega (1852-1909) care, cu generozitate spirituală și utilizând în mod ingenios capacitățile celor două instrumente armonice, au compus piese de mare însemnătate.

Reperele traiectoriei artistice ale lui Isaac Albéniz au fost de copil-minune, adolescent rebel, student serios, compozitor fecund și pianist virtuoz.

Capodopera lui Isaac Albéniz este suita pentru pian *Ibéria,* de factură impresionistă, în care melosul popular hispanic este pregnant.

Din *Suita Spaniolă nr. 1*, piesa concertantă *Sevilla* în Sol major, bazată pe folclorul andaluz, este remarcabilă, fiind transpusă și pentru trio de chitare.

În miniatura pentru pian *Tango în Re major*, scrisă inițial ca parte a suitei *España*, Albéniz etalează, în doar două minute și jumătate, o diversitate de linii melodice.

Francisco Tárrega a fost un compozitor prolific, care a dezvoltat concomitent și tehnica instrumentală chitaristică, de exemplu, pretențioasa tehnică de *tremolo,* pe care *părintele chitarei clasice* o avansează în piesa *Recuerdos de la Alhambra*. Această lucrare oferă și o textură armonică interesantă, cu *parallel chords* sau tonuri omonime, mai precis La minor în secțiunea A și La major în secțiunea B.

Același artificiu armonic apare și în piesa *Capricho Arabe*, de data aceasta pe fundamentala Re. Compusă după o călătorie tematică în Andaluzia și Africa de Nord, lucrarea degajă pasiune, mister și frumusețe. Definitoriu pentru Tárrega, *Capriciul Arab* i-a devenit creatorului său epitaf sonor.

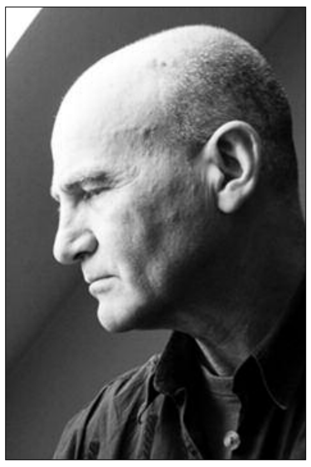
Sinergia dintre cei doi compozitori atinge un climax în piesa *Asturias,* bijuterie muzicală hispanică având la bază două teme din muzica flamenco. Albéniz a așternut pe claviatură motivele *malagueña* și *buléria* în tonalitatea Sol minor, iar ulterior Tárrega a reconfigurat piesa pentru chitară clasică cu șase corzi în tonalitatea Mi minor. Piesa *Asturias*, interpretată ca un dialog bitonal între pian și chitară, face parte din repertoriul oricărei filarmonici.

Prin urmare, Isaac Albéniz și Francisco Tárrega au adus o contribuție imensă la crearea unei superbe muzici de esență națională, care apoi a cucerit lumea întreagă.

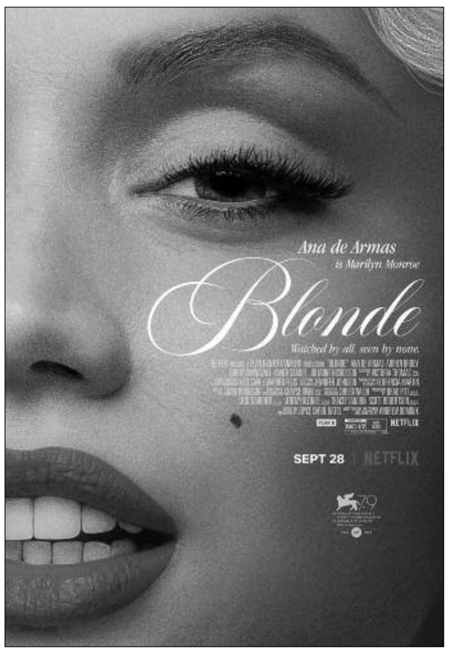
ANDREI TASE

Alexandru Jurcan

MARILYN și rochia albă

Orice biopic se vrea un omagiu, mai mult sau mai puțin reverențios. Dorința mulțimii de a intra în culisele vieții unor vedete/personalități. Cu doza știută de demitizare. Să umanizeze statuile. Să se demonstreze că au avut vicii, mistere, slăbiciuni. Scriitoarea Joyce Carol Oates a scris o carte despre Marilyn Monroe în 2000. Regizorul Andrew Dominik a ecranizat romanul și putem vedea acum filmul *Blonda* pe *Netflix*. Un film care a suscitat numeroase discuții pro și contra, deoarece nimeni nu poate ști toate adevărurile despre celălalt. Oricum, filmul rămâne o deconstrucție a sex-simbolului și ...nu poate fi evitat, trebuie văzut, e inconturnabil, recent și, dacă ai uita că e vorba despre Marilyn, ai admira o operă despre felul în care mutilează sistemul hollywoodian, cum o vedetă e tratată ca o simplă... bucată de carne, aducătoare de profit. Da, putem generaliza și atunci nu scotocim mereu în biografiile publicate, să remarcăm dacă s-a respectat adevărul. Marilyn a avut o copilărie traumatizantă, cu o mamă abuzivă, cu orfelinat, probleme psihice, abuz de medicamente, murind din cauza unei supradoze de barbiturice. Mulți critici și fani au desființat filmul, considerându-l o insultă la adresa unui star mondial, referindu-se mai ales la scena de sex oral (cu președintele JFK)... (dar mie mi se pare necesară în ilustrarea totalei decăderi). Că de ce vorbește fetusul? De ce scena de dragoste în trei e filmată în manieră transcendentală? (dar e o frumusețe vizuală magică...). Că o femeie iconică nu poate fi tratată astfel, că regina *box-office*-ului merita un altfel de omagiu.

Zece ani de pre-producție, doi ani de filmare (era atunci și covidul...), cu o revelație de zile mari: actrița Ana de Armas (cubanezo-spaniolă) în rolul titular, performanța feminină a anului. Zic: dacă nu va lua Oscarul de interpretare, atunci lumea artistică agonizează stupid! Excelent, ca de obicei, Adrien Brody în rolul lui Arthur Miller (căsătorit cu Monroe între anii 1956-1961), cu nuanțe subtile, elegante, inefabile. Apoi crizele de pe platou, obsesia focului, rochia albă, lascivă, suflată de vânt, obsesia tatălui necunoscut, coșmaruri, viziuni, telefonul morbid ca un scâncet de copil (avorturile...), vome și aplauze frenetice, fanii, ca o junglă oribilă... guri căscate, cu limbile uriașe, devoratoare, pahare, alcool, pastile... O recuzită a degradării fizice, un revers malefic. Ce știa mulțimea despre sufletul ei? Mereu pozată, urmărită, dorită, într-un carusel al circului uman. Imaginile color devin deodată în stilul alb-negru, în tribulații reversibile – amintiri, autenticitate, ficțiune. În mijlocul unei scene tensionate, ecranul devine negru, ca în filmul *Bleu* (tehnica *fade to black)*.

Un film de o inedită brutalitate vizuală, senzorial, violent, hipnotic, oniric, bulversant, în forma unui *thriller* psihologic, cu brize din David Lynch, care trebuie văzut neapărat, acasă, în pijama, fără xanax sau antidepresive.

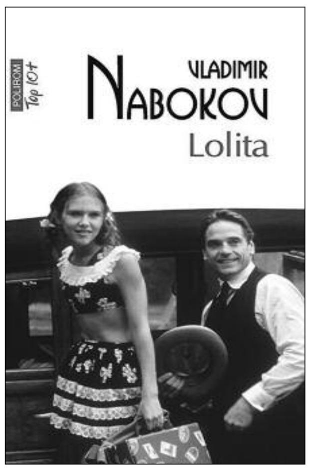
...dacă ai uita că e vorba despre Marilyn, ai admira o operă despre felul în care mutilează sistemul hollywoodian, cum o vedetă e tratată ca o simplă... bucată de carne, aducătoare de profit.

Natalia Onofrei

„Lolita” – capodoperă sau roman de duzină?

...personajul-narator nu are vreo revendicare de ordin moral ori social – dreptate, libertate, credință, iubire legitimă, dileme existențiale cum ar fi sensul vieții, frica de moarte și altele asemenea.

Hai să încheiem cu acest roman-așa zis controversat, care pe mine nu m-a pus foarte adânc pe gânduri decât din perspectiva faptului că este recomandat și calificat drept „capodoperă”.

Să ne amintim ce înțelegem prin acest termen, „capodoperă”. Nu voi aduce definiții din toate dicționarele online sau pe hârtie care s-au scos până azi, ci voi sintetiza în felul următor: este considerată capodoperă o operă de artă realizată într-o formă estetică excepțională, care pune probleme universal umane, existențiale – libertate, dreptate socială, dragoste, credință și ateism, bine și rău, ipocrizie și onoare, suferință și fericire, moarte și nemurire etc.; cu alte cuvinte, subiecte comune ființei umane, universale în timp, spațiu geografic și culturi dintre cele mai diferite. De fapt, trebuie să amintesc faptul că titlul de capodoperă nu se poate atribui unei opere de artă decât în timp, dacă își dovedește, confirmă și reconfirmă caracterul universal și i se recunoaște, peste generații, și forma estetică de excepție.

Ca să putem numi o producție culturală, în cazul de față o scriitură, capodoperă, trebuie mai întâi să stabilim dacă poate fi încadrată la opere de artă. Nu vreau să vă plictisesc inutil cu alte definiții dar, din punctul meu de vedere, romanul „Lolita” nu poate fi considerat nici o operă de artă oarecare, fiindcă am pretenția de la un asemenea produs cultural să constituie expresia estetică a unui conflict uman interior, definit prin necesitatea integrării în ordinea socială și incapacitatea adaptării la aceasta, și având o revendicare umană legitimă universală. Ca să mai fie și capodoperă, trebuie să treacă testul timpului, al spațiului geografic și al culturilor celor mai diferite – adică să aibă atributul universalității.

Totuși, să admitem că putem considera operă literară orice scriitură într-o formă estetică, care are un caracter deschis, adică să nu fie tezistă – cu caracter politic, militant, ci să ofere o perspectivă nepărtinitoare asupra vieții/subiectului tratat, din care cititorul să poată să ia ce vrea, în funcție de cât îl duce capul.

Lolita este o scriitură într-o formă estetică elevată, rafinată chiar, și deschisă la limita de jos - prin apariția episodului cu Miss Pratt - atât cât să nu fie acuzată de tezism – de părtinire, adică. Întreg romanul este confesiunea unui individ educat, cult și rafinat care admite că are o pasiune bolnavă pentru fetițe și un dezgust pe care nu-l ascunde pentru femeile mature, considerându-le ofilite chiar și pe cele de șaisprezece-șaptesprezece ani.

Onest, autorul, prin personajul-narator, recunoaște că nu este vorba despre o poveste de dragoste reciprocă, explică detaliat cum siluiește fetița de doisprezece ani, cum o ține sechestrată, o șantajează, o forțează, o mituiește sau o lingușește ca aceasta să-i ofere partide de sex. Nici măcar o clipă nu pretinde că ei îi place, că îl iubește sau îl dorește și, de asemenea, admite, în acea conversație cu directoarea școlii, precum și în finalul romanului, că a traumatizat copilul și că i-a distrus viața. Acest lucru mă scutește de a mai aduce argumente științifice în sprijinul afirmației că un copil de doisprezece ani abia iese din perioada latentă și începe să-și exploreze sexualitatea și erotismul, să le conecteze cu emoția (iubirea), încrederea, parteneriatul egal și echilibrat, bucuria, dar și responsabilitățile care decurg din activitatea sexuală, că o asemenea legătură este nefirească și produce daune psihice (și fizice, după caz) ireversibile unui copil, deci este un rău din toate punctele de vedere. Autorul o spune singur, cu detalii.

Așadar, personajul-narator nu are vreo revendicare de ordin moral ori social – dreptate, libertate, credință, iubire legitimă, dileme existențiale cum ar fi sensul vieții, frica de moarte și altele asemenea. Romanul este o înșiruire redundantă și obositoare de scene erotice și descrieri ale corpului unei fetițe fără sâni, fără forme și fără păr în zonele erogene, ca la persoanele maturizate sexual, scene și descrieri reformulate în cele mai ingenioase feluri, înfrumusețate cu cele mai diverse metafore, fără să conțină cuvinte tari, pe care noi le numim, colocvial, vulgare. De asemenea, are o scenă care sugerează erotismul prin canibalism – spune că i-ar plăcea să întoarcă fetița pe dos la propriu, să-i sărute uterul pe interior, să-i miroase ficatul, să-i lingă rinichii etc.; un alt episod, destinat unei alte categorii deviante, este cel în care savurează o partidă de sex cu copilul având febră, fiindcă poftea să-i simtă sexul, neacoperit de păr, fierbinte.

Aceste episoade repetitive, care nu au sens în economia literară a textului, pot fi doar un pretext pentru cititorul „care îi seamănă” naratorului-personaj și căruia acesta i se adresează în mod direct în nenumărate rânduri, reiau – aceste scene pot fi un pretext de autogratificare în intimitate pentru un anumit tip de cititor – de a se autosatisface, identificându-se, măgulitor, cu pedofilul cult și rafinat.

Printre aceste scene, autorul mai presară episoade, pe care nu le tratează ca pe niște probleme sociale, culturale sau filosofice, ci numai ironizează ipocrizia conservatorismului și superficialitatea noii culturi pop care subjugă noua generație, dar o face numai ca să scoată în evidență educația rafinată și cultura personajului Humbert, poliglot și practicant desăvârșit al sportului nobililor – tenisul.

Cam atât despre conținutul, subiectul și forma estetică a romanului „Lolita”.

Daaarrrr! În ce constă genialitatea lui Nabokov? Pentru că scriitorul are o sclipire de geniu. Romanul a fost publicat în 1955, în perioada în care stătea să explodeze revoluția sexuală, când și în State, și în Europa, în mod clandestin, se filmau deja filme pornografice cu copii, pornografie amestecată cu canibalism, cu sex în grup, cu public și alte feluri de perversiuni. Nabokov, un tip realmente inteligent, cu simțul istoriei și al socialului, format în Anglia decadentă interbelică, unde s-au clocit cele mai radicale (să nu zic demente, mă abțin) idei, a intuit că această bubă va pocni și că va ieși la lumină într-o formă sau alta. Atunci, indiferent dacă a fost pedofil sau nu (eu cred că da), a decis să arunce pe piață un asemenea roman și s-a umplut de bani atât de tare, încât s-a mutat înapoi în Europa și a trăit într-un hotel de lux, pe un etaj întreg, până la moarte.

În 1960, la cinci ani de la publicarea romanului, a fost lansată pe piață pilula anticoncepțională în RFG, iar în scurt timp și în RDG. Aceasta a fost ultima scânteie necesară pentru a se produce explozia revoluției sexuale – știți toți ce a urmat. Prezervativul a fost ca un bonus, mai târziu.

În 1968, niște intelectuali francezi de stânga, printre care și Sartre, Simone de Beauvoir, Michel Foucault, criticul literar Roland Barthes, Jacques Derrida și alții la fel de cunoscuți, semnează o scrisoare publică în care cer dezincriminarea sexului cu copii de doisprezece ani. Nu discutăm acum moralitatea acestui demers, aceasta nefiind măcar o chestiune de etică, ci una medicală, ci vreau să analizăm puțin contextul: dacă Nabokov ar fi lansat „Lolita” peste zece ani, după explozia revoluției sexuale, după ieșirea publică a acestor intelectuali de stânga cu scrisoarea lor deschisă (unii dintre ei de necitit), ar mai fi înregistrat același succes nebun „Lolita” la publicul eliberat de sub capacul bine înșurubat al unei oale sociale de presiune, ar mai fi fost considerat romanul capodoperă și s-ar mai fi umplut, oare, autorul său de bani?

Modestamente, cred că, dacă nu ar fi fost primul de acest gen, anume în acel context istorico-social, zece ani mai târziu „Lolita” ar fi fost un roman banal, parte din puhoiul de romane banale, scrise mai bine sau mai rău în scop comercial și defulant simultan, pe această temă, cu șanse mari să fi rămas neobservat la nivel mondial sau chiar național.

Pentru a face o comparație răutăcioasă, apropo de capodopere care rezistă în timp (vremuri și vremi), în spații geografice și culturale, ca subiect existențial uman universal, aș vrea să vă amintesc că, în același timp, Mihail Bulgakov scria la Moscova „Maestrul și Margareta”.

Christine Bernadette Rousseau

cronici

Julien Caragea sau poezia ca o duminică post-restant

În prezentarea cărții poetului Julien Caragea «Duminici post-restant» aș începe cu un vers-cheie, un vers care plutește parcă peste fiecare pagină: „Speranța de a fi copilul unui clopot moare ultima”(„Aplauze uitate la vestiar”). Și eu, citind poemele, m-am trezit că plutesc prin universul poetic al autorului. Uneori m-am oprit mai mult asupra câte unei poezii, alteori eram nerăbdătoare să aflu ce urmează, pentru că, după părerea mea, poeziile din această carte formează o „horă” prin înlănțuire atât de fond cât și de formă. După versul dat exemplu mai sus, aș continua cu poezia „Reglarea ștergătorului de parbriz”: „Era o zi incertă, veche,/Ca o carnație vascularizată de ureche de elefant,/Și eu trebuia să-mi caut o casă, un cer înalt/.../Era o zi nervurată. Abia ajungeam.”, poezia e surprinzătoare prin acea comparație a zilei cu carnația vascularizată a urechii de elefant. Există comparații care îți rămân în minte multă vreme. Acest lucru se va întâmpla și cu comparația din poemul prezentat mai sus, cel puțin așa mi se va întipări mie în minte.

În loc de „Cuvânt înainte” poetul decide să ne prezinte o poezie – singura din volum cu titlul pus la început și care are o notă la final. În notă, poetul Julien Caragea ne oferă date despre planta „Herbe aux aveugles” – denumire care mă face să îmi imaginez de ce această plantă a primit în franceză denumirea de „iarba orbilor” – aici imaginația mea fabulează; dar nu e cazul să descriu până unde ajung cu imaginația mea – ci să vă spun, dumneavoastră, cititorilor, că autorul ne vorbește despre plantă ca și cum ar fi o ființă omenească: „Am vrut s-o retez cu sapa,/Era înspre chindie, atmosfera se răcise și deja îmi strecura în artere neliniștile toamnei ce va veni,/Atunci dumneaei m-a cercetat cu o privire arogantă, plină de o forță capabilă cu lesniciune să desfidă orice încercare de ripostă, să intimideze și să pună la punct fie și incipienta manifestare a dignității mele, demontând și minimalizând orice demers al meu existențial, vădindu-i inconsistența și ridicolul insurmontabil,/O privire conjugată, care era a bacelor acelora mărunte și negre adunate mănunchi,/Evident ca n-am mai tăiat-o, am aruncat aiurit sapa din mână și m-am retras răvășit în casă,/Deja, dintr-odată, se făcuse frig.”(„la rostrul unei bozii dispuse lângă drum”).

Pe poetul Julien Caragea mi-l închipui (din ceea ce scrie, pentru că altfel nu l-am cunoscut față către față) a fi un fel de Moromete meditând la o realitate clar-obscură, pe care o transpune într-un fel propriu de proză poetică: „Dimineață posomorâtă,/Un butuc taman la decapitatul orătăniilor/... /trăisem prea mult, Pe urmă, vântul mă căuta, bocind ca un orb care și-a pierdut câinele...” („Căutând la un radio vechi Europa liberă”).

Un lucru mai rar întâlnit este faptul că titlurile sunt așezate la final de poezie, ca niște stâlpi sculptați ce susțin scrisul: „Locuitorul valizei →

Maria Mona Vâlceanu

La Curtea lui Urmuz

Incitant titlu (*La Curtea lui Urmuz*, vol. III, Editura *Biscara*, București, 2022), mai ales că se apropie Anul Urmuz, 2023, când se împlinesc 140 de ani de la naștere – 17 martie 1883, Curtea de Argeș, și 100 de ani de la moarte – 23 noiembrie 1923, București. Cartea urmează unui dublu serial cu același titlu, apărut în *Argeș Expres* și *Săgetătorul,* tabletele respective fiind strânse apoi în două volume apărute într-o elegantă ținută grafică la Editura *Ars Docendi* din București în 2020 și 2021.

Acest al treilea volum cu același titlu vine într-un moment fericit, când, în prezența primarului Orașului Regal, a vicepreședintelui Consiliului Județean Argeș, a deputatului ing. Nicolae Pavelescu și al unui grup numeros de scriitori, artiști plastici, jurnaliști din București, Curtea de Argeș, Pitești, Rm. Vâlcea a fost dezvelit Monumentul *Urmuz*, pe Bulevardul Basarabilor, în locul în care a fost cândva casa în care s-a născut celebrul avangardist.

Aceste scrieri pot fi privite ca un amplu eseu divizat în 77 de tablete (număr favorit) cuprinzând reflexii, gânduri despre realitatea socială, politică, economică, dar și multe incursiuni în istorie, aprecieri asupra cărților și revistelor apărute, dar toate au în substrat un îndemn: a rămâne vertical în bătaia vremurilor tulburi, în lumina lui Dumnezeu, a-ți iubi Țara și Neamul, a rămâne ancorat în Cultură ca mod de existență. Într-un simplu, dar elocvent *Cuvânt înainte,* autorul, acad. Gh. Păun, ne informează asupra conținutului: întâmplări de pe Argeș în sus sau din lume, cum ar fi globalizarea și pandemia, progresismele și politichia, cărți, idei multe, dar nu neapărat mărunte.

Aceste tablete respectă regulile de aur ale revistei *Curtea de la Argeș*, între care amintim că știința este parte a culturii și că frumosul trebuie respectat și cultivat, încât există prezentarea unei istorii cât o enciclopedie (*Istoria hidroenergeticii românești*), fața întunecată a energiei solare, un manual al tranziției energetice față de muntele, rai și iad, carte aparținând profesorului Valentin Retevoi, inima Salvamontului din Nucșoara, Argeș (citiți cartea ca să nu uitați muntele și să-l respectați, este mesajul). Revenind la tableta despre manualul tranziției energetice, mai exact cartea *Schimbările climatice și tranziția energetică. Spre un viitor verde al Terrei* (acad. Nicolae Anastasiu și Doru Cătălin Morariu, Editura *Academiei Române*, 2021), să vedem o mostră din felul cum este prezentată problema aceasta atât de importantă de când Pământul are febră: *Lucizi ca niște profesioniști ce sunt, autorii, informați până la ultimele publicații apărute în domeniu, punctează... paradoxurile etapei curente, heirupismul U.E., reticența marilor poluatori planetari, lentoarea politicienilor români, progresele științifice, dar și imperfecțiunile tehnice, costurile tranziției și încă multe altele spre informarea cititorului.*

Gheorghe Păun este contemporan cu tot ce se întâmplă în România de azi, de la reviste (recunoaștem sub titlul BLA interesanta revistă *Bucureștiul literar și artistic*, condusă de la fel de inimosul scriitor și jurnalist Florentin Popescu), apoi revista *Sud* de la Bolintin Vale și, bineînțeles, prezentarea revistei *Urmuz,* apărută inițial la Câmpina sub direcția lui Geo Bogza ca revistă de avangardă și reeditată în ultimii ani tot la Câmpina.

Dar putem începe prezentarea cărții cu cele două tablete intitulate *Un monument, lui Eminescu*, în care este vorba despre cele două volume semnate de Alex Ștefănescu, *Eminescu, poem cu poem. La o nouă lectură*, Editura Alfa, 2017, 2019: *Un critic binecunoscut, cu operă, activitate și personalitate, a petrecut șase-șapte ani, mai ales noaptea, citind vers cu vers toate poemele din ediția Perpessicius. Sunt în carte destule fraze care vorbesc despre supraomul Eminescu... în analiza* Scrisorii I *găsim: ”Urmează douăzeci de versuri fără egal în poezia lumii, douăzeci de versuri care ne taie respirația prin frumusețea lor și, în același timp, ne înfricoșează, conținând un secret pe care ar fi fost bine, poate, să nu-l aflăm: La-nceput, pe când ființă nu era, nici neființă...”* Entuziasmul academicianului jurnalist se transmite și cititorilor, prin adresarea directă: *V-am făcut curioși, ați devenit interesați în a parcurge cărțile? Va fi o revelație, o sărbătoare aproape sacerdotală, o reinițiere/reîntemeiere în eminescianism. O cuminecare întru românism.*

Dar așa cum sugerează și titlul, cele mai multe secvențe ale cărții sunt dedicate scriitorului avangardist, concetățeanul nostru, cum îl numește adesea, de la *Urmuz, 1970*, tabletă în care este prezentat volumul *Urmuz. Pagini bizare* editat de Sașa Pană la Editura Minerva, București, 1970, dar se menționează că prima ediție a ”operelor complete” urmuziene a fost realizată tot de Sașa Pană în 1930, dar și monografia lui Nicolae Balotă, Editura Dacia Cluj, Constantin Cubleșan, *Urmuz în conștiința criticii*, Editura Cartea Românească, București, 2014. La ora aceasta dispunem de o ediție critică a operei lui Urmuz, *Schițe și nuvele aproape futuriste*, aparținând lui Ion Pop, există și masivele volume exegetice *Urmuz sau despre paradox*, de Lucian Costache, Editura *Zodia Fecioarei*, Pitești, 2020. Titlurile dedicate lui Urmuz se adună încet, dar sigur, apoi sunt notații despre compozitorul Urmuz și marea lui pasiune pentru muzică, ilustrată cu un citat din Vasile Voiculescu: *Lăuntrul sufletesc al omului era frământat de alte aspirații... Timid în fond, el nu le-a spus nimănui. Le-a destăinuit aici-acolo în compozițiile lui muzicale, și mai rar în proza lui enigmatică... Urmuz a dus cu el în mormânt o taină mare și un mare talent necunoscut.*

Remarcabile sunt două tablete intitulate *De la Marcus la Urmuz prin paradox*, I, II, din care reținem: *Pe scurt, Urmuz ne dă încă mult de lucru – iar Profesorul Marcus ne sugerează multe instrumente de lucru. Doi clasici, două universuri, doi înainte-mergători.*

Lumea încotro? Se întreabă cu vădită îngrijorare savantul și scriitorul și merită reproduse aceste rânduri pentru a putea medita asupra lor: *Terorism, migrații, pandemii, încălzire globală, sărăcie, prețuri care o iau razna, agresiuni sau veritabile războaie, mișcări progresiste, neo-marxiste și neo-naziste, manipulare, corectitudine politică și cancel culture, supraveghere digitală, peste toate spectrul trans- și post-umanismului, chiar dacă vag definite, înfricoșătoare indiferent de definiție... Doamne, ocrotește-i pe oameni, câtă vreme mai pot fi numiți oameni, apără-i de ei înșiși și de creațiile lor ”inteligente”!* O completă descriere a problemelor lumii contemporane în doar câteva rânduri.

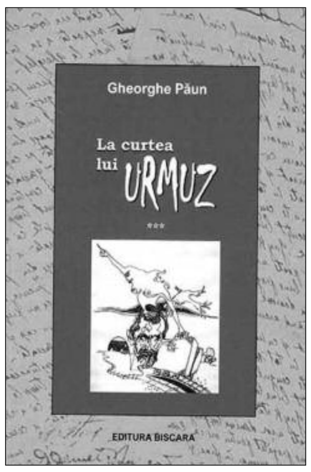
Și totuși ceea ce leagă, ca un fir roșu, toate aceste piese este un optimism sănătos, o dorință a binelui transmisă din generație în generație și pe care acad. Gh. Păun ne-o transmite la rândul său, probăm cu o mostră din tableta *Orașul nostru* (să vedem orașul ca spațiu al viețuirii al nostru, al tuturor): *Nici nu-i amintesc pe demolatorii de profesie, că avem și din ăștia, ”cavaleri ai molozului” îi numeam elegant undeva, cu aceștia m-am războit, îi trimit în plata Domnului. Ca la alegeri, miza sunt ”nedecișii”, cu prezumția că ei citesc ziarul: haideți să construim, domnilor! Orașul e al nostru! Să ni-l facem mai plăcut nouă și plăcut copiilor noștri, și, cine știe, poate vor trăi lângă noi, în oraș...*

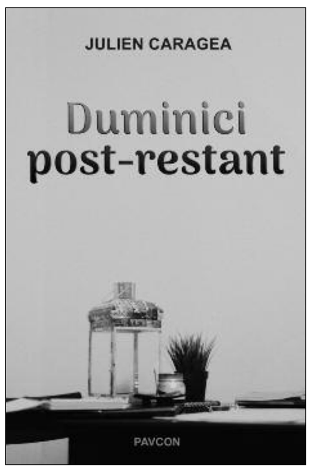
Toată această carte pe care o avem în discuție are la bază un anumit mod de a privi lucrurile, pe care autorul ni-l dezvăluie: Apoi o mărturisire ”metodologică”: *nu știu de unde-mi vine, de la curiozitatea* Săgetătorului, *de la deschiderea matematicianului sau pur și simplu din aplecarea ludică, dar ori de câte ori aud o afirmație neașteptată, aparent șocantă, devin interesat, curios, intru în joc. Nu o resping, ci mă întreb moromețian: ”pe ce te bazezi, domnule?”.* Ironia ca mod de a privi lucrurile este uneori asociată cu ludicul și adesea prezentă, cenzurată la timp cu însemnări de genul: ... *mi s-a terminat spațiul și nu am parcurs nici jumătate dintre însemnările cu trăsnăi de pe partea globului unde oamenii viețuiesc cu capul în jos...*

Ne pun pe gânduri și amintirile despre viitor, dar și Parisul... capitala României, fiindcă lista suprarealiștilor din Paris începe cu Tristan Tzara urmat de Victor Brauner, Ilarie Voronca, Gherasim Luca, Paul Celan, Gellu Naum, Benjamin Fondane, Sașa Pană, Ion Vinea.

Sunt multe probleme grave pe care le semnalează autorul, plecând de la o carte despre transhumanism (*Transumanismul decriptat: Metamorfoza navei lui Tezeu*, 2020, Editura *Doxologia*, Iași), alarmantă imagine a postumanismului, omul cyborg, un hibrid al tehnologiei și biologiei, omul augmentat, împins prin chimicale, adausuri mecanice sau electronice către omul care nu îmbătrânește. Dar cartea se încheie sub genericul *Toți oamenii sunt frați*, lansat încă de Confucius și reamintit nouă și azi de volumul cu același titlu al sinologului Constantin Lupeanu. În ciuda erudiției sale și pe alocuri a tehnicității cărții, Gh. Păun se lasă atras de miracolul vieții și ne lansează și nouă uimirea sa. *Viitorul ne poate descifra multe taine, cu condiția ca, cheile viitorului să fie în mâna unor oameni adevărați: celulele noastre conțin mai multe ”înscrisuri genetice”, dar sub forma unui palimsest extrem de complex, cu straturi adăugate de-a lungul mileniilor. Pentru o clasă precisă de întrebări, genetica este o veritabilă ”mașină a timpului” - totul e să-i punem întrebările potrivite și să lăsăm profesioniștii – nu ideologii/politicienii - să se ocupe de căutare și interpretarea răspunsurilor.*

Într-un simplu, dar elocvent Cuvânt înainte, autorul, acad. Gh Păun, ne informează asupra conținutului: Întâmplări de pe Argeș în Sus sau din lume, cum ar fi globalizarea și pandemia, progresismele și politichiia, cărți, idei multe, dar nu neapărat mărunte.

→ de purpură”, „Bucuria unei presupuse crime”, „Încheiere precaută a nasturilor”, „Autoportret cu boccea flaușată”, „Turmă de oi asteptând sosirea fanfarei”, „Aplauze uitate la vestiar”, „Copilăria unui nasture de sticlă”, Trans-american de deochi”, „Crinolina bunicii colonizând planeta Marte”; și exemplele pot continua.

Creației poetice din această carte îi este caracteristică ironia, amară uneori, esențializarea. Dar și o sensibilitate aparte, o sensibilitate ca o haină întoarsă pe dos după ce a fost udată de ploaie, și îmbrăcată, de astă dată, așa, neconvențional: „Ca să reglezi temperatura și viteza otomobilei cu motor de motoretă,/Unificând înălțimile cu baza râpoasă,/.../E suficient să crești, în vale (și să-i vizitezi uneori) puișori de găină, puful lor are coloritul savuros al coajei de azimă miruită cu must de paradaise și coaptă-n țest de lut...” („Groapa cu bibelouri”).

Citind și recitind volumul, mă urmărește impresia că ar fi scris într-un spirit sorescian, hibridat cu stranietatea și fantezismul specifice lui Julien Caragea: „Veneam cu doi fluturi în mână, Două găleți pline cu înserare palǎ și lună,/Aripi fine, gulere de cămeși chitite în lada de zestre, pleoape albe lipite de ferestre,/Ninsori ovine, pale făine,/Din țoală scoală, afară ieși, Se-ntoarce mortul, revine taica, Vesel răsune după gard balalaica.” („Zi de târg”).

As putea încheia, pretențios: „Concluzionez că...”. Dar pare emfatic, și nu prea mi se potrivește. Așa încât prefer să-mi finalizez scurta prezentare împărtășindu-mi presentimentul că voi continua, în mintea și în inima mea, poate involuntar, îndelungă vreme să reflectez la aceste „Duminici post-restant”.

Mihai Barbu

O călătorie în timp, înapoi cu un veac...

Pe străzile Regele Ferdinand I, Regina Maria și Mihai Viteazu din Orașul Încoronării

Woody Allen imaginează, într-un text faimos (e vorba de *Cum am sedus-o pe doamna Bovary pentru 40 de dolari*), o mașină a timpului care, contra unei sume modice plătite proprietarului, te trimitea în ce secol voiai și unde ai fi vrut, instantaneu, să te trezești. Primul client a vrut să fie trimis în romanul *Doamna Bovary,* la o pagină anume, acolo unde eroina, deznădăjduită, tocmai era părăsită de amant. Eroul nostru reușește să o seducă, vorbindu-i, în cuvinte meșteșugite, de lumea din care venea. Visele și aspirațiile femeii erau, odată cu sosirea noul venit în inima ei, satisfăcute pe deplin. Povestea lui Woody Allen e ingenioasă, fără îndoială, dar ești curios cum se va sfârși, în cele din urmă, această aventură în spațiu și timp. Și iată că în America, într-o prestigioasă facultate de Litere, studenții care îl studiau pe Flaubert erau foarte intrigați de apariția în roman a unui personaj straniu, un aventurier evreu care dădea peste cap toată intriga cărții. La fel și finalul... A venit vremea, dragi concetățeni, să apelăm și noi la această mașină a timpului și să plonjăm, cu o sută de ani în urmă, în Alba Iulia anului 1922 și să fim în preajma Reginei Maria. N-am ales întâmplător anul și locul călătoriei noastre. E anul încoronării Suveranilor noștri Ferdinand și Maria, iar Alba Iulia a fost aleasă, în detrimentul Bucureștiului, drept Capitală a încoronării...

Am vizitat, la pas, străzile care poartă numele întregitorilor de neam și țară. Dar cum va fi, oare, Ziua cea Mare? Asta am aflat-o de la dl. B. Murgulescu - membru în Comisia pentru încoronarea suveranilor: „După cetirea proclamației, Majestățile Lor, însoțite de înalții oaspeți și de cortegiul regal, vor merge și se va da un banchet oficial în Sala Unirii”.

Ce putea face, în 1922, Părintele orașului cu un milion de lei...

Alba Iulia e în prag de Marea sărbătoare. Primarul orașului, dr. Aurel Sava, tocmai s-a întors de la București, unde a fost primit de Comisia pentru încoronare. Acolo, datorită puterii lui de convingere, a primit un milion de lei pentru a schimba fața orașului său. Ce va face cu ei? Ei bine, ne-a povestit dl. Sava, părintele orașului, că are patru obiective prioritare de regulat. „Eu cred că ceea ce strică mai mult orașului nostru e aspectul trist de lângă gară, cu primitivele bordeie țigănești, de aceea am socotit că în primul plan al lucrărilor să luăm mutarea acestor locuitori, în altă parte a orașului. Astfel, unul din aspectele dăunătoare orașului va fi pentru totdeauna sistat. În al doilea rând vom regula canalul - iar în centrul orașului va fi chiar betonat. Astfel am fi scăpați de a doua plagă a orașului nostru. Apoi vom schimba complet parcul orașului, transformându-l într-un parc vrednic de orașul nostru. Îngrădirea se va face - după posibilitate - din zid betonat în care vor fi înfipte gratii, astfel că acest parc, părăsit, va deveni un juvaer al orașului nostru și va fi un adevărat loc de recreere. În urma deselor circulații cu autocamioane, drumul spre gară s-a stricat, noi vom regula acest drum, făcând astfel posibilă circulația regulată. Cu executarea acestor lucrări e însărcinat dl. arhitect Ștefănescu care va și sosi, în zilele acestea, pentru începerea imediată a lucrărilor.” Din păcate, cererile d-lui primar pentru renovarea completă a orașului nu au fost aprobate, motivându-se că starea financiară a Statului nu permite aceasta. În orice caz, ceea ce s-a putut câștiga pentru oraș, s-a ajuns numai cu îndărătnicia proverbială a d-lui Primar și cu stăruința lui. Dumnealui a motivat că orașul, așa cum e azi, nu întrunește cerințele unui oraș de încoronare. Cum arăta Orașul Încoronării în urmă cu un veac? Pentru a spune povestea, l-am străbătut, la pas, pe străzile Regele Ferdinand I, Mihai Viteazu și Regina Maria. *Dosare, gante de mână și portmoneie pentru domni și dame, lucru durabil de mână se află la legătoria Sabin Solomon, Calea Regele Ferdinand I, nr. 3. Tot aici se execută, cu preț convenabil, ori ce fel de legatul registrelor și cărților în pânză și în piele.* Ne-am propus să-l căutăm mai târziu, mult mai târziu, pe dl. Sabin Solomon și să aflăm, înainte de toate, un loc unde să ne astâmpărăm și foamea, și setea. Am avut de unde alege... Noi am găsit, la o repede ochire, patru localuri care ne făceau, insistent, cu ochiul. Restaurantul „Parc” (Petru Truția) a fost primul dintre ele. „Parc” e un local *unde se mâncă și se bea bine, unde găsești Bucătărie națională și străină plus o cofetărie de primul rang. Sălile sunt mari și sănătoase iar Vinurile cele mai excelente, sunt și noi și vechi.* Al doilea local ne-a atras cu o reclamă pentru Alba Iulia, dar și pentru împrejurimi: *N-ai unde să-ți potolești setea/ Pe căldura asta? La* ***Folkend*** *în Europa Orice băutură are. Halba lui e gulerată/ Și e rece, de minune,/ Alba Iulia și jurul/ E pătruns de-al lui renume.* Al treilea local care ne-a ieșit în cale era unul dotat și cu muzică de petrecere: *La Restaurantul* ***Europa*** *ai parte de mâncări și beuturi alese. Zilnic sunt concerte serale ale vestitului Primaș ARADI JANCSI.* Ei, dar în ceea ce privește reclama, nici Dionisie Iosof nu se lăsa mai prejos. Oferta lui e valabilă toată ziua: *Nu uitați, în orice timp din zi, a cerceta* ***Noua Bodegă*** *a lui Dionisie IOSOF! din Piața Mihai-Viteazul, în colțul străzii Regina Maria. Aranjament modern, mâncări și beuturi excelente. Prețuri moderate.* Pentru profesioniștii într-ale trasului la măsea, reclama d-lui Ionas era imbatabilă: ***Fabrica de spirt*** *a lui ADOLF IONAS, cunoscută de toată lumea, vinde cu prețurile cele mai moderate, în mic și în mare, Marfă bună și seviciu prompt. Cea mai veche fabrică de spirt din jur.*

În Anul Încoronării, Pușcaș junior vopsea, *cu garanță, tot felul de Blănuri din piei de vulpii, pisici sălbatice, vidre, piei de miel etc.*

Cu domnul primar ne-am reîntâlnit, inevitabil, lângă un magazin de ștofe. Împreună am citit, pe geam, următoarea **Înștiințare** (care nu era din partea Primăriei, cum am crezut noi, ci venea din partea unui întreprinzător de pe strada Mihai Viteazu): *Au sosit tot felul de Ștofe bărbătești de calitate bună, cu preț redus, precum și ștofe pentru costume de damă la* ***Magazinul O. SZEGO*** *(Piața Mihai Viteazu) Tot aici au sosit costume bărbătești de prima calitate, croite elegant. Postăvărie renumită, asortată cu marfă din Viena.* E clar că dl. dr. Aurel Sava voia să ia parte la Ceremoniile Încoronării ca scos din cutie. Acolo, în fața magazinului d-lui O. Szego, dumnealui ne-a destăinuit că, la București, n-a primit doar un milion, ci și câteva sarcini concrete, înafară de cele edilitare. “În decursul petrecerii mele la București, am avut o întrevedere cu pictorul P. Costin, care m-a încredințat că, pentru cortegiul istoric, înainte de încoronare cu 5 zile, să aduc din Munții Apuseni 60 de Moți cari vor forma **Oștirea lui Horia** și alți 50 pentru **Oștirea lui Avram Iancu**. Iar pentru carele alegorice, am fost încredințat să aleg 10-15 fete frumoase din Ardeal. Tot pentru cortegiu vor fi pregătiți 1.000 de soldați călări, în diferite costume istorice. M-am trudit mult, căci aceasta e datoria mea de părinte al orașului”. Părintele orașului era un om elegant. El cerceta, periodic și fără discriminare, atât firmele unor etnici români, cât și pe cele ale evreilor, ungurilor sau italienilor. Românul Mucea credea că *Dacă vrei să fii prezentabil și modern comandă-ți hainele numai la firma V. MUCEA*. Ungurul Pușcaș vopsea, *cu garanță, tot felul de Blănuri din piei de vulpii, pisici sălbatice, vidre, piei de miel etc.* Iuliu Pușcaș Junior era *vopsitor de mătăsuri și curățător chimic* și îl găseai lângă Baia de Aburi din Aiud. *Comande se puteau da și la Dra Margareta Minich în Alba Iulia.* Evreul Rosner te anunța, prin ziar, când *au sosit tot felul de albituri pentru bărbați și femei, stofe, mătăsuri și articoli de modă, la cel mai bine asortat Magazin de albituri din Alba Iulia: L. ROSNER dela firma Stiglitz & Ungar din Viena.* Nici dl. Gottlieb nu se lăsa mai prejos. El avea o pielărie și un Mare depozit de ghete pentru Dame, Domni și Copii. Gyori și Austerlitz dețineau un magazin de modă. Blănuri pregătite artistice transformări și lucrate din nou, precum și toate lucrurile de blănărit se esecutau, cu prețuri favorabile, la Paul Tomai, blănar.

Despre *Cartea Românească* și afacerea văduvei F. Petras

Strada Regele Ferdinand avea, în clădirea de la nr. 1, sediul unei societăți care, în timp, își va pune amprenta pe Literele românești prin cărțile pe care le va edita și care îi vor purta prestigioasa siglă. La început de drum, Cartea Românească era o Societate anonimă cu un capital de 50.000.000 lei. În portofoliul societății era un Institut de Arte Grafice, o Editură și un Comerț de librărie. Avea un asortiment complect de cărți de școală, pedagogice, literare, juridice, etc. Reviste literare, jurnale politice și de modă. Românești și în limbi străine/ Articole de Biurou și papetărie/ Călimări și garnituri complecte pentru biurouri, genți de piele, agende pentru advocați și de biurou, albume, notese, creioane mecanice, registe de contabilitate, etc, etc/ Toate materialele necesare cancelariilor/ Articole de desemn și de pictură complect asortiment de toate articolele necesare. D-nii ingineri și arhitecți sunt îndemnați să comande cele necesare pentru măsurători și faceri de planuri, compasuri și instrumente de precizie. Artiștii plastici erau și ei în atenția Cărții Românești prin oferirea de materiale pentru pictură în ulei, aquarelă, pirogravură, pirosculptură, metaloplastie și fotominiatură, culori engleze și franceze, pânze, hârtie și cartoane preparate. Depozitul general era în Alba Iulia, la librăria Francisc Schaser, pe strada Regele Ferdinand, nr.1, vis-a-vis de Hotelul Dacia. (Ernard Wiess se lăuda, și el, cu cea mai veche și mai solidă librărie & papetărie din Alba Iulia plus un Mare depozit de rechizite școlare.) Din păcate, tot pe strada Regele Ferdinand I, și tot la nr. 1, își avea sediul, la concurență, și afacerea văduvei F. PETRAS, primă întreprinzărie de înmormântare.

Afaceri culturale la Urania cu Maciste, în trei serii. Care n-aveau legătură una cu alta...

Dacă te-ai ospătat, așa cum se cuvine, puteai intra și la **Cinema Urania**. Acolo te aștepta Magnus (sau Maciste) Uriașul. Producătorii apreciau că e un film superb, în 3 serii și 19 acte. Seria întâia ni-l arăta pe ***Magnus gardist & mare detectiv***, o atracție în 7 acte. Seria a doua îl prezenta pe ***Magnus, atletul*** în 7 acte. În seria a treia, ***Magnus e medium*** și avea 5 acte. Filmul se bucura de câte 3 reprezentații pe seară, iar spectatorii erau avertizați că *Fiecare serie este o operă complectă și absolut independentă, acțiunile seriilor nu sunt în nici o legătură una cu acealaltă.* Timpul istoric trecea pe nesimțite. Am fi putut să-i cerem mașinii să ne întoarcă înapoi. N-am simțit, încă, nevoia. Reclama de pe cafenelele din Cetate, pe care o știam pe de rost, ni se părea mincinoasă: *You Can't buy happiness but you can buy ice cream. And that's kind of the same thing/ Nu poți cumpăra fericirea dar poți cumpăra o înghețată. La urma urmei, e cam același lucru...* Cu gândul la milionul primarului, am mai consultat, în vrednica presă a vremii, mica și marea publicitate. Colonelul Magda din Cetate, pavilionul VI, vindea doi cai frumoși, o păreche de hamuri și articlii de călărie. Domnul Crețariu ne invita să trecem pragul celui mai bine asortat magazin de coloniale și delicatese din Alba Iulia. Vânzare în mare și în mic. Dar... Nainte de a cumpăra jucării, articole de sticlărie, porțelan suntem îndemnați să cercetăm **Marele bazar H. Kaufman**, lângă Dacia. Nu puteam ignora nici **IZVORUL**, institut de credit și economii S.P.A. ALBA IULIA, care făcea toate operațiunile de Bancă. Primea depuneri spre fructificare în condițiunile cele mai favorabile. Avea Secție americană. Avea Secție de mărfuri. Și sucursale la Ighiu, Murăș Uioara, Teiuș, Zlatna. Iar **Farmacia dlui VIRGIL VLAD** ființa în Alba Iulia, Piața Mihai Viteazul, No. 9.

Despre Pavilionul Unirii și Ospățul popular

Am vizitat, la pas, străzile care poartă numele întregitorilor de neam și țară. Dar cum va fi, oare, Ziua cea Mare? Asta am aflat-o de la dl. B. Murgulescu - membru în Comisia pentru încoronarea suveranilor: „După cetirea proclamației, Majestățile Lor, însoțite de înalții oaspeți și de cortegiul regal, vor merge și se va da un banchet oficial în Sala Unirii. Sala Unirii va deveni, apoi, istorică iar, pe viitor, va servi la Banchetele Suveranilor cari vor urma după Suveranii actuali. Între timpuri, va servi la un Muzeu național. În timpul banchetului oficial, pe platoul exercițiilor militare, va avea loc ospățul popular, oferindu-se mulțimei adunate, alimente, vin și diferite scrieri ocazionale. La ieșirea de la banchet, Majestăților Lor vor vizita Câmpia ospățului popular, numeroși țărani din toate unghiurile țărei vor executa diverse dansuri naționale. De la platou, oaspeți vor traversa din nou cetatea și vor merge să viziteze, iarăși, orașul. Seara, vor lua un ospăț-prânz mai restrâns pentru familia regală, tot în cetate, la care vor asista și înalții oaspeți. Va urma retragerea cu torțe și jocuri de artificii, atât pe platou, cât și în cetate. Orașul va fi iluminat prin proiectare cu lumini roșii, galbene și albastre, culorile naționale ale țării noastre”.

Câteva precizări *sau* Dacă tu nu o spui, ei nu au cum să o repete...

Suveranul și sfetnicii țării au ales ca oraș de încoronare pentru regii României Alba Iulia. Comisia, instituită spre acest scop, a încredințat ridicarea clădirii de încoronare societății **Întreprinderi generale technice**, fostă inginer Tiberiu Ieremia, care își executa planul sub controlul financiar al statului. Planul este a d-lui architect V. Ștefănescu, autorul expoziției de la Filaret. Domnia sa, pe lângă biroul de architectură, are și direcția lucrărilor, conduse de către domnii ingineri Ieremia, Grigorescu și Marcu. Să nu-i uităm nici pe ei...

Mariana Şenilă-Vasiliu

Franța ocupată. Scriitori și artiști colaboraționiști

În încăpățânata lui antipatie față de generalul de Gaulle, președintele american Franklin Delano Roosevelt a făcut totul pentru a-l împiedica pe acesta să fie recunoscut șef al Rezistenței franceze. Crezând că i-a găsit un înlocuitor în persoana generalului Henri Giraud (1873-1945), mai cu seamă că după doi ani de prizonierat reușise să evadeze, ceea ce-i dădea un aer de eroism. Copreședinte, împreună cu de Gaulle, în Comitetul francez de eliberare națională, în ochii lui Roosevelt Giraud avea toate atuurile pentru a-l înlocui pe incomodul general de Gaulle, preocupat aproape exclusiv de soarta și poziția Franței. Drept care, pentru a-i întări poziția, l-a invitat la Washington. Neinspirată alegere, generalul tăindu-și singur craca printr-un răspuns aiuritor dat cu ocazia unui interviu. Întrebat de un ziarist american ce crede despre Germania nazistă, el a răspuns că „Germania este patria lui Luther și Goethe, (iar) național-socialismul nu-i chiar atât de rău"). Sic! Ultima parte a răspunsului cum că „naționalismul nu-i chiar atât de rău" l-a costat definitiv sprijinul președintelui american și implicit poziția sa de viitor șef al Rezistenței franceze. În schimb, generalul de Gaulle a fost recunoscut, prin Jean Moulin, ca șef unic al Rezistenței franceze. Pe deasupra, un ajutor nesperat i-a venit din partea generalului Dwight Eisenhauer (1890-1969), Comandantul șef al forțelor aliate în Europa, care prin câteva manevre i-a facilitat, mai întâi accesul pe frontul german care în caz contrar ar fi riscat recunoașterea Franței ca țară combatantă contra Germaniei naziste, iar mai apoi poziția Franței alături de țările aliate la masa tratativelor de încheiere a păcii.

În toată tărășenia asta cu încercările lui Roosevelt de a-l îndepărta cu orice preț pe de Gaulle să preia funcția de șef al Rezistenței franceze și de unic conducător al forțelor de eliberare națională, semnificativă prin atitudinea cvasi-tolerantă, de oarecare înțelegere pentru ideologia național-socialistă este reacția generalului „Național-socialismul nu-i chiar atât de rău". Nu era singurul francez care gândea astfel. După ocuparea Franței, o parte dintre francezii, cărora le dădeau lacrimile la vestea căderii liniei Maginot și la vederea trupelor germane defilând pe sub Arcul de Triumf, s-au acomodat cu ocupantul. Istoriografiei franceze, cu unele excepții, îi place să vadă mai mult partea eroică a situației - atacurile maquisarzilor, sabotajele organizate de cei din Rezistență, dăruirea fără limite în atacurile contra armatei celui de-Al Treilea Reich -, însă ignoră sau uită, deliberat, de cele peste 600.000 de scrisori de delațiune găsite în sediul Poliției franceze de la Paris după eliberare, în care francezii se turnau între ei: soții se turnau între ei, își turnau prietenii, rudele sau cunoștințele, din ură sau interese meschine. Pentru că a existat și așa ceva. Dacă amintim că Poliția franceză era controlată de Gestapo, consecințele sunt de la sine înțelese: arestări, trimiteri în lagărele de concentrare, execuții. Răpănoasa pată de pe obrazul Franței a fost cu greu ștearsă, nu și uitată, de cei care au luptat cu prețul vieții pentru apărarea onoarei și prestigiului țării, în frunte cu generalul de Gaulle.

Ocuparea Franței de către armatele Reichului german, rapiditatea cu care ea s-a produs a șocat. În doar patru săptămâni, trupele naziste defilau pe Champs-Elisées, trecând pe sub Arcul de Triumf. Pentru ei, roata istoriei părea să fi revenit, însă peste alți patru ani, tot pe acolo defila generalul Ch. de Gaulle, de astă dată în fruntea armatei sale. La 14 iunie 1940, Parisul era declarat „oraș deschis", iar la 22 iunie, generalul Pétain semna armistițiul franco-german în celebrul vagon de la Compiègne, unde în 1918 fusese semnată înfrângerea Germaniei în Primul Război Mondial. Din acel moment pentru Franța au urmat patru ani, fie de calvar pentru cei care o iubeau, fie de colaboraționism sau indiferență pentru soarta ei, pentru acomodanți.

Germania, asemenea Romei Antice, avea un complex de inferioritate față de Franța, mai cu seamă din cauza imensei culturi și a splendorilor arhitecturale. Ca orice complexat, simțea nevoia s-o depășească în vreun fel. Faptul că la doar trei zile după ocuparea Parisului, Hitler a dat fuga să vadă cu propriii ochi modelul pe care și-l luase ca punct de reper în visele sale urbanistice, magalomane însă, așa cum sunt reveriile oricărui complexat, major. A stat doar trei ore. În scurtul interval petrecut în capitala franceză, a ținut morțiș să viziteze Opera, ale cărei planuri concepute de Garnier îl încântaseră. Când a vrut să-i dea un bacșiș portarului care făcuse pe ghidul pentru el, spre cinstea și onoarea aceluia, l-a refuzat pe Hitler. Era un francez adevărat. Din fulguranta vizită în Orașul Luminilor, s-a păstrat o fotografie care îl înfățișează pe Führer, admirând Parisul de la înălțimea colinei Trocadero, în compania arhitectului Albert Speer. Emblematică este însă dilema ce-l bântuia pe Hitler privind soarta Parisului exprimată în fața generalului von Choltitz, Comandantul Militar al capitalei în august 1944: „Parisul să nu cadă în mâinile inamicului, iar dacă da, să găsească acolo un pustiu". Mai direct spus, i-a cerut lui von Choltitz să arunce orașul în aer. Dar generalul nu făcea parte dintre acei naziști care urmau fanatic, orbește, ordinul Führerului cel nebun, ce în gândire își îngăduiau altceva decât sinistra idee de distrugere cu orice preț. Nu numai că von Choltitz nu a aruncat Parisul în aer, ci l-a predat generalului Philippe Leclerc, cel dintâi general francez intrat în Parisul eliberat. Prin anii 1960, cred, von Choltitz a făcut o vizită la Paris, cu care ocazie a fost foarte bine primit și onorat pentru gestul său.

Împărțirea Franței în două, una ocupată de trupele germane, cealaltă zisă liberă, condusă de guvernul de la Vichy, în fruntea căruia se afla generalul Pétain, fostul erou de la Verdun din Primul Război Mondial, a creat alte probleme: francezii „liberi" luptând în Africa de Nord contra francezilor lui de Gaulle, unii alături de forțele germane, ceilalți de partea Aliaților. În calitate de funcționar, deci angajat al guvernului de la Vichy, dramaturgul român Eugen Ionescu a avut de tras de pe urma acestei situații, cazul său fiind luat în discuție chiar și prin anii 2000. Cât despre generalul Pétain, la încheierea războiului a fost judecat și condamnat la moarte, sentință permutată ulterior în închisoare pe viață.

Complexată de superioritatea culturii și artei franceze, Germania nazistă a tatonat în privința intelectualității franceze o politică de captatio benevolentiae, lucru care răzbate din „Jurnalul parizian" a lui Ernst Jünger, cât și din jurnalul ținut de Pierre Drieu la Rochelle între 1939 și 1945, anul sinuciderii sale cu puțin înainte de a fi arestat. Mărturii grăitoare se află și în volumul „Au coeur du Troisieme Reich", editat în franceză, Ed. Fayard (1971), al arhitectului favorit al lui Hitler, Albert Speer. Toți trei au fost martori la evenimentele în curs de defășurare între 1940, anul ocupării Parisului, și 1944, data eliberării capitalei franceze. Și toți trei mărturisesc sincer, veridic, cele la care au participat efectiv sau despre cele aflate din informații credibile.

Picasso era, prin anii studenției mele, subiectul unei glume, credeam noi. Vizitat în atelierul său parizian de un înalt demnitar nazist, a fost întrebat de acela dacă tabloul „Guernica", pe care artistul îl păstra la vedere, a fost „făcut" de el: „Dumneavoastră ați făcut asta?" La care pictorul a răspuns promt: „Nu. Dumneavoastră", referire cât se poate de clară la bombardamentul german devastator din Spania asupra micului orășel. Cine era personajul nazist care picase în capcana verbală acidă a pictorului, nu știam la acea vreme. Tot citind scrieri despre istoria celui de-Al Doilea Război Mondial în legătură cu cele petrecute la Paris, am aflat numele ofițerului despre care era vorba în ceea ce credem a fi o simplă glumă, dar care se petrecuse întocmai: Otto Abetz (1903-1958).

Cine era Otto Abetz? Un simplu profesor de desen care prin calitățile sale politice și mai cu seamă datorită credinței nestrămutate în nazism a făcut carieră, ajungând în cele din urmă ambasador al Germaniei la Paris (1940-1944). Menirea sa era să pregătească o „colaborare oficială" între guvernul francez și cel german". Arestat și judecat, a fost închis după 1949, situație care a durat până în 1954. El a împărtășit soarta altor demnitari și oameni politici naziști, care deși fuseseră condamnați la ani mulți de închisoare, au fost eliberați prin anii 1950 după doar câțiva ani de detenție, mulți reluându-și ocupațiile anterioare războiului. Excepție a făcut arhitectul Albert Speer, inițial propus alături de alte 13 căpetenii naziste pentru condamnare la moarte, dar scăpat de ștreang ca urmare a unor manevre dintre reprezentanții aliaților în cadrul Tribunalului Internațional, excepție făcând sovieticii. Albert Speer a petrecut 20 de ani în închisoarea Spandau. După eliberarea din închisoarea de la Spandau a publicat acele memorii sub titlul „În inima celui de-Al Treilea Reich". Cu interdicție de a intra vreodată în Anglia, după câțiva ani, la invitația unui post TV londonez, a dat o serie de interviuri ce au stârnit un mare interes. A murit la Londra, în brațele amantei sale...

Otto Abetz și-a creat la Paris multiple legături în mediul cultural-artistic, mai cu seamă în cel literar. Se prea poate ca mariajul său cu o franțuzoaică și comportamentul său civilizat, săritor chiar uneori, să fi atenuat asperitățile unei astfel de relații ocupant-ocupat. În jurnalul său, Drieu la Rochelle îl pomenește destul de des pe Otto Abetz, așa cum este cazul însemnării din „12 iulie 1944: Îi port mare pică lui Abetz. Și totuși, în 1940, nu m-a încurajat deloc să mă alătur colaborării, ca și când i-ar fi fost frică nu cumva să mă murdărească." (...) „Mi-a arătat mai bine ca oricine că puțini germani sunt cu adevărat hitleriști". Pica pe care Drieu spune că i-o poartă lui Abetz se trage de la faptul că, în calitate de ambasador, l-a sprijinit pe Laval. Vizita făcută lui Picasso nu era tocmai o noutate, Abetz având frecvente contacte în lumea artistică, mai cu seamă în rândul sculptorilor, precum Charles Despiau ori Aristide Maillol (1861-1944), ambii fiind acuzați postbelic de colaboraționism. În cazul celui din urmă, mare parte a vinovăției de „colaborator" a sculptorului a fost în realitate Dina Vierny, modelul și consoarta artistului în ultima parte a vieții. Se prea poate ca atenția pentru sculptură să i se fi tras lui Otto Abetz de la faima și admirația de care se bucura în fața lui Hitler și a conducătorilor celui de-Al Treilea Reich arta monumentală a lui Arno Breker. În ce-l privește pe Despiau în relația cu Abetz, merită amintit episodul când, în plină iarnă aspră, în penuria acută de lemne de foc, i-a trimis acestuia un transport de lemn ca să se poată încălzi. Sărmanul sculptor, îngrozit că ar putea fi văzut în compania generalului nazist, cu toate bunele relații stabilite între ei, timid cum îi era felul, l-a rugat pe înaltul demnitar nazist să nu-l mai viziteze îmbrăcat în uniforma militară. Cu toate aceste precauții, proasta faimă de colaboraționist l-a urmărit pe Despiau până și în Dicționarul *Oxford*, publicat prin anii 2000.

Colaboraționismul în Franța a început cu stabilirea de contacte în lumea literară, în mod special cu cei care lucrau în presă. Motivația aparentă a acestui lucru era să favorizeze „o înțelegere mutuală între cele două popoare" (Lionel Richard) și în același timp să dea falsa iluzie a unui liberalism promovat de regimul hitlerist. În capcană au căzut, fără a fi în realitate colaboraționiști, o serie de scriitori francezi publicați în „Cahiers franco-allemands". Comparativ cu condițiile drastice impuse de cenzură publicării în Germania nazistă, ceea ce se petrecea în domeniul culturii în Franța dădea impresia unui adevărat paradis cultural. „În realitate nu este vorba decât despre a-i atrage pe scriitorii francezi și de a le paraliza reacțiile de reprobare cu privire la ce se petrecea în Germania nazistă", scrie Lionel Richard. Politica momirii intelectualității franceze, legarea ei la ochi, a început mult mai devreme, prin anii 1934-1937, dar în timpul ocupației a atins apogeul. Au picat în această capcană scriitori precum Montherlant, Jean Girodoux, pe care Drieu la Rochelle îl crucifică în însemnările sale, André Chamson, Jules Romains, care ulterior a retractat entuziasmele literare pro-germane din acea perioadă. Tot așa cum în artă, jaful de valori a început sub aparența unor cercetări prin muzeele Europei încă din 1933, anul instalării lui Hitler în funcția de cancelar. În realitate, nu despre cercetări în domeniul istoriei artei era vorba, ci despre inventarierea efectivă a pieselor cele mai prețioase ce urmau să fie jefuite și duse în Germania în anii războiului. Tot astfel s-au petrecut lucrurile și în domeniul intelectual, literar. Încă din 1937, la Paris a fost deschis „Institutul Goethe", a cărui sarcină reală era propaganda pro-nazistă. Capcana a funcționat. Deși numit ambasador al Germaniei la Paris abia în 1940, Otto Abetz a desfășurat încă înainte de război o amplă și convingătoare misiune de captare a bunăvoinței intelectualității franceze, așa cum reiese dintr-un articol din „L'Europe nouvelle", publicat în vara lui 1939 și citat de Lionel Richard, se vorbește în el de „demersurile multiforme și în general discrete" ale acestuia, de faptul că dacă cineva ar fi dorit să se instruiască pe loc (în anume ce și în ce fel?) era suficient un cuvânt al domnului Abetz". Ba, și mai mult, „statul major din Rive Gauche, a fost văzut, în anumite seri sărbătorindu-l pe dl. Abetz, cântând împreună cu el, în germană, inspirat și cu multă însuflețire, cuplete național-socialiste"... Zguduitoare este însă încheierea acelui articol: „Acest simplu fapt să se stabilească, dacă mai era nevoie, că în Franța există francezi nu numai national-socialiști, în sensul general, ce se dă acestei expresii, dar chiar hitleriști, național-socialiști germani. „O anumită parte a francezilor, după câte se vede, era deja coaptă pentru colaborarea cu naziștii, ba chiar pentru mai mult de atât. Deși prieten cu Otto Abetz, în felul său lucid și caustic, Drieu la Rochelle scria despre acesta că nu este decât „echivalentul unui mediocru deputat radical, bombardat ambasador (...)", însă îi recunoaște și calitățile care l-au făcut agreabil în mediile de extremă dreaptă și util pentru propaganda pro-nazistă în rândul acestora.

Germania, asemenea Romei Antice, avea un complex de inferioritate față de Franța, mai cu seamă din cauza imensei culturi și a splendorilor arhitecturale. Ca orice complexat, simțea nevoia s-o depășească în vreun fel. Faptul că la doar trei zile după ocuparea Parisului, Hitler a dat fuga să vadă cu propriii ochi modelul pe care și-l luase ca punct de reper în visele sale urbanistice, magalomane însă, așa cum sunt reveriile oricărui complexat, major.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

„Colocviile Municipiului Pitești" - Ioan Lascu

„Ferestre Culturale" - Mariam Sadi Awad

■ Prelegerea cu tema „Reginele României – Elisabeta și Maria. Contribuții la făurirea statului român independent, unitar, național și la dezvoltarea culturii române", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Dezbaterea cu tema „Musicando con Adina Sima", în cadrul proiectului sub genericul „La vama vremii", coordonat de publicistul și scriitorul Nicolae Badiu.

■ Prelegerea cu tema „Gelozia", în cadrul proiectului de dezvoltare personală „Arta Devenirii", susținut de scriitoarea Silvia Grigore.

■ Recitalul de poezie cu tema „Și totuși vine toamna!", susținut de scriitoarea și traducătoarea Paula Romanescu.

■ Dialogul cu tema „Frumusețea lumii văzute și nevăzute", în cadrul proiectului cultural-educativ „Personalități Culturale Piteștene", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, având-o invitată pe Mara Diaconu, artist plastic și profesoară de arte plastice.

■ Prelegerea cu tema "Păsările: o istorie culturală", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie și istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-șef al revistei-document *Restituiri Pitești*, dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema „I. Peltz", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Literatura Română Necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prelegerea cu tema „Istoria Bisericii Sfânta Vineri", în cadrul proiectului cultural-educativ „Biografii de Excepție", susținut de muzeograful și scriitorul Octavian Dărmănescu, dr. în istorie.

■ Prelegerea cu tema „Monahismul contemporan. Mari duhovnici români. Părinții Paisie Olaru și Ilie Cleopa", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ „Lansări de carte și recital poetic, cu și despre scriitorul argeșean Mihail Soare", eveniment coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-i invitați pe scriitorii Vianu Mureșan, Mircea Bârsilă, Mihail Soare, Valentin Ajder.

■ "Rapsodii de toamnă", în cadrul Clubului literar-artistic "Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Mona Vâlceanu, având-o invitată pe scriitoarea Maria Chirtoacă.

■ Dialogul cu tema "Veșnicia s-a născut la sat", în cadrul proiectului "Personalități Culturale Piteștene", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, având-o invitată pe poeta Elisaveta Novac.

■ Prelegerea cu tema "Poeme cu îngeri. Alfabetul iubirii", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Mari Iubiri ale Literaturii Române", coordonat de poeta și profesoara Raluca Hana Sandu.

■ Dezbaterea cu tema "Voința, oglinda omului", în cadrul proiectului „Ferestre Culturale", coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, având-o invitată pe Mariam Sadi Awad, din Palestina, studentă la UNATC. Acțiunea a fost organizată în parteneriat cu Clubul Româno-Arab de Cultură și Presă.

■ Prelegerea cu tema „Un Everest al înțelegerii realității. Ce înțeles are lumea cuantică", în cadrul proiectului sub genericul „Vaccin împotriva virusului manipulării", susținut de sociologul, scriitorul, jurnalistul George Smeoreanu.

■ Dezbaterea cu tema „Provocarea limitelor", în cadrul proiectului cultural-educativ „Adolescenți și Mentori", coordonat de criticul literar, poeta și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore, avându-i invitați pe prof. dr. Andrei Dumitru, conferențiar universitar la Catedra de Kinetoterapie a Universității din Pitești, specializat în servicii educaționale și de cercetare, membru în multiple asociații și societăți (SRNP/Societatea Română de Neurologie Pediatrică/, SroMS/Societatea Română de Medicină Sportivă, SRRM/Asociația – Societatea Română de Reabilitare Medicală, membru al Federației Internaționale a Comunităților Europene etc), Drăgoi Denisa, licențiată în 2016, în Kinetoterapie, absolventă de master în profil/ 2018, Ene Petre, licențiat în Kinetoterapie în 2020, cu master în 2022.

■ Lansarea volumelor de poezie „Un ultim vers", „Cioburi de suflet" și „Lacrimi de chitară", semnate de Cătălin Iancu, eveniment editorial în cadrul proiectului de dezvoltare personală „Mișcarea, Esența Creației", coordonat de dr. fizioterapeut Petruța-Daniela Mihăilescu.

■ Lansarea cărții „Muzica și culorile, gramatică și matematică", de Dumitru Milcoveanu, eveniment editorial coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe dirijorul Octav Calleya, din Spania.

■ Dialogul cu tema „Corpul și mesajele lui", în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Lumea interioară între mit și știință", coordonat de promotorul cultural Alexandra Grigorescu, având-o invitată pe lector univ. dr. Lucia Neagoe, de la Facultatea de Științe ale Educației, Științe Sociale și Psihologie a Universității Pitești.

■ Prelegerea cu tema „Existențialismul – filosofie a crizei", în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești", coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură *Argeș*, Leonid Dragomir, avându-l invitat pe prof. univ. dr. Ioan Lascu, președintele Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor din România.

■ Lansarea nr. 3/2022 al Revistei-document "Restituiri Pitești", în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie și istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-șef al revistei-document *Restituiri Pitești,* dr. în istorie Marin Toma.

Festivitatea de acordare a Premiilor revistei „Cafeneaua literară", eveniment coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei „Cafeneaua literară", publicație lunară editată de Centrul Cultural Pitești. Premile revistei „Cafeneaua literară": Iulian Chivu (critic literar, Roșiorii de Vede) – Premiul *Cafeneaua literară* pentru Critică literară; Aureliu Goci (critic literar, București) – Premiul *Cafeneaua literară* pentru Critică literară; Radu Ulmeanu (poet, prozator, publicist, redactor-șef Acolada, Satu Mare) – Premiul *Cafeneaua literară* pentru Proză; Ion Cocora (poet, critic teatral, director Editura Palimpsest, București) – Premiul *Cafeneaua literară* pentru Poezie; Zenovie Cârlugea (critic și istoric literar, director revista Portal-Măiastra, Târgu-Jiu) – Premiul *Opera Omnia* pentru Critică și Istorie literară.

Festivalul Național de Muzică Folk TRIVALE FEST, ediția a VI-a. Evenimentul a cuprins un concurs de interpretare și recitaluri extraordinare susținute de: Nicu Alifantis&Zan, Tzurlă& Amfiteatru 13`, Grupul Folk P620.

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

actualitate

Bun de tipar

Vadim, îngropat a doua oară

■ NOBEL CONTRA NOBEL. Premiul Nobel pentru literatură a fost acordat, anul acesta, scriitoarei Annie Ernaux, nume cunoscut în Hexagon, o veterană a introspecției memorialistice feministe. Evenimentul e comentat diferit în mediile românești. Astfel, în numărul 42 din "România literară", Cristian Pătrășconiu strâmbă din nas, scriind: "*Simpatiile socialist-comuniste ale lui Annie Ernaux sunt de notorietate - Jean-Luc Melanchon, unul dintre cele mai mizerabile produse politice franceze, se bucură de sprijinul public al scriitoarei franceze. De asemenea, sunt de notorietate și poziționările sale publice care pot fi citite în cheie antisemită. Ca susținătoare a mișcării BDS (Boycott, Divest and Sanction), Annie Erneaux a semnat un apel din mai 2019 în care, împreună cu alți o sută de artiști francezi, solicita televiziunii franceze să nu transmită concursul Eurovision găzduit de Israel*". În schimb, pe pagina alăturată a revistei, Grete Tartler apreciază că "*Nu întâmplător celebra distincție i-a revenit abia în acest an, când drepturile femeilor sunt vădit puse la încercare în diverse părți ale lumii. Temele luptei sale permanente, precum eradicarea sărăciei sau legalizarea avortului, libertatea femeii de a-și croi propriul stil de viață au, în această perioadă, ecou deosebit*".

■ CUMPLIT MEȘTEȘUG DE TÂMPENIE. În editorialul "Vieții Românești", numărul din septembrie, Nicolae Prelipceanu explică de ce ne-am pierdut umorul în social media, internetul fiind, în anumite privințe, un cumplit meșteșug de tâmpenie, vorba lui Creangă. "*Unul dintre aceste noi meșteșuguri de tâmpenie este, cred, compus din desenele acelea numite emoticoane, care înlocuiesc o comunicare verbală și, în plus, marchează ironia sau gluma, așezate lângă un text de acest tip, altădată clar pentru oricine. Dacă faci o glumă pe internet trebuie musai să pui un emoticon, că altfel afirmația ta este luată ca atare și respectivul destinatar (sau respectiva destinatară) s-ar putea supăra, neînțelegând că e doar o glumă. Când scrii cuiva o frază ironică, de asemenea, trebuie neapărat să pui un emoticon, dracu' știe care e ăla, că eu încă nu mi-am pierdut cu totul simțul umorului, deși, recunosc, uneori, adoarme și cel pe care pretind că-l mai am. Astfel, încet-încet, destinatarul, și sunt milioane pe zi, se deprinde a nu mai face efortul de a discerne sensul vreunei comunicări.*"

■ FUKUYAMA ÎȘI PUNE CENUȘĂ ÎN CAP. După ce-a dat greș cu previziunile din "Sfârșitul istoriei și ultimul om", în care anunța, prin 1992, triumful global al modelului capitalist, filosoful american Francis Fukuyama se tot zbate să redevină credibil. Ultima sa carte, intitulată "Identitate. Nevoia de demnitate și politica resentimentului", apărută în 2018, în plin regim Trump, încearcă să dreagă busuiocul în ce privește rolul statului național. Florin Ardelean notează, în revista "Familia": "*Întrebarea cu privire la viabilitatea națiunii, ca element definitoriu al umanității globalizate, este pusă cât se poate de limpede, autorul considerând că abordarea conform căreia ideea de stat este învechită și statele ar trebui înlocuite de organisme internaționale este defectuoasă, deoarece nimeni nu a fost în măsură să propună o metodă bună pentru a consolida în mod democratic astfel de organisme internaționale. Vedem tot mai îngrijorați cum sistemul pan-european dă semne de slăbiciune, fără a reuși să îmbine principiul național cu unul comunitar și împotmolindu-se într-un birocratism complet lipsit de viziune. În ce îl privește, Fukuyama indică nu mai puțin de cinci funcții în baza cărora statul național nu poate fi înlocuit cu altceva: asigurarea unei securități fizice a cetățenilor, o guvernare echitabilă, proiect dezirabil de dezvoltare economică, rată ridicată a încrederii și delegitimarea suspiciunii, siguranță socială și câmp propice de acțiune în contul democraților de tip liberal. (...) Pe de altă parte, este denunțat resentimentul unor state iliberale (printre acestea, mai cu seamă Ungaria, Rusia, dar și China sau alte națiuni asiatice ori africane), transformând identitatea exacerbată într-o pârghie de amorsare a noului val de naționalism*". Dacă și Fukuyama s-a trezit, noi de ce mai dormim?

■ REVOLUȚIONARUL CARAGIALE. "*Stabilit la Ploiești, la insistențele tatălui său, copist la tribunal, la o vârstă mai apropiată de maturitate decât de copilărie (pasiunea pentru tipul funcționarului va fi fost alimentată și de această experiență, chiar dacă de scurtă durată) „revoluția" lui Candiano-Popescu îl prinde în vârtejul ei pe Caragiale, cuprins de entuziasmul popular (vezi bucata "Boborul"); ecourile acestui eveniment se vor auzi în comediile sale și mai cu seamă în "D'ale carnavalului". Probabil că ridicolul republicii de douăsprezece ore de la Ploiești nu a fost sesizat de Caragiale decât post factum, prin filtrul maturității; tânărul revoluționar pare a fi fost mai degrabă marcat de evenimente*", scrie, cu finețe, Adrian Suciu, în studiul "Caragiale - text și spectacol", apărut, în serial, în revista "Tribuna". Și tot el, despre răceala cu care contemporanii au apreciat opera marelui dramaturg: "*Niciun alt scriitor român nu a fost întâmpinat de critica epocii mai prost decât Caragiale. S-au ridicat împotriva comediilor sale atât dușmanii, cât și prietenii dramaturgului, Fr. Damé, Slavici, I. C. Fundescu, Hasdeu, Dimitrie A. Sturdza, Macedonski, Claymoor, ca să amintim numai câteva dintre numele cu rezonanță ale vremii. Acuza de imoralitate a planat în permanență asupra comediilor lui Caragiale, a determinat scoaterea pieselor de pe afișe, a alimentat furia cetățenilor onorabili, care au mers până la a-i promite dramaturgului corecții fizice, în fine, a avut darul de a coagula o veritabilă coaliție împotriva lui Caragiale în cercurile politice și academice*".

■ LITERATURA POLONEZĂ, O FORȚĂ. Un foarte interesant grupaj intitulat "10 autori polonezi în trenduri" poate fi citit în numărul pe septembrie al revistei Cultura.ro. Una dintre literaturile cele mai influente din Europa, cu șase premii Nobel și cu sute de autori traduși în limbi de circulație, literatura poloneză nu înseamnă numai Sienkiewicz sau Lem, ci și scriitori contemporani precum Olga Tokarczuk (Nobel 2018, "Poartă-ți plugul peste oasele morților") sau Andrzej Sapkowski (creatorul seriei fantesy "The Witcher"). Dar și tineri autori, precum ironicul Szczepan Twardoch sau controversata Dorota Maslowska, ale căror opere așteaptă traducerea în română. Ah, și încă ceva! Știați că Gunter Grass a fost polonez?

■ DESPRE MORȚI, NUMAI DE BINE? Revista de satiră "Cațavencii" nu-l iartă pe Vadim nici în mormânt, îngropându-l a doua oară sub lespedea cuvintelor. "*În 1989, când Ceaușescu era încă viu și insensibil la odele sale, Corneliu Vadim Tudor trăia din expedientele unui poet lăudăros, băgăreț și sforar. Combina, adică, lirica voievodală cu traficul de influență, gazetăria naționalist-socialistă cu deplasările echipei naționale de fotbal în străinătate și bișnița cu proxenetismul. Îl servea pe Eugen Barbu cu prospături din provincie, căzute de la masa fotbaliștilor, și se înfrupta la rândul lui din protecția literară și politică pe care i-o oferea Conu' Jean (...) Cel mai reușit produs al partidului a fost revista* România Mare, *unde întreg năduful adunat de poet în comunism a putut exploda. Vadim n-a păstrat din pamflet decât numele. În rest a livrat înjurături, turnătorie, scuipați, muci și pornografie. Exista, în tot acest amestec, o nuanță de comic absurd, iar elitele de atunci citeau rubrica lui Alcibiade cu un amuzament vinovat. Vadim a făcut cu ou și cu oțet toată floarea inteligheției românești, s-a pișat săptămânal pe mormintele literare și politice ale cui a vrut el, a măturat pe jos cu dușmanii politici, dar mai ales cu prietenii, de care s-a despărțit săptămânal și i-a hăituit cu înverșunare la Săptămâna pe scurt*". Deh, cine seamănă vânt culege furtună.

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Adevărata moștenire

În primii ani de după Revoluție, eram un client obișnuit al puținelor magazine de discuri din orașul meu, dar și din Capitală. Fiind încă la începutul culturii mele muzicale, destule erau numele pe care le vedeam pe discuri și nu-mi spuneau nimic. Dar uneori îmi asumam riscul și dădeam din puținii mei bani de licean pe un album de care n-aveam habar, dar care putea fi interesant. Așa am ajuns să fac cunoștință cu Joy Division, o trupă care nu cânta heavy-metalul care mă pasiona cu precădere atunci, dar care suna interesant. După care, puștan fiind, deci grăbit din fire, am trecut mai departe. Anii au trecut, și-am ajuns să aflu mai mult despre respectiva trupă, mai ales după ce pasiunea pentru Depeche Mode m-a apropiat de New Order, ai cărei membri proveneau fix din legendara trupă dispărută demult. Și a venit și timpul să văd și un concert al unuia dintre muzicienii din formula originală, pe numele lui Peter Hook. Inițial basist, a devenit ulterior și vocalist, și, după o grămadă de ani în New Order, a pornit pe cont propriu să promoveze muzica formației la care a debutat. A fost, de altfel, cel mai așteptat, la propriu, concert din viața mea, pe care trebuia să-l fi văzut fix acum doi ani, dar care, pe motiv de pandemie, s-a tot amânat. Dar a meritat așteptarea, pentru că Hooky, cum i se spune, a cântat ambele albume Joy Division, Unknown Pleasures și Closer, după ce, în prealabil, ne-a încălzit cu piese de la New Order, inclusiv favorita mea, True Faith. A fost o experiență inedită pentru mine să ascult muzica unei trupe dispărute din 1980, atunci când vocalistul său, Ian Curtis, s-a sinucis, în preziua a ceea ce trebuia să fie primul turneu american al formației provenite din zona Manchester. Și mai ales alături de un public eminamente anglo-saxon, de o vârstă respectabilă, care număra destui foști fani devotați, probabil prezenți, la vremea respectivă, la concerte prin diverse puburi insulare, în plină perioadă post-punk. Chiar și cu instrumentele prezentului, piese precum Transmission, Disorder, Isolation sau Love Will Tear Us Apart au avut un sunet parcă venit din altă lume, și asta mai ales datorită emoției pe care-o puteai simți în vocea lui Peter Hook, care își tratează complexul supraviețuitorului amintindu-și, și amintind și altora, seară de seară, de prietenul care n-a mai putut face față faimei care deja îi schimba viața. O soartă care ne-a văduvit mult prea devreme de mult prea mulți artiști cu adevărat importanți, căzuți pradă depresiei. A rămas, însă, muzica lor, care, în destule cazuri, a avut un succes chiar mai mare decât dacă ar fi aparținut unor artiști care încă trăiesc. Și-au mai rămas prietenii și fanii care nu au uitat. Aceasta este adevărata moștenire a oricărui artist care-a atins, cât de puțin acolo, suflete și minți.

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu lucrări de OCTAVIAN BUFAN

(IOAN MARCHIȘ)

Corectură:
JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2023, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

Adjei Agyei-Baah

Adjei is a co-founder of the *Africa Haiku Network* and *The Mamba,* the network's affiliate journal. He is the author of six haiku/senryu collections, the most recent being *Scaring Crow* (*Buttonhook Press*, 2022), as well as four scholarly articles on African haiku. Adjei is Ghanaian-born and is currently studying for a doctorate in New Zealand

Adjei este co-fondator al *Africa Haiku Network* și al revistei afiliate, *The Mamba*. Autor a șase colecții de haiku/senryu, cea mai recentă fiind *Scaring Crow / Cioara înfricoșătoare* (Buttonhook Press, 2022), precum și a patru articole academice despre haiku-ul african. Adjei este născut în Ghana și în prezent urmează studiile de doctorat în Noua Zeelandă.

tren tras
pe dreapta –
fumul înălțat
de oameni
fără adăpost

*

black coffee
white sugar
I stir the world into oneness

cafea neagră
zahăr alb
amestec lumea într-una

*

leafless tree -
lifting a cup of nest
to the sky

copac golaș –
ridicând căușul unui cuib
către cer

*

tightening the tap –
this thin thread of water
that won't cut

strângând robinetul
firul acesta subțire de apă
care nu se mai oprește

*

all night rain
the thunder
in his sex

ploaie de-o noapte
trăznetul
din sexul lui

*

grounded train –
the rising smoke
of squatters

tren tras pe dreapta –
fumul înălțat
de oameni fără adăpost

*

harmattan winds...
crossing the border
with leaves

vânturile armatan[1]
traversând frontiera
odată cu frunzele

*

after the storm
the scarecrow shows
the wind's path

după furtună
sperietoarea arată
drumul vântului

*

deserted shore
the wind sharpens its voice
over a conch

țărm pustiu
vântul își ascute glasul
deasupra unei cochilii

*

the great king's fart lost in drumbeat

pârțul marelui rege acoperit de bubuitul tobelor

*

morning dew...
heaven weeps
for mankind

roua dimineții...
cerurile plâng
de mila omenirii

1 (armatan – vânturi fierbinți și uscate care suflă dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic)

Vasi Cojocaru-Vulcan

Vasi Cojocaru-Vulcan s-a născut la 9 decembrie 1967 în localitatea Vulcan, județul Hunedoara, unde locuiește și în prezent.

Publică în reviste literare: *Poezia, Acolada, Discobolul, Caiete Silvane, Algoritm Literar, Rotonda valahă, Banchetul, Curierul de pretutindeni, Revista română pentru literatură și artă* etc.

Participare la antologii: *Cercul Poeților*, vol.I, 2017, și vol IV, 2020, ale „Cercului Literar de la Cluj", Ed. Colorama, Cluj Napoca; *Antologie - Poetică a Cenaclului poetic Schenk* , Ed. Dyonysos, Boppard, Germania, 2018; *Poeme pe o frunză*, *Ed.* Art Creativ, București, 2018.

Volume individuale: *Coliba mea de ceamur*, 2017, *Pe calea răsăritului*, 2018, *Rugăciunile frunzei*, 2020 (toate apărute la Ed. Colorama, Cluj-Napoca), *Paznicul greierilor*, în curs de apariție la o altă editură.

Referințe critice: Radu Ilarion Munteanu, Christian Schenk, Marius Chelaru, Diana Dobrița Bîlea, Daniela Sorian, Florica Pățan ș.a.

Premii: Premiul pentru Poezie al Editurii Colorama, 2019 – constând în editarea unui volum de poezii în 2020.

Este membru al Cercului Literar de la Cluj din 2017.

Vasi Cojocaru-Vulcan was born on December 9, 1967 in Vulcan, Hunedoara county, where he still lives today.

His poetry has been featured in literary reviews and poetry magazines: *Poezia, Acolada, Discobolul, Caiete Silvane, Algoritm Literar, Rotonda valah, Banchetul, Curierul de pretutindeni, Revista română pentru literatură și artă, and many others*.

As well, in literary anthologies: *Cercul Poeților*, vol. I, 2017 and vol. IV, 2020 of *The Literary Circle of Cluj* (Colorama, Cluj Napoca); *Antholgy – Poetica : Anthology of the Schenk Literary Circle* (Dyonysos, Boppard, Germany, 2018); *Poems on a Leaf* (Art Creativ, Bucharest, 2018).

Poetry books: *My sod hut,* 2017, *On the way to the sunrise,* 2018, *The prayers of the leaf*, 2020 (all three of them published by Colorama, Cluj-Napoca), *The Cricket Keeper*, to be issued by another publisher.

Reviews by: Radu Ilarion Munteanu, Christian Schenk, Marius Chelaru, Diana Dobrița Bîlea, Daniela Sorian, Florica Pățan et al.

Awards: Poetry Prize of Colorama Publisher, 2019 - (it consisted in the publishing of a poetry book in 2020).

Member of the *Literary Circle of Cluj* since 2017.

toiul amiezii –
o frunză
în cădere
taie liniștea

midday –
a falling leaf
slits the
silence

*

o pală de vânt –
agățate de vară
umbrele toamnei

a gust of wind –
hanging onto summer
the autumn shadows

*

noaptea pe izlaz –
pe tarnița murgului
șed Pleiadele

night on the pasture –
on the bay's saddle
the straddling Pleiades

*

printre degete
sferele rozariului –
măsor liniștea

between my fingers
rosary beads –
I time the silence

*

arbore uscat –
vâscul agățat în crengi
întinerindu-l

dried tree –
the mistletoe clung to branches
giving it a new life

*

nori plutind spre sud –
cântecele codrului
merg mai departe

clouds drifting south –
the songs of the woods
reach farther

*

pacea-nserării –
cătând un port liniștit
un nor, alene

peaceful evening –
a cloud seeks a quiet harbour
lazily

*

ceaiul din zori –
toate planurile zilei
deasupra ceștii

tea at dawn –
the plans for the day
all above the cup

*

lampa fără gaz–
tot soarele revărsat
în podul casei

empty gas lamp –
the whole sun spilt over
into the attic

*

singur în noapte–
între mine și lună
creanga unui pin

alone in the night –
between me and the moon
the branch of a pine tree

*

toiul amiezii –
o frunză în cădere
taie liniștea

midday –
a falling leaf
slits the silence

haiku

Traduceri de MONA IORDAN

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN